

Outi Partti

MILTÄ SE TUNTOU, KUN EI OLE KOTIA?

Asunnottomien nuorten hyvinvoinnin vajeet

Yhteiskuntatieteiden tiedekunta
Pro gradu-tutkielma
Maaliskuu 2026

TIIVISTELMÄ

Outi Partti: *Miltä se tuntuu, kun ei ole kotia?* Asunnottomien nuorten hyvinvoinnin vajeet

Pro gradu-tutkielma

Tampereen yliopisto

Nuorisotyö ja nuorisotutkimus

Maaliskuu 2026

Tutkielma tarkastelee asunnottomien 18–29-vuotiaiden nuorten ja nuorten aikuisten käsityksiä hyvinvoinnista sekä heidän esittämiään ratkaisuja asunnottomuuden vähentämiseksi. Aineisto koostuu kahdeksasta teema-haastattelusta ja osallistuvasta havainnoinnista pääkaupunkiseudulla sijaitsevassa matalan kynnyksen tukipisteessä. Analyysi on toteutettu teoriaohjaavana sisällönanalyysinä, jonka viitekehystenä toimivat Erik Al-lardtin (1976) hyvinvointiteoria (*having–loving–being*) sekä Tuula Helneen ja Tuuli Hirvilammin (2021) kestä-vän hyvinvoinnin näkökulma.

Tulokset osoittavat, että asunnottomuus näyttäytyy nuorille kokonaisvaltaisena hyvinvoinnin kriisinä. Elin-tason (*having*) vajeet ilmenivät perustarpeiden turvattomuutena (uni, hygienia, terveys, toimeentulo) ja vaikeu-tena ylläpitää arjen rytmiä tai kiinnittyä opintoihin ja työhön. Yhteisyyssuhteiden (*loving*) tasolla korostuivat yksinäisyys, leimautuminen ja katkeilevat ihmissuhteet, kun taas itsensä toteuttamisen (*being*) alueella toimi-juus kaventui ja merkitykselliselle tekemiselle oli niukasti tilaa. Nuorten selviytymisstrategiat rakentuivat toi-saalta matalan kynnyksen palveluiden ja tilapäismajoituksen varaan, toisaalta myös destruktiivisille keinoille, kuten päihteiden käytölle.

Nuorten esittämät ratkaisut painottivat joustavaa ja yksilöllistä asumista, kevyttä mutta säännöllistä arjen tukea, talousohjausta ja vuokranmaksun varmistamista, siirtymävaiheiden (kuten laitoksista itsenäistymiseen) vahvistamista sekä palveluohjausta ja vertaistukea.

Tutkielma osoittaa, että asunnottomien nuorten hyvinvointi rakentuu ensisijaisesti asumisen vakaudesta ja suhdeperustaisesta, oikea-aikaisesta tuesta. Tulokset suuntaavat kehittämään nuorille soveltuvia, pienimuo-toisia asumisratkaisuja ja vahvistamaan siirtymävaiheisiin kiinnittyvää, palvelujärjestelmän läpileikkaavaa tu-kea.

Avainsanat: asunnottomuus, päihteet, hyvinvointi, nuoret

Tämän julkaisun alkuperäisyys on tarkastettu Turnitin Originality Check -ohjelmalla

TEKOÄLYN KÄYTTÖ OPINNÄYTTEESSÄ

Opinnäytteessäni on käytetty tekoälysovelluksia:

- Ei
- Kyllä

Ilmoitukseni mukaan olen käyttänyt opinnäytteessäni tutkielmaprosessin aikana seuraavia tekoälysovelluksia:

Tekoälysovellusten nimet ja versiot: ChatGPT, Copilot

Käyttötarkoitus: Tekoälyä on hyödynnetty luonnostason muokkauksessa ja kielellisen johdonmukaisuuden parantamisessa sekä lähdeluettelon muokkaamisessa, ei tutkimusaineiston analysoinnissa tai päätelmien tekemisessä.

Osiot, joissa tekoälyä on käytetty: Tekoälyä on hyödynnetty luonnostason muokkauksessa ja kielellisen johdonmukaisuuden parantamisessa kappaleissa 1–7 sekä lähdeluettelossa.

Olen tietoinen siitä, että olen täysin vastuussa koko opinnäytteeni sisällöstä, mukaan lukien osat, joissa on hyödynnetty tekoälyä, ja hyväksyn vastuun mahdollisista eettisten ohjeiden rikkomuksista.

SISÄLLYSLUETTELO

1	JOHDANTO	5
2	NUORTEN ASUNNOTTOMUUS YHTEISKUNNALLISENA ILMIÖNÄ	9
2.1	Nuoruus elämänvaiheena	10
2.2	Asunnottomuus ilmiönä	12
2.3	Asunnottomat nuoret ja nuoret aikuiset.....	14
2.4	Asunto ensin -malli	16
3	KESKEISET KÄSITTEET JA TEOREETTISET LÄHTÖKOHDAT	18
3.1	Hyvinvointi nuorisotutkimuksessa	18
3.2	Allardtin hyvinvointiteoria ja kestäväen hyvinvoinnin näkökulma.....	19
3.3	Hyvinvoinnin vajeet.....	21
3.4	Kokonaisvaltainen hyvinvointi tutkimuksen lähtökohtana	23
4	TUTKIMUSKYSYMYKSET, AINEISTO JA MENETELMÄT	24
4.1	Tutkimusasetelma ja laadullinen lähestymistapa	25
4.2	Aineisto ja tutkimuksen toteutus	26
4.3	Aineiston analyysi.....	29
4.4	Tutkijan positio ja eettiset kysymykset	30
5	KOKEMUS ASUNNOTTOMUUDESTA JA SEN VAIKUTUS NUORTEN HYVINVOINTIIN ..	34
5.1	<i>"No mul varastettiin just kaikki vaatteet"</i> -Asunnottomuuden vaikutukset nuorten elintagoon	34
5.2	<i>"Ei mul oo ystäviä"</i> -Asunnottomuuden vaikutus nuorten yhteisyyssuhteisiin	39
5.3	<i>"Mä teen räppii kans. Niin ja olen aika helvetin lahjakas"</i> -Asunnottomuuden vaikutus nuorten mahdollisuuteen toteuttaa itseään.....	44
6	HYVINVOINTIA EDISTÄVÄT HENKILÖKOHTAISET JA RAKENTEELLISET TEKIJÄT	48
6.1	<i>"Mun mielestä ihmiset vois aatella muitakin kuin ittee"</i> -Asunnottomien nuorten esiin nostamat hyvinvointia edistävät keinot	49
6.2	<i>"Ei se ole niin helppoo. Se on helppo tulla sanoo et hoida asias, mut ei se oo, ei se oo näi"</i> -Nuorten ehdotuksia yhteiskunnallisista toimenpiteistä.....	52
7	JOHTOPÄÄTÖKSET JA POHDINTA	57
	<i>Johtopäätökset</i>	57
	<i>Tutkielman rajoitukset</i>	61
8	LOPUKSI: "MILTÄ SE TUNTUU, KUN EI OLE KOTIA?"	63
	LÄHTEET	64
	LIITTEET	71
	Liite 1: Teemahaastattelun runko	71
	Liite 2: UNDER PRESSURE – Taustatietolomake	72
	Liite 3: Tutkimukseen osallistuvien suostumuslomake.....	74
	Liite 4: Tiedote tutkimukseen osallistuvalla.....	75
	Liite 5: Palautetta tutkijalle.....	77

1 JOHDANTO

Nuorten pahoinvointi herättää huolta niin suomalaisessa yhteiskunnassa kuin laajemmin länsimaissa. Poliittisissa ja tutkimuksellisissa keskusteluissa nuorten mielenterveyden haasteita on liitetty muun muassa sosiaalisen median aiheuttamiin ulkonäköpaineisiin, koulutukseen ja työelämään kytkeytyviin suoritus- ja menestyspaineisiin, yksinäisyyteen ja jengiytymiseen sekä maahanmuuttoon, syrjintään ja rasismiin. (Honkatukia, Kallio, Vasileva, Ågren 2024.) Samalla yhteiskunnassamme elää nuoria, joiden arjesta puuttuvat kaikkein perustavimmat hyvinvoinnin edellytykset, kuten oma asunto, riittävä toimeentulo tai turvalliset ihmissuhteet. Näiden nuorten hyvinvoinnin vajeet kohdistuvat aivan toisenlaisiin kysymyksiin kuin sosiaaliseen mediaan, koulutukseen tai työelämään – kysymyksiin, jotka jäävät helposti julkisen mielenterveyskeskustelun marginaaliin.

Tässä pro gradu -tutkielmassa tarkastelen asunnottomien nuorten aikuisten käsityksiä hyvinvoinnista sekä heidän näkemyksiään asunnottomuuden poistamisesta. Tutkielman tavoitteena on tuottaa nuorilähtöistä tietoa niistä yhteiskunnallisista ja rakenteellisista tekijöistä, jotka vaikuttavat nuorten asunnottomuuteen ja hyvinvointiin, sekä tehdä näkyväksi ratkaisuja, joissa nuorten omat kokemukset ja tulkinnat ovat keskiössä. Vaikka nuorten mielenterveyttä on tutkittu laajasti, asunnottomuutta kokevien ja aktiivisesti päihteitä käyttävien nuorten omiin kokemuksiin perustuva laadullinen tutkimus on edelleen verraten vähäistä. Erityisesti heidän omia hyvinvointikäsityksiään ja näkemyksiään asunnottomuuden ratkaisuista tarkastelevaa tutkimusta on niukasti.

Tutkielmani tuo uuden näkökulman julkiseen keskusteluun, jossa nuorten omat kokemukset ja tulkinnat jäävät helposti toissijaisiksi. Julkisessa keskustelussa nuoruus näyttäytyy usein riskialttiina ikävaiheena, ja nuoret asetetaan huolen, kontrollin ja määrittelyn kohteiksi. Nuoriin liitetyt riskipuheet ja syrjäytymiskeskustelut vaikuttavat siihen, millaista tietoa nuorista tuotetaan ja millaisiin ongelmiin huomiota kiinnitetään. (Aaltonen, Tolonen & Armila 2025, 19–24.) Tässä tutkielmassa siirrän tarkastelun nuoriin liitetystä ongelmista nuorten kokemuksiin: siihen, miten nuoret itse kuvaavat hyvinvointiaan, arkeaan ja niitä ratkaisuja, joita he pitävät merkityksellisinä. Nostan esiin kaikkein haavoittuvimmassa asemassa olevien nuorten aikuisten kokemuksia, nuorten, jotka jäävät usein tutkimuksissa kuultujen yhteiskunnallisesti etuoikeutettujen nuorten varjoon. (Kallio & Honkatukia 2022; Honkatukia, Kallio & Ågren 2025.)

Nuorisotutkimus on tieteellinen lähestymistapa, joka on syntynyt tiiviissä vuorovaikutuksessa yhteiskuntatieteellisen ajattelun kanssa. Nuorisotutkijana ymmärrän nuoruuden yhteiskunnallisesti rakentuvana ja muuttuvana sosiaalisena konstruktiona, johon liitetään erilaisia odotuksia ja normeja. (Côté 2014, 63–65; Aaltonen ym. 2025, 9–24; Kiilakoski & Honkatukia 2018.) Tämä lähestymistapa eroaa tieteenaloista, jotka tarkastelevat nuoruutta ensisijaisesti psyykkisenä tai fyysisenä, ikävaiheisiin sidottuna kehitysprosessina. Nuorten elämäntilanteita ei selitetä yksinomaan yksilöllisinä valintoina tai kehityksellisinä vaiheina, vaan niitä tarkastellaan suhteessa yhteiskunnallisiin rakenteisiin, instituutioihin ja normeihin. (Côté 2014; Aapola & Kaarninen 2003, 12; Kiilakoski & Honkatukia 2018; Honkatukia ym. 2025.) Asunnottomuus ei näin näyttäydy ensisijaisesti yksilön epäonnistumisena, vaan ilmiönä, joka kytkeytyy asuntopolitiikkaan, palvelujärjestelmään, toimeentulorakenteisiin ja sosiaaliseen eriarvoisuuteen.

Olen tehnyt tämän pro gradu -tutkielman yhteistyössä Under Pressure -tutkimushankkeen kanssa ja tuon tutkimushankkeeseen näkökulman nuorten asunnottomuuden kokemuksista. Teen tutkimuksessani näkyväksi sellaisten nuorten kokemuksia, joita tutkimushankkeen muut toteuttajat eivät todennäköisesti tavoita. Vuonna 2024 Tampereen yliopistossa käynnistyneessä Under Pressure -tutkimushankkeessa tarkastellaan nuorten mielenterveyskriisiä tutkimalla nuorten kokemia paineita. Hankkeessa hyödynnetään klassista sosiologista ajattelua siitä, miten yhteiskunnalliset järjestelyt heijastuvat nuorten kokemusmaailmaan, ja kiinnitetään huomiota niihin yhteiskunnallisiin ilmiöihin, jotka voivat olla nuorten pahoinvoinnin taustalla. (Honkatukia ym. 2024.) Nuorten mielenterveydestä on herännyt laajaa huolta länsimaissa, ja esimerkiksi kouluterveyskyselyt osoittavat mielenterveyden oireiden yleistyneen. Monet asiantuntijat puhuvat mielenterveyskriisistä ja peräänkuuluttavat tilanteeseen nopeita ratkaisuja. (Honkatukia ym. 2025.) Tutkimusaiheeni kiinnittyy tähän ajankohtaiseen keskusteluun tuomalla siihen näkökulman asunnottomien ja aktiivisesti päihteitä käyttävien nuorten kokemuksista ja asunnottomuuden tuottamista paineista.

Asuminen on keskeinen hyvinvoinnin edellytys. Asunnottomuudella on laaja-alaisia vaikutuksia ihmisen fyysiseen, psyykkiseen ja sosiaaliseen hyvinvointiin. Valtion tukeman asuntorakentamisen keskuksen mukaan nuorten asunnottomuus kääntyi Suomessa kasvuun vuonna 2024, ja vuonna 2025 alle 25-vuotiaita asunnottomia oli 761. (Varke 2026.) Asunnottomuus koskettaa yhä useammin nuoria, jotka ovat palveluiden ulkopuolella ja käyttävät päihteitä (Helsingin kaupunki 2022). Tilastot kertovat ilmiön laajuudesta, mutta eivät siitä, miltä asunnottomuus nuorten arjessa tuntuu tai miten se heidän omissa kertomuksissaan jäsentyy. Tutkielmani täyttää tätä aukkoa.

Tutkielmani aineisto on kerätty teemahaastatteluilta (Hirsjärvi & Hurme 2011, 103) matalan kynnyksen tukipisteessä, joka tarjoaa ympärivuorokautista tukea alle 29-vuotiaille nuorille ja nuorille aikuisille. Aineisto koostuu nuorten omista kertomuksista heidän arjestaan, hyvinvoinnistaan ja tulevaisuuden näkymistään. Analyysin teoreettinen kehys rakentuu sosiologi Erik Allardtin (1976) hyvinvointiteoriasta, joka jäsentää hyvinvoinnin elintason (*having*), yhteisyyssuhteiden (*loving*) ja itsensä toteuttamisen (*being*) ulottuvuuksien, sekä Tuula Helneen ja Tuuli Hirvilammin (2021) kestäväen hyvinvoinnin teoriasta (Allardt 1976; Helne ja Hirvilampi 2021). Ajattelen, että asunnottomuuden kaltaisessa tilanteessa hyvinvoinnin haasteet eivät rajoitu asunnon puutteeseen, vaan kietoutuvat sosiaalsiin suhteisiin, turvallisuuden kokemuksiin, toimijuuteen ja mahdollisuuksiin rakentaa mielekästä tulevaisuutta. Yhdessä nämä teoriat mahdollistavat hyvinvoinnin tarkastelun sekä yksilöllisten kokemusten, että yhteiskunnallisten rakenteiden tasolla.

Tutkielman tavoitteena on antaa tilaa nuorten omille kokemuksille ja tehdä heidän äänensä kuuluvaksi kysymällä, millaisena he itse kokevat asunnottomuuden ja sen vaikutukset hyvinvointiinsa. Lähtökohtana ei ole syyllistää nuoria heidän elämäntilanteestaan, vaan pyrkiä ymmärtämään heidän kokemuksiaan heidän omista lähtökohdistaan käsin. Ajattelen, että nuorten kertomusten kautta voidaan saada arvokasta tietoa siitä, mihin hyvinvoinnin edistämistoi-
mia tulisi kohdentaa ja millaisia puutteita palvelujärjestelmässä nuoret itse tunnistavat.

Kiinnostus tutkielman aiheeseen nousee omalta työkentältäni. Olen työskennellyt useiden vuosien ajan asunnottomuutta kokevien ja päihteitä käyttävien ihmisten parissa sekä osallistunut alan kehittämiseen. Kentän tuntemus on auttanut luottamuksen rakentamista haastateltaviin nuoriin aikuisiin (vrt. Vihreäsalo 2023, 70–81). Samalla olen tietoinen siitä, että tutkimuksessa tuotettu tieto on aina sidoksissa aikaan, paikkaan ja tutkijan omiin lähtökohtiin. (Kainulainen & Honkatukia 2021; Muukkonen 2018, 33.) Tästä syystä reflektoin omaa positiotani ja tutkimusprosessia tutkielman metodologialuvussa.

Tutkimuskysymykset rakentuvat kolmen teeman ympärille. Ensimmäinen teema käsittelee *nuorten kokemuksia hyvinvoinnista ja sitä, miten asunnottomuus vaikuttaa heidän hyvinvointiinsa*. Toinen teema liittyy nuorten näkemyksiin siitä, *millaisin keinoin nuoret pyrkivät selviytymään asunnottomuuden tuottamista hyvinvoinnin vajeista*. Kolmas teema tarkastelee *nuorten näkemyksiä siitä, mitä yhteiskunta voisi tehdä asunnottomien nuorten hyvinvoinnin edistämiseksi ja asunnottomuuden ehkäisemiseksi* (ks. luku 4). Tutkimuskysymysten avulla pyrin

tuomaan esiin marginaalissa elävien nuorten kokemuksia ja näkemyksiä heidän omasta arjestaan ja hyvinvoinnistaan sekä laajentamaan nuorten asunnottomuutta koskevaa nuorisotutkimuksellista keskustelua.

Tutkielma rakentuu kahdeksasta luvusta ja etenee nuorten kokemuksista heidän hyvinvointiaan vahvistaviin rakenteellisiin ratkaisuihin. Johdannon jälkeen toisessa luvussa asemoin nuorten asunnottomuutta yhteiskunnallisena ilmiönä. Luvun alussa tuon esiin aiempaa tutkimusta asunnottomuudesta sekä keskeisiä tutkimushankkeita. Käsittelen nuoruutta elämänvaiheena, asunnottomuutta ilmiönä sekä asunnottomia nuoria ja nuoria aikuisia määrittääkseni tutkielmani kontekstin. Nostan esiin myös Asunto ensin -mallin mukaisen lähestymistavan, joka toimii tutkielmassani yhteiskuntapoliittisena taustana ja jolla etenkin pitkäaikaisasunnottomuutta on saatu Suomessa vähennettyä. Luku kolme täsmentää tutkielman käsitteellisen ja teoreettisen viitekehyksen. Kuvaan luvussa Erik Allardtin (1976) hyvinvointiteoriaa sekä Tuula Helneen ja Tuuli Hirvilammin (2021) kestäväen hyvinvoinnin teoriaa, joista tutkielmani teoreettinen viitekehys rakentuu. Luvussa neljä kuvaan aineiston ja menetelmät. Käsittelen siinä tutkimusmenetelmää, aineiston keruuta ja -analyysia sekä pohdin omaa positiotani tutkijana ja tutkimukseen liittyviä eettisiä kysymyksiä. Luvuissa viisi ja kuusi analysoin nuorten kertomuksia hyvinvoinnin vajeista sekä selviytymisen keinoista ja yhteiskunnallisista ehdotuksista. Seitsemäs luku kokoaa yhteen keskeiset johtopäätökseni ja pohdintani, ja luku kahdeksan päättyy nuorten omiin ääniin. Liitteistä löytyvät käyttämäni haastattelurunko sekä tutkielmaan liittyvät taustatieto- ja suostumuslomakkeet.

2 NUORTEN ASUNNOTTOMUUS YHTEISKUNNALLISENA ILMIÖNÄ

Tarkastelen tutkielmassa nuorten asunnottomuutta, minkä vuoksi on tärkeää ymmärtää tämän ilmiön yhteiskunnallista luonnetta laajemmin. Asunnottomuus voi koskettaa ketä tahansa, eikä asunnoton ihminen välttämättä käytä päihteitä tai kärsi mielenterveyden ongelmista. Tämän tutkielman keskiössä olevat nuoret aikuiset ovat kuitenkin aktiivisesti päihteitä käyttäviä ja kohdanneet monenlaisia vaikeuksia elämänpolullaan. Siitä syystä keskityn eritoten ilmiöihin, jotka koskettavat näitä tutkielmani keskiössä olevia nuoria aikuisia.

Asunnottomuutta on Suomessa tilastoitu 1980-luvulta lähtien (tarkastelen asunnottomien määrän kehitystä luvussa 2.3). Asunnottomuutta on myös tutkittu eri näkökulmista. Asunnottomuutta on tarkasteltu suomalaisessa tutkimuksessa erityisesti yhteiskunnallisena ja sosiaalipoliittisena ongelmana. Keskeinen asunnottomuus-tutkimuksen uranuurtaja on Riitta Granfelt, joka on tarkastellut asunnottomuutta marginalisaation, psykososiaalisten ongelmien ja yhteiskunnallisten rakenteiden näkökulmasta. Granfeltin mukaan asunnottomuus on ensisijaisesti yhteiskuntapoliittinen kysymys, vaikka siihen kietoutuu yksilötasolla moninaisia ja usein vakavia psykososiaalisia vaikeuksia (Granfelt 2015, 3). Hänen tutkimuksensa on tehnyt näkyväksi erityisesti niiden ihmisten kokemuksia, jotka elävät yhteiskunnan marginaaleissa. Lisäksi Kristiina Alppivuori on tehnyt vuonna 2018 tutkimuskoonnin, jonka tarkoituksena on laajentaa ymmärrystä asunnottomuudesta ja sen taustalla olevista tekijöistä. Koonnissa esitetään reilu 60 asunnottomuutta käsittelevää julkaisua ja artikkeleita siitä mitkä tekijät asunnottomuudessa ovat eri aikoina nousseet keskeisiksi. (Alppivuori 2018.)

Ajantasaista tietoa asunnottomuudesta ja hyvinvoinnista tuottavat monet järjestökentän toimijat sekä esimerkiksi Tampereen yliopistossa toimiva MARGI-tutkimusryhmä, joka paneutuu aikuisten parissa tehtävään sosiaalityöhön, mielenterveys- ja päihdetyöhön sekä asunnottomuustyöhön (MARGI-tutkimusryhmä n.d.). Lisäksi strategisen tutkimuksen neuvoston rahoittama Ulos epätoivosta -hanke keskittyy nuorten hyvinvointiin ja pyrkii vähentämään nuorten väkivaltaa, itsemurhia ja huumeiden yliannostuksia (Ulos epätoivosta 2025). Näiden hankkeiden tuottama tutkimus osoittaa, että asunnottomuus kytkeytyy usein päihteiden käyttöön, mielenterveyden haasteisiin ja väkivallan kokemuksiin. (Kaskela & Helfer 2025.)

Pohjoismaisessa kontekstissa nuorten asunnottomuutta on tarkasteltu esimerkiksi sijais-huollosta itsenäistyvien nuorten näkökulmasta. On osoitettu, että sijaishuollosta itsenäisty-villä nuorilla on muuta ikäryhmää suurempi riski ajautua asunnottomuuteen, ja heidän tuki-verkkonsa ovat usein heikot. Tutkimuksessa on myös tunnistettu jännite nuorten itsenäisyy-den ja vapauden tarpeen sekä samanaikaisen korkean tuen tarpeen välillä. (Niemi 2025; Molholt 2026.)

Kansainvälinen näyttö osoittaa, että nuorten asunnottomuus kietoutuu tiiviisti traumaattisiin elämäntapahtumiin, mielenterveyden haasteisiin sekä päihteiden käyttöön. On yleistä, että asunnottoman nuoren taustalla on jonkinlainen kytkös lastensuojeluun. (Bonakdar, Gaetz, Banchani, Schwan, Kidd & O`Grady 2023.) Tiedetään myös, että kodittomien nuorten kes-kuudessa on suurempi riski itsemurhayrityksille ja erityisen haavoittuvassa asemassa ovat vähemmistöihin kuuluvat nuoret (Kidd, Gaetz & O`Grady 2017). Kansainvälinen kirjallisuus osoittaa, että asunnottomuuden kokemus itsessään kytkeytyy korkeaan psyykkiseen kuormi-tukseen sekä fyysisiin terveysriskeihin. Lisäksi päihteiden käytön ja psykiatristen häiriöiden tiedetään olevan asunnottomilla nuorilla huomattavan yleisiä. (Edidin, Ganim, Hunter & Kar-nik 2012.) Asunnottomuutta kokevien nuorten tarpeeseen onkin kehitetty esimerkiksi Kana-dassa Asunto ensin -mallin mukaista asumista, joka pitää sisällään nuorierityistä toimintaa (Gaetz 2014).

Tutkielmani eroaa lähestymistavoiltaan useista asunnottomuutta käsittelevistä tutkimuksista. Nostan tutkielmassani nuorten tarinat keskiöön ja lähestyn aihetta nuorisotutkimuksen perin-teestä käsin. Asunnottomia, aktiivisesti päihteitä käyttäviä nuoria ei ole helppoa tavoittaa tut-kimukseen. Vaikka nuorten näkemyksiä hyvinvoinnista seurataan esimerkiksi Nuorisobaro-metrissa, asunnottomuutta kokevien nuorten kokemukset jäävät usein näiden tarkastelujen ulkopuolelle (Gretschel & Myllyniemi 2020, 15). Aktiivisesti päihteitä käyttävät ja asunnotto-mat nuoret ovat haastava ryhmä haastattelututkimukselle, sillä heillä ei usein ole luottamusta viranomaisiin tai ulkopuolisiin tutkijoihin. Tutkittaessa huumeita käyttäviä nuoria onkin tär-keää ottaa huomioon luottamus, jo pelkästään sen vuoksi että huumeet ovat kriminalisoituja useissa maissa. (Kaskela, Helfer, Tourunen & Pitkänen 2026; Vihreäsalo 2023, 70.)

2.1 Nuoruus elämänvaiheena

Nuoria koskeva tieto on moninaista ja muuttuvaa, kuten nuoruus elämänvaiheena it-sessäänkin. Tämän tutkielman nuoret ovat iältään 18–29-vuotiaita nuoria ja nuoria aikuisia. Yleisesti ottaen nuoria yhdistää ennen kaikkea ikä, joka on kuitenkin varsin laaja ja joustava

määrittelyperuste. Esimerkiksi nuorisolain (1285/2016) mukaan kaikki alle 29-vuotiaat määritellään nuoriksi ja lastensuojelulain (417/2007) mukaan nuoria ovat 18–22-vuotiaat. Valtion tukeman asuntorakentamisen keskuksen tilastoissa nuoret asunnottomat ovat alle 25-vuotiaita (Varke 2026). Nuoruus ei ole kuitenkaan vain biologinen tai ikään sidottu kehitysvaihe, vaan yhteiskunnallisesti ja historiallisesti rakentuva elämänvaihe. Nuoruuteen liitetyt odotukset, velvollisuudet ja mahdollisuudet muotoutuvat suhteessa kulloiseenkin yhteiskunnalliseen tilanteeseen, työmarkkinoihin, koulutusjärjestelmään sekä hyvinvointivaltion rakenteisiin (Côté 2014, 63–65). Nuorisotutkimuksessa nuoruus voidaan ymmärtää prosessina, jossa yksilö neuvottelee paikkaansa suhteessa yhteiskunnan normeihin ja instituutioihin. (Honkatukia ym. 2025; ks. myös Kallio & Ågren 2025.)

Nuoruuden ja aikuisuuden välinen siirtymä on vaativa elämänvaihe, jossa aikuistuvien nuorten odotetaan tekevän merkittäviä tulevaisuuttaan koskevia ratkaisuja (Kallio & Ågren 2025). Nuoruuteen liittyy usein etsiskelyä, oman identiteetin ja paikan hakemista, epävarmuutta, kokeiluja ja pohdintaa. Samalla nuoriin voi kohdistua oletus siitä, että kaikilla on yhtäläiset mahdollisuudet tehdä omaa elämäänsä koskevia valintoja ja vastata itse hyvän elämän edellytysten rakentamisesta (Furlong 2012). Tällöin vastuu siirtymien sujumisesta säilytetään pitkälti yksilön harteille. Aina siirtymät eivät kuitenkaan suju oletetusti, ja nuori aikuisuus voi vaikuttaa vapauden sijaan paineistuneena ja huolten leimaamana elämänvaiheena. (Kallio & Honkatukia 2022; Honkatukia ym. 2020, 7–13, 77.)

Nuoruuteen kohdistuu ristiriitaisia odotuksia. Yhtäältä nuoruus mielletään itsenäistymisen, kokeilujen ja mahdollisuuksien aikana, toisaalta nuoriin kohdistuu vahva vaatimus kouluttautua, kiinnittyä työelämään ja rakentaa tulevaisuuttaan mahdollisimman lineaarisesti. (Kallio 2023; Kallio & Honkatukia 2022.) Näiden odotusten ulkopuolelle jäävät nuoret määritellään helposti ongelmallisiksi tai syrjäytymisvaarassa oleviksi. Nuorisotutkimuksessa onkin kritisoitu tapaa, jolla nuoria tarkastellaan ensisijaisesti riskien ja puutteiden kautta, sen sijaan että huomio kiinnitettäisiin yhteiskunnallisiin rakenteisiin ja eriarvoisuutta tuottaviin mekanismeihin. (Honkatukia ym. 2025.)

Yksi merkittävä nuoren aikuisuuden siirtymä on omaan kotiin muuttaminen (ks. Berngruber 2017, 194–197). Itsenäisen asumisen aloittaminen ei kuitenkaan ole kaikille nuorille suoraviivainen tai helppo prosessi (Kallio & Honkatukia 2022; Honkatukia ym. 2025).

Esimerkiksi nuorten tapaturmaisia huumekuolemia koskevassa tutkimuksessa on havaittu, että tällainen elämän siirtymävaihe voi olla ajankohta, jolloin huumeiden käyttö voi lisääntyä,

ja nuorilla voi ilmetä vaikeuksia elämönhallinnassa (Otkes 2024). Se on yksi esimerkki, mitä nuoren elämässä voi tapahtua, jos hän ei saa riittävästi tukea ja apua itsenäistymiseensä.

Tässä tutkielmassa nuoruus nähdään elämänvaiheena, jossa asunnottomuus voi merkittävästi kaventaa mahdollisuuksia rakentaa omaa elämää ja tulevaisuutta. Käytän tutkielmassa molempia käsitteitä, niin nuori kuin nuori aikuinen. En koe tarpeenmukaiseksi eritellä esimerkiksi tutkielman nuorimman 18-vuotiaan tytön tai vanhimman 29-vuotiaan naisen kertomuksia. Nuorten biologista ikää tärkeämpää on hahmottaa asunnottomuuteen liittyviä hyvinvoinnin vajeita nuoreen aikuisuuteen kytkeytyvänä ilmiönä (ks. myös Kallio 2023, 19). Kaikkia tutkielman nuoria ja nuoria aikuisia yhdistävät niin asunnottomuus kuin itsenäisen elämän mahdollistavan tuen tarve. Asunnottomat nuoret asettuvat usein normatiivisten nuoruusodotusten ulkopuolelle, eikä heidän elämäntilanteensa noudata oletettua siirtymää koulutuksesta työelämään ja itsenäiseen asumiseen, vaan nuoruus näyttäytyy katkonaisena ja epävarmana. Tästä syystä pidän tärkeänä tarkastella elämänvaihetta, jossa nuori on aloittanut tai aloittamassa itsenäistä elämää ja jossa asumiseen liittyvät kysymykset nousevat keskeiseen asemaan.

2.2 Asunnottomuus ilmiönä

Asunnottomuus ei tarkoita ainoastaan fyysisen asunnon puuttumista, vaan se on yhteydessä laajemmin turvattomuuteen, osattomuuteen ja elämönhallinnan heikentymiseen. Asunnottomuus näkyy prosessina, jossa yksilön elämäntilanne muotoutuu suhteessa yhteiskunnan tarjoamiin mahdollisuuksiin ja palvelujärjestelmän rajoituksiin. Tutkielmassani tulkitsen palvelujärjestelmän *institutionaalisenä järjestelmänä*, joka pitää sisällään yhteiskunnan viralliset viranomais- ja palvelujärjestelmät. Institutionaalisen järjestelmän tehtävä on tukea ja ohjata nuoria siirtymässä, mutta samalla se tuottaa ja ylläpitää käsitystä siitä miten nuorten tulisi kiinnittyä yhteiskuntaan. (Ruonanvaara 2014, 28–32; Kallio 2023, 30.)

Kuten nuoruuden, ei asunnottomuudenkaan määrittely ole yksiselitteistä. Asunnottomuudessa kyse on ilmiöstä, jonka määritelmä vaihtelee sekä ajallisesti että kansainvälisesti. Suo-messa asunnottomuus ymmärretään suhteellisen laajasti ja Varke määrittelee asunnottomaksi henkilön, jolla ei ole omaa vuokrasopimusta tai omistusasuntoa ja joka elää asunnon puutteen vuoksi esimerkiksi ulkona, porrashuoneissa tai ensisuojojissa, asuntoloissa tai majoi-tusliikkeissä, huoltokotityyppisissä asumispalveluyksiköissä, kuntouttavissa yksiköissä, sairaaloissa tai muissa laitoksissa sekä tilapäisesti tuttavien tai sukulaisten luona (Varke 2026; Y-säätiö n.d.).

Asumisen rahoitus- ja kehittämiskeskus (ARA) on kerännyt kunnittaisia tilastoja asunnottomuudesta vuodesta 1987 lähtien. Pitkään jatkuneen laskun jälkeen asunnottomuus kääntyi Suomessa nousuun vuonna 2024, ensimmäistä kertaa vuoden 2012 jälkeen. Varken ”*Asunnottomat 2025*” -selvitys osoittaa, että yksineläviä asunnottomia oli marraskuussa 2025 yhteensä 4 579. Naisten osuus asunnottomista oli 22 prosenttia. Alle 25-vuotiaita nuoria oli noin 760 eli 17 prosenttia asunnottomista. Asunnottomuus on Suomessa kasvanut kahtena peräkkäisenä vuonna 2024–2025 ja kasvua on tapahtunut erityisesti suurissa kaupungeissa. Tilastoissa esitetyt lukumäärätiedot ovat kuitenkin näennäisestä tarkkuudestaan huolimatta suuntaa antavia ja niissä esitetty määrä kuvaa kuntien ilmoittamaa asunnottomuustilannetta yhtenä tietynä päivänä. (Varke 2026.) Asunnottomuuden lisääntyminen heijastaa laajempia yhteiskunnallisia muutoksia, kuten asumisen kallistumista, sosiaaliturvan kiristymistä ja palvelujärjestelmän pirstaleisuutta.

Keskeisimpänä syynä asunnottomuudelle pidetään pienten ja kohtuuhintaisten asuntojen puutetta, mutta asunnottomuuteen vaikuttavat myös väestönkasvu, kaupungistuminen, talouden suhdannevaihtelut sekä suuret tuloerot. Yksilötasolla asunnottomuuden riskitekijöihin liitetään vähävaraisuus, elämänhallinnan haasteet, päihde- ja mielenterveysongelmat sekä sosiaalisten resurssien vähäisyys. Lisäksi elämäntilanteen muutokset, kuten sairastuminen, parisuhteen päättyminen, paikkakunnan vaihto tai työttömäksi jääminen, voivat lisätä riskiä ajautua asunnottomaksi. (Y-säätiö n.d.) Asunnottomuutta ei voida ymmärtää vain yksilön valintojen tai ongelmien seurauksena, vaan se on kytköksissä rakenteellisiin tekijöihin, kuten asuntopolitiikkaan ja sosiaaliturvajärjestelmään.

Asunnottomuuden rinnalla käytetään usein käsitettä kodittomuus, joka korostaa asumisen kokemuksellista ja psykososiaalista ulottuvuutta. Kodittomuus liittyy erityisesti ulkopuolisuuden ja juurettomuuden kokemuksiin ja on siten vahvasti subjektiivinen ilmiö (Granfelt 2020; Ranta & Juhila 2024). Usein asumisen ongelmat ovat yhteydessä yksilön koko elämäntilanteeseen ja asunnottomuutta tarkasteltaessa tulisi huomioida jokaisen ihmisen ainutlaatuinen elämäntarina ja kokemusmaailma (Juhila 2018, 22–32).

Granfeltin tutkimukset ovat tehneet näkyväksi sen, miten asunnottomuus liittyy kokemuksiin ulkopuolisuudesta, häpeästä ja arvottomuudesta. Asunnottomuus kaventaa mahdollisuuksia osallistua yhteiskuntaan ja ylläpitää sosiaalisia suhteita, mikä syventää hyvinvoinnin vajeita (Granfelt 2022, 243).

Asunnottomuuden kestoon ja uusiutumiseen vaikuttaa myös se, millaista tukea yhteiskunta tarjoaa asunnottomuutta kokeville. Tällöin asunnottomuuden taustasyiksi voidaan nähdä myös palvelujärjestelmän riittämättömyys tai tuen katkeaminen (Y-säätiö n.d.). Kun asuminen ymmärretään perusoikeudeksi, joka ei edellytä elämäntavan muutosta tai hyvää toimintakykyä, asunnottomuuden ehkäiseminen ja asumisen turvaaminen edellyttävät moniammatillista ja monialaista osaamista. Näin ollen asuminen ja asunnottomuus ovat kokonaisvaltaisesti elämään vaikuttavia tekijöitä, joita ei voida erottaa muusta elämästä ja ihmisen hyvinvoinnista irrallisiksi osa-alueiksi. (Granfelt 2022.)

2.3 Asunnottomat nuoret ja nuoret aikuiset

Nuoruuden elämänvaiheessa asunnottomuudella on omanlaisiaan merkityksiä ja ulottuvuuksia. Asuminen voidaan ymmärtää perustavanlaatuisena elämänkulkuun ja elämäntapaan vaikuttavana tekijänä. Granfeltin (2016) mukaan sillä, missä ja millä tavoin ihminen asuu, on keskeinen merkitys hänen arjelleen, toimijuudelleen ja hyvinvoinnilleen. Asunnottomien nuorten kohdalla asuminen ei kuitenkaan välttämättä ole yksiselitteinen valinta, vaan tilanne, jossa mahdollisuudet vaikuttaa omaan asumiseensa ovat rajalliset (mt, 64).

Nuorten, alle 25-vuotiaiden, asunnottomien määrää tilastoidaan Varken selvityksessä (Varke 2026). Tilastojen antama kuva ei kuitenkaan kata ilmiötä kokonaisuudessaan, sillä eritoten nuorten kohdalla asunnottomuus on usein tilastoissa näkymätöntä piiloasunnottomuutta. (Kaakinen 2023.) Asunnoton nuori saattaa asua tilapäisesti ystävien tai sukulaisten luona, jolloin asunnon tarve ei välity viranomaisille. Lyhytaikaisena ilmiönä asunnottomuus voi koskea laajaakin joukkoa nuoria ja etenkin suuremmissa kaupungeissa tilapäinen asunnottomuus on nuorilla yleistä (Josefsson 2007, 81).

Psykososiaaliset vaikeudet, kuten päihderiippuvuus, mielenterveyden ongelmat ja yksinäisyys, voivat yhdessä pienituloisuuden kanssa muodostaa merkittävän riskitekijän asunnottomuudelle ja sen uusiutumiselle (Granfelt 2022, 243). Asunnottomuutta ei voi yhdistää vain päihteiden käyttöön, mutta päihteiden käyttöön liittyvät ilmiöt vaikuttavat kuitenkin yksilön toimintakykyyn ja voivat siten altistaa sekä asunnottomuudelle että laajemmin huono-osaisuudelle (Ranta, Raitakari & Juhila 2017, 165–166).

Tutkimuksissa on havaittu, että nuorten asunnottomuus kietoutuu usein yhteen päihteiden käytön, mielenterveyden ongelmien ja väkivallan kokemusten kanssa (Kaskela ym. 2026).

Nämä ilmiöt eivät kuitenkaan ole toisistaan irrallisia, vaan ne muodostavat toisiaan vahvistavan ja kasautuvan kokonaisuuden. Asunnottomuus voi sekä altistaa päihteiden käytölle että syventää jo olemassa olevia ongelmia. Viime vuosina asunnottomuus onkin koskettanut yhä useammin nuoria, jotka ovat vaikeasti tavoitettavissa ja käyttävät aktiivisesti päihteitä. Vaikeasti huumeriippuvaisten nuorten määrä ja osuus kaikista huumeita käyttävistä on kasvanut, ja monilla heistä on taustallaan lastensuojelun sijoitus kodin ulkopuolelle (Helsingin kaupunki 2022, 7).

Useilla asunnottomilla on elämänselityksensä sekä osana asumispolkuaan kokemuksia epäonnistumisesta, epäoikeudenmukaisuudesta ja leimautumisesta. Nämä kokemukset voivat murentaa kodin merkitystä niin perustavanlaatuisesti, että kodista tulee vaikeasti hahmotettava ja tavoitettava ilmiö. Äärimmillään laitoksiin tai tilapäismajoituksiin liittyvät kielteiset muistot voivat vahvistaa kodittomuuden kokemusta ja etäännyttää kodin ajatusta entisestään. (Granfelt 2022; Ranta & Juhila 2024.)

Juhila (2016) tarkastelee poissulkemista prosesseina, joissa yhteiskunnalliset rakenteet ja palvelujärjestelmät epäonnistuvat ihmisten kiinnittämisessä yhteiskuntaan (mt, 82). Asunnottomien nuorten kohdalla nämä prosessit voivat ilmetä katkenneina asumispolkuina, heikkoina tukiverkostoina ja kokemuksina ulkopuolisuudesta. Aktiivinen päihteidenkäyttö, katkenneet asumispolut ja heikot tukiverkostot yhdistävät tässä tutkielmassa haastateltaviani nuoria aikuisia. Helsingissä esimerkiksi jalkautuva työ on tavoittanut nuoria päihteitä aktiivisesti käyttäviä asunnottomia, joilla ei ole mitään vakituista majoituspaikkaa. Noin kolmannes näistä nuorista on ollut ulkokuntalaisia, jotka ovat hakeutuneet Helsinkiin eri syistä. (Helsingin kaupunki 2022, 7.)

Nuorten asunnottomuutta koskevassa tutkimuksessa on tunnistettu merkittäviä haasteita kaikkein haavoittuvimmassa asemassa olevien nuorten tavoittamisessa. Aktiivisesti päihteitä käyttävät ja palvelujärjestelmän ulkopuolella elävät nuoret jäävät usein tutkimuksen ja tilastoinnin katveeseen (Kaskela ym. 2026). Tämän vuoksi heidän kokemuksistaan on saatavilla verraten vähän tutkimustietoa. Tässä tutkielmassa tarkastelen nuorten asunnottomuutta juuri näiden kokemusten ja nuorten omien näkemysten kautta.

2.4 Asunto ensin -malli

Suomessa asunnottomuutta on vähennetty Asunto ensin -mallilla ja valtion ohjelmilla (PAAVO, AUNE). Petteri Orpon hallitus on käynnistänyt uuden ohjelman pitkäaikaisasunnottomuuden poistamiseksi vuoteen 2027 mennessä (Varke 2026). Asunto ensin -malli on suomalaisen asunnottomuuspolitiikan keskeinen lähestymistapa, jossa pysyvää asumista pidetään perusoikeutena ja hyvinvoinnin edellytyksenä. Mallin keskeisenä tavoitteena on ehkäistä ja vähentää asunnottomuutta korostamalla asumista ihmisen perusoikeutena. Kun aiemmin ajateltiin, että asunto on tukitoimien ja kuntoutuksen myötä saavutettava etu, on Asunto ensin -malli nimensä mukaisesti rakentunut ajatukselle siitä, että pysyvän asunnon järjestäminen luo perustan muille tukitoimille. (Pleace 2021.)

Tässä tutkielmassa Asunto ensin -malli toimii esimerkkinä asunnottomuuteen liittyvistä yhteiskuntapoliittisista toiminnoista, jota vasten nuorten omia kokemuksia ja ehdotuksia voidaan tarkastella. Valtaosa haastateltavistani nuorista oli asunut tai oli haastatteluhetkellä jonossa Asunto ensin -mallin mukaiseen asumiseen. Nuorten kertomukset osoittavat, että asuminen nähdään yhteiskuntapoliittisesti keskeisenä hyvinvoinnin edellytyksenä, mutta samalla asumisratkaisujen tulisi vastata nuorten yksilöllisiin ja elämäntilanteisiin kytkeytyviin tarpeisiin.

Suomea on kansainvälisesti pidetty asunnottomuuden vähentämisen mallimaana, ja Asunto ensin -periaatteella on saavutettu merkittäviä tuloksia asunnottomuuden vähentämisessä. Huumeita käyttävien ihmisten asunnottomuus on kuitenkin, niin kansallisesti kuin kansainvälisesti tarkasteltuna, edelleen yleistä, pitkäaikaista ja toistuvaa (Ranta & Perälä 2022). Granfeltin (2022) mukaan Asunto ensin -mallin keskeinen periaate on, että jokaisella on oikeus asuntoon riippumatta siitä, millaisia merkityksiä henkilö itse asunnolleen antaa. On parempi kokea ahdistusta, nähdä harhoja tai käyttää aktiivisesti suonensisäisiä huumeita omassa asunnossaan, kuin yleisissä wc-tiloissa. Mallin lähtökohtana onkin ajatus siitä, että on inhimillisesti ja yhteiskunnallisesti kestävämpää, että ihminen elää omassa asunnossaan, vaikka hänen elämäntilanteensa olisi vaikea, kuin että hän joutuu selviytymään ilman pysyvää asumista. (Mt.)

Vaikka suomalaisessa Asunto ensin -mallissa asukkaan kuntoutuminen ei ole keskeinen tavoite, asunnon katsotaan luovan edellytykset sosiaalisen hyvinvoinnin vahvistumiselle ja osallisuudelle itselle merkitykselliseen toimintaan. Lähtökohtana on ajatus siitä, että ilman vakuutusta asuntoa muiden elämänhallinnan osa-alueiden, kuten päihteettömyyden tai työllistymisen, edistäminen on vaikeaa (Granfelt 2022).

Malliin liittyvässä keskustelussa on kuitenkin nostettu esiin myös kehittämistarpeita. Suomalainen toteutus on kansainvälisesti vertailtuna näyttöön perustuva, mutta erityisesti suurten yksiköiden haittoihin on kiinnitetty huomiota. Kirjallisuudessa suositellaan pienempiä, yksilöllisempiä ratkaisuja ja vahvaa kotona annettavaa tukea. (Perälä & Jurvansuu 2016.)

Olen tässä luvussa käsitellyt nuoruutta elämänvaiheena, asunnottomuutta ilmiönä sekä asunnottomia nuoria ja nuoria aikuisia määrittääkseni tutkielmani kontekstin, sekä esitellyt Asunto ensin -mallin mukaista lähestymistapaa. Olen hahmottanut nuorten asunnottomuuden rakenteellisesti ja kokemuksellisesti jäsentynä ilmiönä: nuoruuden siirtymät, asuntopolitiikan ja palvelujärjestelmän ehdot sekä kasautuvat haavoittuvuudet muodostavat taustan, jossa nuorten arki ja toimijuus rakentuvat.

Seuraavassa luvussa täsmennän tutkielman keskeiset käsitteet ja teoreettiset lähtökohdat.

3 KESKEISET KÄSITTEET JA TEOREETTISET LÄHTÖKOHDAT

Tässä luvussa jäsennän tutkielmani keskeiset käsitteet ja teoreettiset lähtökohdat, joiden avulla tarkastelen nuorten asunnottomuutta ja hyvinvointia. Nuorten asunnottomuus on ilmiö, joka ei rajaudu yksinomaan asumisen puutteeseen, vaan liittyy laajempiin kysymyksiin hyvinvoinnista, osallisuudesta, toimijuudesta ja yhteiskunnallisista rakenteista. Ilmiön ymmärtäminen edellyttää siksi moniulotteista ja holistista lähestymistapaa, jossa huomioidaan sekä yksilölliset kokemukset että niitä muovaavat yhteiskunnalliset järjestelyt (Granfelt 2022; Honkatukia, Kallio, Lähde & Mölkänen 2020).

3.1 Hyvinvointi nuorisotutkimuksessa

Hyvinvointi on keskeinen mutta moniulotteinen käsite yhteiskuntatieteellisessä tutkimuksessa ja nuorisotutkimuksessa. Nuorisotutkimuksessa hyvinvointia ei tarkastella ainoastaan yksilön psyykkisenä tai fyysisenä tilana, vaan suhteessa nuoren elinolosuhteisiin, sosiaalisiin suhteisiin ja yhteiskunnallisiin rakenteisiin (Côté 2014; Kiilakoski & Honkatukia 2018). Hyvinvointi rakentuu vuorovaikutuksessa yksilön ja yhteiskunnan välillä, ja siihen vaikuttavat sekä materiaaliset resurssit että kokemus osallisuudesta, merkityksellisyydestä ja toimijuudesta. Nuorisotutkijana ymmärrän hyvinvoinnin holistisesti ja relationaalisesti: se rakentuu suhteessa ympäröiviin ihmisiin, instituutioihin ja kulttuurisiin odotuksiin. (Honkatukia ym. 2020; Honkatukia & Peltola 2025.)

Nuorten hyvinvointia koskevassa keskustelussa huomio on viime vuosina kiinnittynyt erityisesti mielenterveyden ongelmiin. Vaikka mielenterveyden ongelmat ovat merkittävä osa nuorten pahoinvointia, yksinomaan psyykkisiin tekijöihin keskittyvä tarkastelu voi kaventaa ymmärrystä niistä yhteiskunnallisista ja rakenteellisista olosuhteista, joissa nuorten hyvinvointi muotoutuu (Honkatukia ym. 2020; 2025). Nuorisotutkimuksessa onkin korostettu tarvetta tarkastella nuorten pahoinvointia laajemmassa sosiaalisessa ja poliittisessä kontekstissa. (Kiilakoski & Honkatukia 2018, 24–25.)

Hyvinvoinnin käsite on moniulotteinen, ajassa muuntuva ja kontekstisidonnainen, eikä sille ole olemassa yhtä yksiselitteistä määritelmää. Hyvinvointia koskeva keskustelu on laajentunut viime vuosikymmeninä merkittävästi pelkistä materiaalisista elinoloista kohti kokonaisvaltaisempaa ymmärrystä ihmisen elämäntilanteesta, osallisuudesta ja elämänlaadusta. Kestävän hyvinvoinnin näkökulma korostaa sitä, että hyvinvointi ei ole vain yksilön hetkellinen tila, vaan edellyttää pitkäjänteisiä yhteiskunnallisia ratkaisuja, jotka tukevat ihmisten mahdollisuuksia elää merkityksellistä elämää nyt ja tulevaisuudessa. (Helne & Hirvilammi 2021.)

Asunnottomien nuorten hyvinvoinnin tarkastelu edellyttää sellaista teoreettista viitekehystä, joka huomioi sekä materiaaliset elinolosuhteet että kokemukselliset ja relationaaliset ulottuvuudet. Tutkielmani teoreettinen viitekehys rakentuu Erik Allardtin (1976) hyvinvointiteoriasta sekä Tuula Helneen ja Tuuli Hirvilammin (2021) kehittämästä kestävästä hyvinvoinnin teoriasta. Teorioiden yhteensovittaminen on perusteltua, sillä jälkimmäinen pohjaa osin Allardtin tarvelähtöiseen ajatteluun.

3.2 Allardtin hyvinvointiteoria ja kestävästä hyvinvoinnin näkökulma

Sosiologi Erik Allardtin (1976) hyvinvointiteoria on yksi suomalaisen hyvinvointitutkimuksen keskeisistä viitekehyksistä. Teorian lähtökohtana on ajatus hyvinvoinnista resurssien ja tarpeiden kokonaisuutena, joka ei palaudu yksinomaan taloudelliseen elintasoon. Allardt jakaa hyvinvoinnin kolmeen toisiinsa kietoutuvaan ulottuvuuteen: elintasoon (*having*), yhteisyyssuhteisiin (*loving*) ja itsensä toteuttamiseen (*being*). Teorian mukaan hyvinvointi pohjautuu tarpeille, joiden täyttämättä jääminen tarkoittaa hyvinvoinnin vajetta. (Allardt 1976, 32–59.)

Allardtin hyvinvointiteoriaa on hyödynnetty laajasti suomalaisessa sosiaalipoliittisessa tutkimuksessa, mutta sitä on sovellettu myös nuorisotutkimuksessa erityisesti silloin, kun tavoitteena on tarkastella hyvinvoinnin vajeita ja eriarvoisuutta. Teorian vahvuutena on sen kyky tehdä näkyväksi hyvinvoinnin eri ulottuvuuksien keskinäiset yhteydet: elintason puutteet heijastuvat usein sosiaalisiin suhteisiin ja mahdollisuuksiin toteuttaa itseään.

Allardtin hyvinvointiteorian ensimmäinen ulottuvuus, elintaso (*having*), nojaa ihmisen fysiologisiin tarpeisiin, mutta täsmällisemmin elintasolla tarkoitetaan aineellisia resursseja, joita näiden tarpeiden tyydyttäminen edellyttää. Resursseihin kuuluvat esimerkiksi työllisyys, koulutus sekä asumiseen liittyvät olosuhteet. Samaan ulottuvuuteen sisältyy myös terveys, jota Al-

lardt pitää hyvinvoinnin lähtökohtana ja muiden tarpeiden tyydyttymisen edellytyksenä. (Uusitalo & Laihiala 2022, 125–135.) Toinen ulottuvuus eli yhteisyysuhteet (*loving*), viittaa tarpeeseen kuulua sosiaalisiin suhteisiin ja verkostoihin. Yhteisyys on tärkeä resurssi muiden ulottuvuuksien toteuttamisen kannalta, ja yhteisyyden puute heikentää hyvinvointia. Kolmas ulottuvuus, itsensä toteuttamisen muodot (*being*), kuvaa yksilön mahdollisuuksia itseilmaisuuksiin ja persoonallisuuden kehittämiseen sekä hänen suhdettaan yhteiskuntaan. Itsensä toteuttamisen muotojen ulottuvuuteen liittyy myös mahdollisuudet mielekkääseen tekemiseen ja poliittiseen osallistumiseen. (Uusitalo & Laihiala, 2022, 124–145; Allardt 1976, 38–48.)

Allardt käsittelee lisäksi myös tekemisen (*doing*) ulottuvuutta, jonka hän sijoittaa *being* -ulottuvuuden alle ja rajaa tarkoittamaan mahdollisuuksia vapaa-ajan toimintaan. Helne ja Hirvilammi (2021) puolestaan erottavat itsensä toteuttamisen muotoja kuvaavasta *being* -ulottuvuudesta merkityksellisen tekemisen omaksi hyvinvoinnin ulottuvuudekseen ja kehittivät tätä ajatusta eteenpäin. Heillä *doing* viittaa arjen toimintaan, osallistumiseen sekä mahdollisuuden tehdä itselleen merkityksellisiä asioita. Samalla sillä viitataan eettisesti ja ekologisesti kestävään tekemiseen sekä hyvinvointia edistävään toimintaan. (Allardt 1976; Helne & Hirvilammi 2021, Hirvilammi 2015, 68–70.) Toimijuus on ihmisyyttä määrittävä piirre, ja tällä voidaan perustella *doing* -ulottuvuuden erottamista itsenäiseksi tarpeeksi. *Doing* -ulottuvuus korostaa ihmisen toiminnallisuutta ja itsensä toteuttamista tekemisen kautta. Ihminen tavoittelee hyvinvoinnin tarpeita oman toimintansa avulla, ja hyvinvoinnin taso riippuu tämän toiminnan laadusta. (Helne & Hirvilammi 2021, 47–49.) Kaikkien hyvinvoinnin ulottuvuuksien tulee toteutua, jotta inhimillinen kokemus hyvinvoinnista voi toteutua tasapainoisesti ja kestävästi.

Riittävä hyvinvointi ja sen eri ulottuvuuksien toteutuminen ovat yksilön toimijuuden ehto. Toimijuus kytkeytyy tiiviisti kuulumisen kokemukseen ja hyvinvointiin yleensä. Sosiologi James E. Côté (2014) määrittää toimijuuden kyknä ennakoivaan ja tarkoituksenmukaiseen käyttäytymiseen (Côté 2014, 224). Se tarkoittaa mahdollisuutta tehdä valintoja, vaikuttaa omaan elämäänsä ja toimia ympäristössään merkityksellisellä tavalla. Nuorten kohdalla toimijuutta rajoittavat usein rakenteelliset tekijät, kuten palveluiden pirstaleisuus, byrokratia ja resurssien puute. Nuorten toimijuuden onkin varsin usein nähty rakentuvan tai rajautuvan suhteessa aikuisuuteen sekä erilaisiin yhteiskunnallisiin instituutioihin. (Honkatukia ym. 2025; Kallio & Honkatukia 2022; Armila 2025, 181–199.)

Luomme yhteiskunnassa rajoja, joilla jotkut ihmiset tai ryhmät marginalisoidaan tai syrjäytetään. Tämä tulisi nähdä yhteiskunnallisena prosessina, jossa rajan ylittämisen mahdollisuus tai mahdottomuus kertoo yhteiskunnan tilasta, ei yksilön tilanteesta. (Tolonen 2025, 225–

235.) Asunnottomien nuorten kohdalla rajat, ja niillä ulossulkeminen voi ilmetä esimerkiksi palvelujärjestelmässä, työmarkkinoilla ja julkisissa tiloissa. Kuuluminen yhteiskuntaan ei tällöin ole itsestäänselvyys, vaan jatkuvasti neuvoteltava ja usein epävarma tila. Näin ollen hyvinvointi ei ole pelkästään resurssien olemassaoloa, vaan myös kykyä ja mahdollisuutta käyttää niitä. Tämä näkökulma on keskeinen nuorten asunnottomuutta tarkasteltaessa.

Allardtin (1976) teoria soveltuu hyvin nuorten asunnottomuuden tarkasteluun, sillä asunnottomuus heikentää usein samanaikaisesti elintasoja, sosiaalisia suhteita ja mahdollisuuksia itsensä toteuttamiseen, eli kaikkia hyvinvoinnin ulottuvuuksia. Kestävän hyvinvoinnin teoria (Helne & Hirvilampi 2021) korostaa subjektiivisen hyvinvointikokemuksen ohella hyvinvoinnin tiivistä kytkeytymistä ympäröivään maailmaan. Näiden teorioiden synteesi soveltuu sekä hyvinvoinnin haasteiden että hyvinvoinnin resurssien tarkasteluun asunnottomuuden kontekstissa ja asunnottomien nuorten kokemusten tarkastelussa. Asunnottomuus kun ei näyttäytyä ainoastaan asumisen puutteena, vaan kokonaisvaltaisena hyvinvoinnin vajeena, joka vaikuttaa nuoren arkeen, tulevaisuuden näkyymiin ja yhteiskunta-suhteeseen. (Granfelt 2022; Helne & Hirvilampi 2021.)

3.3 Hyvinvoinnin vajeet

Asunnottomuus voidaan ymmärtää tilanteena, jossa hyvinvoinnin vajeet kasaantuvat ja vahvistavat toisiaan. Allardtin (1976) teorian näkökulmasta asunnottomuus merkitsee ensisijaisesti elintason vakavaa puutetta, sillä vakaa asuminen on yksi hyvinvoinnin perustavista edellytyksistä (Allardt 1976). Ilman asuntoa nuoren mahdollisuudet huolehtia perustoimeentulosta, levosta ja terveydestä heikkenevät merkittävästi.

Elintason vajeet heijastuvat myös yhteisyyssuhteisiin. Asunnottomuus vaikeuttaa sosiaalisten suhteiden ylläpitämistä ja altistaa yksinäisyydelle sekä ulkopuolisuuden kokemuksille. Tutkimuksissa on osoitettu, että asunnottomat nuoret kokevat usein leimautumista ja häpeää, mikä voi johtaa sosiaalisten suhteiden kaventumiseen. (Watson & Cuervo 2017; Granfelt 2016.) Itsensä toteuttamisen näkökulmasta asunnottomuus kaventaa nuorten mahdollisuuksia toimijuuteen ja osallisuuteen. Ilman vakaita elinolosuhteita nuoren on vaikea suunnitella tulevaisuuttaan, kiinnittyä koulutukseen tai työelämään ja kokea oma elämänsä merkitykselliseksi. Allardtin (1976) mukaan hyvinvoinnin ulottuvuudet eivät ole toisistaan irrallisia, vaan yhden alueen puutteet heikentävät väistämättä myös muita. Tämä näkyy erityisen selvästi asunnottomien nuorten elämäntilanteissa, kun erilaiset hyvinvoinnin vajeet kerrostuvat.

Hyvinvoinnin vajeiden tarkastelu tarjoaa mahdollisuuden siirtää huomio yksilön oletetuista puutteista kohti yhteiskunnallisia rakenteita (Saari 2011, 13–14; Saari 2015, 101). Asunnottomien nuorten kohdalla hyvinvoinnin ongelmat eivät ole yksinomaan seurausta henkilökohtaisista valinnoista, vaan ne ovat yhteydessä palvelujärjestelmän toimivuuteen, sosiaaliturvan riittävyteen ja asuntopolitiikkaan. Ihmisten erilaiset haasteet eivät koskaan johdu täysin heistä itsestään vaan ovat seurausta myös rakenteista ja olosuhteista, jotka muokkaavat ja rajoittavat heidän mahdollisuuksiaan ja kykyjään voida hyvin (Helne & Hirvilammi 2021, 46–47).

Juho Saari (2015) on tarkastellut hyvinvoinnin vajeita erityisesti resurssien ja toimintakyvyn näkökulmasta. Hänen mukaansa hyvinvointi rakentuu sekä käytettävissä olevista resursseista että yksilön mahdollisuudesta hyödyntää niitä. Hyvinvoinnin vajeet kasautuvat usein niille, joilla resurssit ja toimintakyky ovat samanaikaisesti heikentyneet. (Saari 2015, 185–189.)

Nuorten asunnottomuus voidaan ymmärtää hyvinvoinnin vajeena, jossa elintason puutteet, sosiaalisten suhteiden katkokset ja heikentynyt toimijuus kietoutuvat toisiinsa. Granfeltin (2022) mukaan kodittomuus on paitsi konkreettinen myös symbolinen kokemus, joka vaikuttaa identiteettiin, itsetuntoon ja käsitykseen omasta paikasta yhteiskunnassa. Asunto on yleensä myös ”koti” ja ihmisillä on siihen emotionaalinen suhde. Asunnottomuus merkitsee usein myös kodittomuudesta aiheutuvaa juurettomuutta. (Granfelt 2022; Saari 2015.)

Nuorisotutkimuksessa on korostettu, että nuorten mielenterveyteen ja hyvinvointiin vaikuttavat vahvasti yhteiskunnalliset odotukset ja normit. Nuorilta odotetaan sujuvaa siirtymistä koulutuksesta työelämään, itsenäistymistä ja kykyä kantaa vastuuta omasta hyvinvoinnistaan. Kaikilla nuorilla ei kuitenkaan ole yhtäläisiä mahdollisuuksia vastata näihin odotuksiin. (Honkatukia ym.2020; Armila, 2025; 200; Kallio & Honkatukia 2022.)

Merkitykselliseksi koettu osallistuminen yhteiskunnan toimintaan synnyttää hyvinvointia. Hyvinvoinnin voidaan kuitenkin nähdä olevan myös ehtona ja edellytyksenä yhteiskunnalliseen toimijuuteen. Hyvinvoinnin edellytysten jakautuessa epätasaisesti myös kokemukset omasta suhteesta yhteiskuntaan eriytyvät ja voivat olla hyvinkin ohuita. Jos nuori kokee elämänsä ajan osattomuutta, sitä ettei häntä arvosteta tai haluta mukaan, tuskin hänen luottamuksensa omiin kykyihin ja vaikutusmahdollisuuksiin on kovin korkea. (Honkatukia ym. 2020, 16; Kallio & Honkatukia 2022.)

3.4 Kokonaisvaltainen hyvinvointi tutkimuksen lähtökohtana

Tässä pro gradu -tutkielmassa Allardtin hyvinvointiteoria toimii analyysin jäsentävänä viitekehystenä. Analysoin haastatteluaineistoa tarkastelemalla, millaisia hyvinvoinnin vajeita nuoret kuvaavat elintason, yhteisyyssuhteiden ja itsensä toteuttamisen ulottuvuuksilla sekä millaisin keinoin he pyrkivät vastaamaan näihin vajeisiin arjessaan.

Teoria ei toimi aineiston yläpuolelle asetettuna selitysmallina, vaan välineenä, jonka avulla voin jäsentää nuorten omat kokemukset ja tulkinnat ja asettaa ne osaksi laajempaa yhteiskunnallista keskustelua. Hyvinvointiteorian avulla on mahdollista tehdä näkyväksi, miten nuorten kokemukset asunnottomuudesta liittyvät yhteiskunnan rakenteisiin ja poliittisiin ratkaisuihin. Teoria toimii analyysia jäsentävänä viitekehystenä, mutta tutkimuksen keskiössä ovat nuorten omat kokemukset ja merkityksenannot. Viitekehys mahdollistaa sen tarkastelun, miten nuoret itse kuvaavat asunnottomuuden tuottamia paineita sekä millä tavoin he pyrkivät ratkomaan niitä omassa arjessaan. Samalla se auttaa tunnistamaan niitä rakenteellisia tekijöitä, jotka tukevat tai rajoittavat nuorten hyvinvointia ja toimijuutta. (Tuomi & Sarajärvi 2018; Kiilakoski & Honkatukia 2018, 63–69.)

Seuraavissa analyysiluvuissa hyödynnän Allardtin hyvinvointiteoriaa systemaattisesti aineiston tulkinnassa. Luvussa 5 tarkastelen nuorten kokemuksia hyvinvoinnin vajeista, ja luvussa 6 keskityn nuorten esittämiin ratkaisuihin ja yhteiskunnallisiin ehdotuksiin.

4 TUTKIMUSKYSYMYKSET, AINEISTO JA MENETELMÄT

Tämä pro gradu -tutkielma on laadullinen tutkimus, jonka tavoitteena on ymmärtää nuorten kokemuksia asunnottomuudesta ja siihen kytkeytyvistä hyvinvoinnin vajeista. Tutkimuskysymyksiäni muodostuvat kolmen teeman ympärille, joista ensimmäinen käsittelee nuorten kokemusta hyvinvoinnista ja sitä, kuinka asunnottomuus hyvinvointiin vaikuttaa. Tutkimuskysymysten toinen teema käsittelee nuorten toimijuutta ja keinoja selviytyä itse asunnottomuudesta. Kolmas teema tarkastelee nuorten näkemyksiä siitä, miten yhteiskunnallisin toimenpitein voitaisiin edistää nuorten hyvinvointia ja vähentää asunnottomuutta.

Tutkimuskysymyksiäni ovat:

Miten asunnottomat nuoret kokevat asunnottomuuden vaikuttavan heidän hyvinvointiinsa?

Millaisin keinoin nuoret pyrkivät selviytymään asunnottomuuden tuottamista hyvinvoinnin vajeista?

Millaisia ratkaisuja nuoret ehdottavat asunnottomuuden vähentämiseksi yhteiskunnassa?

Tutkielman aineisto koostuu kahdeksasta 18–29-vuotiaan nuoren teemahaastattelusta ja osallistuvasta havainnoinnista, jonka toteutin pääkaupunkiseudulla ympäri vuorokauden olevassa-matalan kynnyksen tukipisteessä. Matalan kynnyksen tukipiste tarkoittaa sitä, että sinne voi saapua ilman ajanvarausta ja anonyymisti, eikä siellä vaadita päihteettömyyttä. Tukipisteen tiloissa päihteidenkäyttö on kielletty ja siellä nuori voi ruokailla, peseytyä, levätä sekä saada tukea ja neuvoja.

Tutkielmani on laadullinen, teoriaohjaava ja nuorisotutkimuksellinen. Nuorisotutkimuksellinen ote näkyi erityisesti haastatellessani nuoria sensitiivisesti kuunnellen ja heidän ehdollaan. (Honkatukia 2018, 119–151.) Analyysissä hyödynsin laadullista teoriaohjaavaa sisällönanalyysia, joka nojasi Allardtin (1976) hyvinvointiteoriaan sekä Helneen ja Hirvilammin (2021) kestävä kehityksen teoriaan. Deduktiivisen päättelyn mukaisesti hahmotin valmiiksi hyvinvoinnin ulottuvuudet, joihin suhteutin aineistoni. (Tuomi & Sarajärvi 2018, 109–111.)

Tutkielmani käsittelee ilmiötä, joiden kanssa olen ollut työni kautta kosketuksissa useiden vuosien ajan. Työkokemukseni on tuonut mukanaan sisäpiiriläisyyttä, joka on mahdollistanut sellaisten ilmiöiden havaitsemisen, joita ulkopuolinen tutkija ei välttämättä huomaisi (Muukkonen 2018, 33). Työkokemukseni asunnottomuutta kokevien ja aktiivisesti päihteitä käyttävien ihmisten kanssa on väistämättä ohjannut tutkielmani näkökulmavalintaa. Työni kautta olen päässyt lähelle ilmiötä, joka on suurelle osalle ihmistä vieras. Asunnottomien ja päihteitä käyttävien nuorten maailma on oma kulttuurinsa, jonka normit ja käytännöt voivat olla valtaväestölle tuntemattomia. Vaikka haastateltavat nuoret eivät olleet minulle työni kautta varsinaisesti tuttuja, tunnen maailmaa, jossa he elävät. Tämä maailma on työni kautta tullut minulle tutuksi, osittain ja ajallisesti, jopa tutummaksi kuin haastattelemilleni nuorille itselleen.

4.1 Tutkimusasetelma ja laadullinen lähestymistapa

Tutkielmaani osallistui kahdeksan nuorta, jotka kaikki olivat haastatteluhetkellä asunnottomia. Osalla asunnottomuusjaksoja oli taustalla useita. Valtaosa nuorista käytti aktiivisesti päihteitä, ja monilla oli kokemuksia mielenterveyden ongelmista, väkivallasta tai rikollisuudesta. Aineiston erityispiirteenä on se, että olen tavoittanut nuoria, jotka jäävät usein tutkimuksen ja palvelujärjestelmän ulkopuolelle. Aktiivisesti päihteitä käyttävät ja epävakaissa elämäntilanteissa elävät nuoret ovat aliedustettuina tutkimuksissa. Heidän hyvinvointinsa on usein kaikkein haavoittuneinta, minkä vuoksi olisi arvokasta, että heidän kokemuksensa tulisivat kuulluiksi. (Granfelt 2015; Kaskela ym. 2026.)

Laadullinen tutkimus soveltuu erityisesti sellaisten ilmiöiden tarkasteluun, joissa keskiössä ovat kokemukset, merkityksenannot ja arjen tulkinnat (Tuomi & Sarajärvi 2018). Asunnottomien nuorten elämäntilanteet ovat moniulotteisia ja yksilöllisiä, minkä vuoksi määrällinen lähestymistapa ei tavoittaisi ilmiön kokemuksellista syvyyttä (Honkatukia 2018). Tutkielman analyysiä ohjaa teoreettinen viitekehys, joka perustuu Erik Allardtin (1976) hyvinvointiteoriaan. Tavoitteena ei ole testata teoriaa, vaan hyödyntää sitä välineenä aineiston jäsentämisessä ja tulkinnassa (Tuomi & Sarajärvi 2018). Nuorilta kerätyn tiedon tarkoituksena ei ole ainoastaan kuvata yksilöllisiä kokemuksia, vaan lisätä ymmärrystä niistä yhteiskunnallisista rakenteista ja valtasuhteista, jotka muovaavat nuorten elämäntilanteita ja rajaavat heidän toimintamahdollisuuksiaan (Kainulainen & Honkatukia 2021, 116).

4.2 Aineisto ja tutkimuksen toteutus

Keräsin haastatteluaineistoni vuoden 2025 alkupuolella matalan kynnyksen tukipisteessä, joka tarjoaa ympärivuorokautista tukea alle 29-vuotiaille nuorille. Tukipisteiden toiminta on suunnattu nuorille, jotka elävät asunnottomina tai asunnottomuuden riskissä, ja joilla on usein aktiivista päihteiden käyttöä.

Nuorisotutkimuksen kentällä teemahaastattelu on yksi yleisimmin käytetyistä menetelmistä, sillä se mahdollistaa nuorten omien merkityksenantojen ja tulkintojen esiin nousemisen (Honkatukia 2018, 153). Teemahaastattelu on joustava menetelmä, jossa haastattelun keskeiset teemat suunnitellaan etukäteen, mutta kysymysten järjestystä ja painotuksia voidaan muuttaa tilanteen mukaan (Honkatukia 2018, 153; Hirsjärvi & Hurme 2011, 103). Tämä joustavuus on oman kohderyhmäni haastatteluissa erityisen tärkeää, sillä nuorten elämäntilanteet, vireystila ja halukkuus puhua vaihtelivat huomattavasti. Kasvokkainen kohtaaminen oli keskeistä haastattelujen onnistumisen kannalta, sillä se mahdollisti luottamuksen rakentamisen ja erilaisiin tilanteisiin reagoimisen (Pekkarinen 2018, 85). Joustavuus, kärsivällisyys ja riittävä aika ovat avainasemassa ja välttämättömiä kohderyhmäni tavoittamisessa (Kaskela ym. 2026). Haastattelut tapahtuivatkin pääosin ennalta sopimatta. Vietin tukipisteellä aikaa, keskustelin nuorten kanssa yhteisissä tiloissa, ja pyysin nuoria mukaan haastatteluun tilanteen mukaan. Ilmoitin toki aina tukipisteelle ennakolta tulostani, tai saatoin sopia nuorten kanssa tulevani esimerkiksi seuraavana päivänä uudelleen.

Toisinaan tukipisteiden ohjaaja vinkkasi nuoresta, jota voisin pyytää mukaan haastatteluun. Omalla vastuullani oli arvioida nuoren toimintakyky ja se, että haastattelun toteutus oli eettisesti asianmukaista. Haastatteluaiheet liittyivät nuorten asumishistoriaan, arjen kokemuksiin, hyvinvointiin, sosiaalisiin suhteisiin sekä heidän näkemyksiinsä siitä, millaisin keinoin asunnottomuutta ja siihen liittyviä ongelmia voitaisiin ehkäistä. Haastattelut toteutettiin silloin, kun ajankohta oli molemmille osapuolille sopiva. Välillä tunnelma tukipisteellä oli hyvin unelias, enkä tahtonut herättää nuoria. Toisinaan taas tunnelma oli turhan vauhdikas, ja arvioin nuorten päihtymystilan sellaiseksi, ettei haastattelu olisi ollut eettistä. En edellyttänyt täyttä päihteettömyyttä, sillä sellaisia nuoria en olisi tukipisteeltä tavoittanut. Arvioin kuitenkin taustakohtaisesti haastattelun eettisyyttä, ja huolehdin siitä, että nuoret olivat haastattelutilanteissa niin sanotusti asiointikunnossa. Esimerkiksi hetkinä jolloin nuoret olivat juuri tulleet sisälle tukipisteelle, tai kun kuulin heidän kertomuksistaan mitä päihteitä oli tarjolla, en tarjonut mahdollisuutta haastatteluun.

Nuorten taustatietoja keräsin lomakkeella, joka pohjautui Under Pressure -tutkimushankkeessa käytettyyn lomakkeeseen (liite 2). Taustatietojen keräämisen tarkoituksena oli kontekstualisoida nuorten kertomuksia, ei tuottaa tilastollista aineistoa. Suojatakseni nuorten yksityisyyttä en käsittele tässä tutkielmassa kerättyjä taustatietoja, joiden en koe tuovan lisäarvoa tähän tutkielmaan.

Haastateltuja nuoria ja nuoria aikuisia oli yhteensä kahdeksan. Puolet heistä oli miehiä ja puolet naisia. Haastattelin kaikki halukkaat, eikä sukupuoli vaikuttanut osallistumiseen. Osallistumismotiivit vaihtelivat, osa nuorista pyrki haastatteluun osallistumalla tukemaan muita nuoria, kun taas toisia motivoi halu tuottaa kokemuksellista tietoa ammattilaisille. Uskon kaikkien nuorten hyötynneen mahdollisuudesta keskustella haastatteluissa asioista, joiden käsittelyyn ei välttämättä ole muuten mahdollisuutta (Honkatukia 2018, 167). Kysyin haastattelujen jälkeen palautetta haastatteluun osallistumisesta, ja ne olivat kauttaaltaan positiivisia. Nuoret kommentoivat haastatteluja esimerkiksi näin:

”Joo. Oli [hyvä aihe]. Kyllä hyvällä fiiliksellä olin niinku. Ei ollut semmoinen niiku vittu jatkuuko tää vaan”

”On tärkeää, kun ei tuosta puhuta tuosta nuorten asunnottomuudesta”

”No siis no mun mielestä on hyvä, että teet tällaista duunia ja on vitun hyvii kysymyksiä noi ja tolleen noin”

”Toivottavasti tosta on apuu”

Valtaosalla nuorista oli kokemusta lastensuojelusta. Lastensuojelu tuli ilmi nuorten kertomuksista, vaikka en ollut suunnitellut kysyväni siitä. Samoin päihteidenkäytöstä haastateltavat nuoret puhuivat avoimesti, vaikka en sitä teemahaastattelurunkoon kysymykseksi suunnitellut. Analyysissäni käsittelen päihteiden käyttöä suhteessa Allardtin hyvinvointiteorian *having* -ulottuvuuteen ja liitän päihderiippuvuuden terveyteen. Terveys on voimavara, joka vaikuttaa kokonaisvaltaisesti ihmisen hyvinvointiin (Uusitalo & Laihiala 2022, 135–139).

Vaikka toteutin haastattelut teemahaastattelurunkoa (liite 1) hyödyntäen, olivat haastattelut usein luonteeltaan rönsyileviä, eikä teemojen tarkkajakoinen läpikäynti tuntunut aina tarkoituksenmukaiselta. Teemoja käsiteltiin eri haastatteluissa erilaisin painoituksin ja eri järjestyksessä, mikä on puolistrukturoidulle haastattelulle tyypillistä ja tutkielmani kannalta perusteltua (Honkatukia 2018, 153; Hirsjärvi & Hurme 2011). Haastattelut kestivät reilusta vartista noin

tuntiin. Osa nuorista oli niukkasanaisia, kun taas toiset kertoivat pitkään ja pohdiskelevasti elämäntilanteestaan. Ennen haastattelua kävin läpi tutkimuksen informoinnin (liite 4), ja nauhoitin haastattelut nuorten suostumuksella. En kerännyt nuorilta kirjallista suostumusta, koska se olisi voinut vaarantaa osallistujien anonymiteetin. Suostumuksen tutkimukseen osallistumisesta allekirjoitin osallistujan luvalla ja ilman nuoren tietoja (liite 3) sen jälkeen, kun olin kertonut hänelle oikeuksista ja siitä, miten tietoja käytetään.

Litteroin aineiston sanatarkasti. Litteroinnissa pyrin säilyttämään nuorten puheen ominaispiirteet, kuten arkikieliset ilmaiset, kuitenkin siten, että teksti on luettavaa ja analysoitavaa. Litteroitua haastatteluaineistoa kertyi yhteensä 102 sivua (Aptos 12, riviväli 1). Anonymisoin aineiston huolellisesti, häivyttäen siitä tunnistettavat henkilötiedot, paikkakunnat sekä palveluntarjoajien ja asumisyksiköiden nimet. Litteroidut tekstit olivat minun ja Under Pressure - tutkimusryhmän käytössä ja niitä säilytettiin suojatuissa kansiossa, joihin muilla ei ollut pääsyä.

Teemahaastatteluja täydensi osallistuva havainnointi, joka on keskeinen osa etnografista tutkimusotetta. Etnografinen havainnointi antoi minulle lisätietoa samalla, kun olin läsnä ja tutustuin nuoriin. Etnografinen lähestymistapa mahdollistaa ilmiön tarkastelun tutkittavien arjen kontekstissa ja toi näkyväksi sellaisia merkityksiä, jotka eivät välttämättä tule esiin haastattelutilanteissa. (Honkasalo 2018; 185–186; Helfer & Kaskela 2025.)

Kaukko ym. (2019) ovat kirjoittaneet ”tutkimuksellisesta hengailusta”, jolla tarkoitetaan tutkimuskentällä tapahtuvaa kenttätyötä, hengailuja ja kohtaamisia, joilla rakennetaan molemminpuolista ymmärrystä. Tukipisteellä vietetty aika oli merkityksellistä myös niinä päivinä, kun varsinaisia haastatteluja ei tehty. Kun tutkijan ja tutkittavan maailmat ovat kokemuksellisesti kaukana toisistaan, korostuu hengailuun käytetty aika erityisen tärkeänä. Osallistuva havainnointi auttoi vähentämään riskiä toiseuttamisesta ja mahdollisti nuorten kohtaamisen heidän omassa arjen todellisuudessaan. Näin sain kerättyä aineistooni mahdollisimman autenttisen kuvan heidän elämästään. (Ks. myös Kaukko, Korkiamäki & Kuusisto 2019; Wrede-Jäntti 2019.) Samalla osallistuva havainnointi, hengailu ja yhteinen aika edellyttivät jatkuvaa eettistä herkkyyttä ja tilannetajua.

4.3 Aineiston analyysi

Tulosluvun teemat hahmottuivat aineiston analyysin pohjalta. Teemahaastattelulla koottua haastatteluaineistoa on luontevaa lähteä analysoimaan sitä aluksi erilaisten teema-luokitusten alle ja teoriaohjaava sisällönanalyysi ohjasi minua kiinnittämään huomiota hyvinvoinnin ulottuvuuksiin. Teemat nousivat tutkielman teoreettisista lähtökohdista ja auttoivat jäsentämään aineistoa. (Honkatukia 2018, 165–166; Honkatukia, Kiilakoski, & Suurpää 2018, 352–355.)

Tutkielmassani aineiston analyysia ohjasivat Allardtin (1976) hyvinvointiteorian *having-loving-being*-ulottuvuudet sekä Helneen ja Hirvilammin (2021) kestäväen hyvinvoinnin teoria. Sisällönanalyysi soveltuu tutkimuksiin, joissa tavoitteena on jäsentää laajaa aineistoa systemaattisesti ja tehdä näkyväksi keskeisiä teemoja ja merkitysrakenteita. Se on perusanalyysimenetelmä, jota voidaan käyttää kaikissa laadullisen tutkimuksen perinteissä. Teoriaohjaavassa sisällönanalyysissä analyysiyksiköt valitaan aineistosta, mutta teoria ohjaa valintojen tekoa. Teoriaohjaava analyysi etenee aineistolähtöisesti, mutta analyysin edetessä tehdyt havainnot sidotaan analyysia ohjanneeseen teoriaan. (Tuomi & Sarajärvi 2018, 103–106, 117–134.) Perustelen teoriaohjaavan sisällönanalyysin valitsemista analyysiini sillä, että teoreettinen viitekehys rajasi ja ohjasi kiinnostustani, mutta halusin samalla jättää tilaa aineistosta nouseville teemoille.

Analyysin ensimmäisessä vaiheessa luin aineiston muutaman kerran läpi ja poimin tekstistä nuorten kokemuksia hyvinvoinnin eri ulottuvuuksista. Tutkimuskysymysten ohjaamana merkitsin aineistosta analysoitavaksi kohdat, jotka vastasivat tutkimuskysymyksiini. Toisessa vaiheessa ryhmittelin kokemukset tutkimuskysymysteni mukaan teemoiksi, jotka liittyivät hyvinvoinnin ulottuvuuksiin, nuorten arjessa käyttämiin selviytymiskeinoihin sekä nuorten ehdottamiin yhteiskunnallisiin toimenpiteisiin. Kolmannessa vaiheessa tarkastelin teemoja suhteessa Allardtin hyvinvointiteoriaan eli *having, loving ja being* -ulottuvuuksiin ja loin kullekin ulottuvuudelle oman tiedoston. Omat tiedostonsa saivat myös nuorten tuottamat selviytymiskeinot ja yhteiskunnalliset toimenpide ehdotukset. Pelkistin haastatteluissa esiin tulleet alkuperäisilmaukset tiivistämällä keskeiset asiasisällöt lyhyempään muotoon. Jätin kuitenkin mahdollisimman paljon nuorten omaa ääntä aineistoon.

Aineistosta muodostui yhteensä viisi yläluokkaa, jotka kuvaavat asunnottomien nuorten hyvinvoinnin haasteita ja hyvinvointia tukevia resursseja. Ne muodostavat tutkielmani keskeiset tulokset. Kolme yläluokkaa kuvaa hyvinvoinnin ulottuvuuksia. *Having*, eli asunnottomuuden

vaikutus nuorten elintasaan, *loving*, eli asunnottomuuden vaikutus nuorten yhteisyyssuhteisiin ja *being*, asunnottomuuden vaikutus nuorten mahdollisuuteen toteuttaa itseään. Tähän *being* ulottuvuuteen liitin myös ulottuvuuden *doing*. Kaksi yläluokkaa rakentui nuorten ehdotuksista yksilöllisellä ja yhteiskunnallisella tasolla, eli asunnottomien nuorten esiin nostamat hyvinvointia edistävät keinot ja nuorten ehdotukset yhteiskunnallisista toimenpiteistä. Nimesin yläluokat hyvinvoinnin ulottuvuuksien ja tutkimuskysymysten mukaan, ja nimesin ne haastatteluaineistosta poimituilla sitaateilla Kun yläluokat olivat hahmottuneet, kuvailin ja tulkitsin niiden sisältöä hyödyntäen nuorten sitaatteja, jotta kokemukset tulivat esiin mahdollisimman syvällisesti. Syvensin analyysiä peilaamalla havaintoja teoreettiseen viitekehykseen ja aiempaan tutkimukseen.

Hyvinvoinnin teoria ohjasi minua kiinnittämään huomiota hyvinvoinnin ulottuvuuksiin ja tarjosi jäsentävän kehyksen, mutta annoin samalla aineiston ohjata tulkintaani. Analyysi oli iteratiivinen ja edellytti jatkuvaa paluuta aineistoon sekä omien tulkintojen kriittistä tarkastelua (Kainulainen & Honkatukia 2021, 117). Aineiston käsittely vaatii loogista päättelyä ja tulkintaa, jotta luotettavien johtopäätösten tekeminen oli mahdollista. Oman vaatimuksen aineiston käsittelyyn toi nuorten käyttämä kieli: välillä jouduin kuuntelemaan aineistokohdan useasti läpi ennen kuin ymmärsin, mitä nuoren käyttämä sana tarkoittaa. Tavoitteeni oli koko analyysin ajan ymmärtää tutkittavia heidän omasta näkökulmastaan, jotta myös johtopäätökset olisivat heijastaneet käsiteltyjen teemojen merkityksiä heille (Tuomi & Sarajärvi 2018, 122–127). Tärkeä kirjoittamistani ohjaava periaate oli tuoda nuorten ääntä esiin mahdollisimman runsaasti. Poimin siksi tutkielmaani mukaan lukuisia keskustelunpätkiä ja yksittäisiä lausumia.

4.4 Tutkijan positio ja eettiset kysymykset

Tutkimuksen vastuullisuus edellyttää tutkijalta refleksiivisyyttä. Tämä tarkoittaa omien lähtökohtien avaamista, ja sen määrittelemistä, mistä näkökulmasta käsin tutkimusta tehdään. (Kainulainen & Honkatukia 2021, 116.) Yksikään tutkija ei koskaan ole tilanteessa, jossa hän voisi lähestyä aineistoa tyhjältä pöydältä. Hänellä on aina aiempia käsityksiä aiheesta, uskomuksia ja ajatuksia sekä ennako-oletuksia, joita omat kokemukset tai aiemmin tuotettu tieto ohjaavat. (Kiilakoski & Honkatukia 2018, 57.) Kuten jo aiemmin toin esiin, tutkielma käsittelee ilmiöitä, joiden kanssa olen ollut työni kautta kosketuksissa useiden vuosien ajan. Työkokemukseni asunnottomien ja aktiivisesti päihteitä käyttävien ihmisten kanssa on väistämättä ohjannut tutkielmani näkökulmavalintaa, analyysia ja johtopäätöksiä.

Ihmisoikeudet muodostavat ihmisiin kohdistuvan tutkimuksen eettisen perustan. Tutkimuseettiset kysymykset korostuvat erityisesti silloin, kun tutkimuksen kohteena ovat haavoittuvassa asemassa olevat nuoret ja sensitiiviset aiheet, kuten päihteidenkäyttö, väkivalta ja asunnottomuus. (Rutanen & Vehkalahti 2019, 16.) Lisäksi päihtymys ja päihderiippuvuuden tuottama pakonomainen tarve päihteiden käyttöön herättää eettisiä kysymyksiä toimijuudesta silloin, kun huumeita käyttäviä nuoria tutkitaan (Kaskela ym. 2026).

Yksittäisen tutkijan vastuun ohella tutkimuseettiikka perustuu yleisesti sovittuihin periaatteisiin. Tutkimuseettisen neuvottelukunnan (TENK) mukaan vain hyvään tieteelliseen käytäntöön sitoutunut tutkimus on eettisesti hyväksyttävää. Hyvän tieteellisen käytännön neljä keskeistä periaatetta ovat luotettavuus, rehellisyys, arvostus ja vastuunkanto. (TENK 2019; TENK 2023.) Noudatin tutkielmassa hyvän tieteellisen käytännön periaatteita ja Tutkimuseettisen neuvottelukunnan ohjeistuksia. Empaattinen ja kunnioittava asennoituminen oli keskeistä sekä haastatteluissa että aineiston analyysissä (Granfelt 2022; Kainulainen & Honkatukia 2021, 117). Käytännössä tämä ilmeni muun muassa pyrkimyksenä luoda haastattelutilanteisiin mahdollisimman tasavertainen ja luottamuksellinen ilmapiiri. Korostin nuorille vapaaehtoisuutta ja heidän oikeuttaan keskeyttää haastattelu tai jättää vastaamatta kysymyksiin.

Käsittelin aineistoa korostetun huolellisesti ja luottamuksellisesti. Kiinnitin erityistä huomiota anonymiteettiin ja siihen, ettei tutkielma vahvista nuoriin kohdistuvia leimaavia diskursseja. Leimaavien diskurssien kriittinen tarkastelu on nuorisotutkimuksessa keskeistä ja edellyttää nuorisotutkijalta refleksiivisyyttä. (Aaltonen ym. 2025.) Koin tärkeäksi pohtia sitä, miten kuvasin tutkimukseen osallistuvia nuoria ja miten kirjoitin heistä jottei kirjoittamistapa olisi ollut jollakin tavalla leimaavaa tai muutoin vahingollista. Tutkielman tavoitteena ei ole patologisoida nuoria tai tarkastella heitä ongelmien kautta, vaan tuoda esiin heidän kokemuksiaan ja toimijuuttaan sekä niitä rakenteellisia tekijöitä, jotka muovaavat heidän elämäntilanteitaan. (ks. myös Kiilakoski & Honkatukia 2018.) Tästä syystä olen tutkielmassani käyttänyt haastateltavistani esimerkiksi ilmaisua päihteitä käyttävä nuori tai nuori aikuinen. Ajattelen tämän ilmaisan olevan vähemmän leimaava ja negatiivisesti sävyttynyt, kuin esimerkiksi syrjäytynyt, huumenuori tai narkkari. Lisäksi hyvinvoinnin käsitteellä on positiivinen lataus ja kaikki haluat voida hyvin. Siksi hyvinvoinnin välityksellä on mahdollista puhua tutkielmaan osallistuneista nuorista aikuisista eritavoin, kuin vajemalliin pohjautuvassa syrjäytymisdiskurssissa (Helne ja Hirvilammi 2021, 42).

Tutkimuksen eettinen kestävyys ei rajaudu tutkijan positioon liittyvään refleksiivisyyteen eikä pelkästään tutkittavien kunnioittavaan kohteluun vaan ulottuu myös tutkimuksen laatuun

(Juhila 2018; Tuomi & Sarajärvi 2018). Eettisesti kestävä tutkimus edellyttää muun muassa huolellisesti laadittua tutkimussuunnitelmaa, tarkoituksenmukaista tutkimusasetelmaa sekä aiemman tutkimustiedon asianmukaista ja täsmällistä hyödyntämistä viittaamiskäytäntöjen kautta (Tuomi & Sarajärvi mt., 149–151).

Tutkijan kaksoisrooli ammattilaisena ja tutkijana edellyttää tietoista rajojen asettamista ja eettistä harkintaa (Laukkanen ym. 2018). Vaikka kohderyhmä oli minulle tuttua ja kentälle meno luontevaa, jouduin pohtimaan monenlaisia asioita. Huomasin esimerkiksi hyvin alkuvaiheessa sen, että minun on parempi toteuttaa haastattelut viikonloppuisin. Ajankohta oli hyvä koska virastot ym. olivat kiinni ja huomasin hyvin nopeasti alkavani tehdä palveluohjausta ja järjestää nuorten asioita. Tämä taas haastoi tutkijapositioni. Työkokemukseni on tuonut mukanaan tietoa ja ymmärrystä ihmisten moninaisista tilanteista, ja toisaalta palveluverkoston tunteminen vaikutti positiivisesti esimerkiksi siihen, että pystyin keskustelemaan haastattelutilanteissa erilaisten palvelujen tarjoamasta tuesta. Kulttuurin tunteminen vaikutti myös siihen, etten hätkähtänyt nuorten rajulta kuulostavia tarinoita, enkä tarkoituksella halunnut jättää niitä pois tutkielmastani. Nuorten kokemukset kun ovat heidän elämänsä todellisuutta.

Työkokemukseni ansiosta osasin lisäksi varautua esimerkiksi haastattelun herättämiin voimakkaisiin tunteisiin, niin omiin kuin haastateltavan, ja tiesin minne nuoren voi ohjata tarvittavan jatkotuen saamiseksi. Ymmärrän myös, kuinka tärkeää on huolehtia omasta jaksamisestaan. (Pekkarinen 2018, 85–87; ks. myös Blackman 2007.)

Nuorten anonymiteetin turvaamiseksi annoin heille peitenimet. Seuraavaksi esittelen nuoret lyhyesti, sillä heidän elämäntilanteensa ja taustansa auttavat ymmärtämään analyysiluvuissa esiin nousevia kokemuksia ja puhetta.

Peppi on nuori nainen, joka haaveilee omasta koirasta. Peppi on 20-vuotias ja hänen arkeaan kuormittavat arjenhallinnan haasteet ja sosiaalisen tuen katkokset.

Ronja on, 29-vuotias, useita asunnottomuusjaksoja läpikäynyt nainen. Hän kuvaa päiheteidenkäytön ja palvelukatkosten vaikutuksia arkeensa.

Lotta, joka on haastateltavista nuorin, on vasta 18-vuotias tyttö. Asunnottomuus alkoi hänen täysi-ikäistyessään. Arkea määrittävät siirtymävaiheiden riskikohdat ilman perheen tukea.

Marikki harrasti nuorena partiota ja pianonsoittoa. Marikki ei haaveile niinkään omasta kodista, kuin raittiudesta. Hän on 28-vuotias.

Eemeli on 26-vuotias, musikaalinen nuori mies ja tehnyt nuorena räppiä. Hän kuvaa identiteettiään vahvasti luovan ilmaisun kautta ja peilaa elämäänsä musiikillisiin roolimalleihin.

Mio on 25-vuotias ja lähtöisin toiselta paikkakunnalta. Asunnottomuus on liittynyt päihteisiin, väkivaltaan ja vaikeisiin siirtymiin. Arjessa vaihtelevat toivo ja selviytyminen.

Rasmus on 28-vuotias ja ensimmäistä kertaa asunnoton. Hän on saamassa tukiasunnon haastattelua seuraavana päivänä.

Joonatanilla on useita asunnottomuusjaksoja ja kokemusta myös Asunto ensin -mallin mukaisesta asumisesta. Hän on 26-vuotias ja kertoo avoimesti asunnon menettämiseen johtaneista tapahtumista. Hän haaveilee kuntouttavasta arjesta.

5 KOKEMUS ASUNNOTTOMUUDESTA JA SEN VAIKUTUS NUORTEN HYVINVOINTIIN

Outi: "Mitä sä ajattelet, että millä tavoin asunnottomuuden kokemukset vaikuttaa nuorten hyvinvointiin?"

Ronja: "Kyl se vaikuttaa."

Outi: "Joo."

Ronja: "Vaikuttaa huonolla lailla."

Tässä luvussa tarkastelen nuorten kokemuksia asunnottomuuden vaikutuksesta hyvinvointiin Allardtin (1976) teorian ulottuvuuksien kautta. Käytän Allardtin hyvinvointiteorian pääteemoja kuvaamaan nuorten kokemuksia hyvinvoinnista ja sen haasteista. Ensin teen näkyväksi hyvinvoinnin vajeet elintason, yhteisyyssuhteiden ja itsensä toteuttamisen ulottuvuuksilla, sen jälkeen kokoan nuorten hyvinvointia edistäviä keinoja sekä heidän ehdotuksiaan asunnottomuuden ehkäisemiseksi ja vähentämiseksi.

5.1 **"No mul varastettiin just kaikki vaatteet" -Asunnottomuuden vaikutukset nuorten elintason**

Seuraavaksi tarkastelen asunnottomuuden vaikutuksia nuorten kokemuksiin elintasonaan. Allardtin teorian *having* -ulottuvuutta voi käyttää kuvaamaan elintasoa, joka rakentuu tulojen, asumistason, työllisyyden ja koulutuksen sekä terveyden mukaan (Allardt 1976, 38–39). Normatiivisen elämänkulun mallin mukaisesti nuoruuden elämänvaiheessa nuoren odotetaan ensisijaisesti opiskelevan ja suuntautuvan kohti työelämää (Ågren & Kallio 2023; Kallio & Honkatukia 2022). Normatiivinen elämänkulku on kuitenkin kaukana haastateltavieni nuorten elämästä. Koulutus tai työllisyyteen liittyvät odotukset eivät näitä nuoria haastatteluhetkellä koskettaneet vaan arki rakentui perustarpeiden ja niiden puutteiden varaan.

Lotta: "No sillalailla, no niiku omat tavarat, ne vaihtuu koko ajan, ne hävii koko ajan, sulla ei oo mitään pysyvää käytännössä kun itsesi."

Elintason näkökulmasta asunnottomuus näkyy nuorten kertomuksissa ensisijaisesti elinolojen vakavana heikentymisenä. Asunnon puuttuminen heikentää mahdollisuuksia levätä, huolehtia perushygieniasta ja ylläpitää säännöllistä arkea. Nuoret kuvasivat arkeaan jatkuvana selviytymisenä, jossa huomio kohdistuu välittömiin tarpeisiin, kuten yösjän löytymiseen ja tavaroiden säilyttämiseen.

Joonatan: ”No mul varastettiin just kaikki vaatteet. Kaikki merkkivaatteet lähti (...) mulla jäi, jäi mimmille mun kasseja ja sitten mä jouduin putkaan. Mä olin vähän aikaa pidätetty. Niin sitten se muija oli semmoinen ketä mä olin nähny päivän. En mä sitä nimeä muista, mitää numeroita vaihtanut. Ja se jäi sitten silleen, enkä mä sitä edes. Mä ajattelin, että no mä kerään uudet vaatteet taas kasaan. On mul nyt yhet farkut, toiset farkut ja bokserit, sukki, tällöisiä paitoja on muutama, että kyllä mä sitten tässä pärjään...”

Outi: ”Ja tääl pääsee suihkuun!”

Joonatan: ”Ja saa hammasharjan ja tahnan ja vaatteet voi pestä. Et tää on sillee paras paikka.”

Omassa kodissa asuville itsestään selvänä pidetyt asiat, kuten hygieniasta huolehtiminen ja mahdollisuus puhtaisiin vaatteisiin, nousivat esiin usean nuorten haastatteluissa. Ilman omaa kotia elämä oli uuvuttavaa ja nuoret kokivat sen muuttavan heitä. Hygienia ja kulkeminen paikasta toiseen omien tavaroiden kanssa nousivat esiin erityisesti haastateltavien naisten puheissa ja olivat asioita, jotka näkyivät ja joiden he kokivat paljastavan asunnottomuuden ulkopuolisille.

Marikki: ”Niinku omasta hygieniasta vaikeampi pitää huolta ja kaikki tällöinen (...) vaikka, eihän niinku lue missään otassa että sä oot asunnoton, mut sitten sä joudut kantamaan kaikkii tavaroita mukana.”

Peppi: ”Ei pääse välttämättä suihkuun tai ei ole puhtaita vaatteita. Ja sitten esim. se, että, no suurin osaks se ulkonäkö ja itselläkin kun ei ole niinku mitään omia tavarain meikkejä tai vaatteita. Ja sitten, no kyllähän nyt ihmiset näkee, että mä oon tuolla kadulla. Aina öisin 247 jos miettii tolle, ilman asuntoa.”

Ronja: ”Kyllä mä, kyllä mä oon muuttunut, en mä jaksa meikkaan tai mitään tommosta.”

Aineistossa elintason heikkeneminen ei ilmene ainoastaan resurssien puutteena, vaan jatkuvana epävarmuutena ja menettämisen kokemuksena. Asunnottomuus tarkoittaa nuorille sitä, että mikään ei ole pysyvää. Omaisuus katoaa, puhelimet ja vaatteet varastetaan, ja arjen perusrutiinit katkeavat toistuvasti. Tämä jatkuva epävarmuus vaikeuttaa paitsi taloudellista selviytymistä myös viranomaisasiointia, terveydenhoitoa ja tulevaisuuden suunnittelua.

Toimeentulotuki on lain (1412/1997) mukaan viimesijainen taloudellinen tuki. Siitä oli kuitenkin tullut monien pysyvä tulonlähde (Ks. myös Helne & Hirvilammi 2021, 191). Haastateltujen nuorten tulot koostuivat erilaisista etuuksista kuten toimeentulotuesta tai työmarkkinatuesta, satunnaisista tuloista tai epävirallisista keinoista tulojen hankkimiseen, mikä lisäsi arjen ennakoinnattomuutta. Taloudellinen epävarmuus rajoittaa osaltaan nuorten mahdollisuuksia tehdä valintoja ja ylläpitää elämänhallintaa. Asunnottomuus on vahvasti yhteydessä taloudelliseen epävarmuuteen (ks. myös Vihreäsalo 2025). Esimerkiksi Helneen ja Hirvilammin (2021) tutkimuksessa *having* -ulottuvuuden keskiössä olivat toimeentulo-ongelmat, köyhyys ja pienituloisuus (mt., 197). Toimeentulon ongelmat tulivat esiin myös omissa haastatteluisani, mutta haasteet liittyivät lisäksi esimerkiksi tukien hakemiseen. Tavaroiden varastaminen ja puhelinten katoaminen vaikeuttivat tukien hakemista ja viranomaisasiointia.

Peppi: ”Kyllä mä saan [haettua etuuksia], mut sitten se, on se, että kun ei ole niinku puhelinta. Ku täällä kuitenkin on tälle ja pyörii kaduilla, niin mulla on siis varastettu viiden kuukauden sisään varmaan kuusi puhelinta. Että mulla on aina viikon ja sitten aina joku vie sen. Niin sitten tavallaan ne verkkopankkitunnukset ei pysy, ei pääse tekemään niin helposti niin, mutta kyllä mä yleensä jotenkin vaan on saanut, jotenkin tehtyy.”

Kukaan nuorista ei ollut haastatteluhetkellä töissä tai koulutuksessa ja suurimman osan koulutuksena oli peruskoulu. Työssäkäynti tai opiskelu koettiin lähes mahdottomaksi ilman omaa rauhaa ja kotia. Ilman omaa asuntoa arkea on vaikea rytmittää ja elämää suunnitella pitkäjänteisesti tulevaisuuteen. Haastatteluissa korostuu kokemus siitä, että asunto on hyvinvoinnin perusedellytys ja ilman omaa asuntoa työhön tai koulutukseen osallistuminen ei ollut mahdollista.

Joonatan: ”En mä ainakaan nyt pysty mitenkään, että mä vaadin sen jotenkin oman rauhan ja sekä sen kodin että mä voisin sieltä vaikka liikkua duuniin, että täältä jos mä liikkusin duuniin (...) Toki se voisi onnistua mutta. Kyllä mä jotenkin koen, että tässä kaiken härvelin keskellä mä en pystyis...”

Joonatan haaveili myös kuntouttavasta työtoiminnasta ja arkirytmistä. Kuntouttavan työtoiminnan tiedetään edistävän hyvinvointia, jos se ei vaadi venymistä yli oman toimintakyvyn rajojen. Toimintakyvyn parantuessa kuntouttavalla työtoiminnalla ja vastaavilla palveluilla on suuri merkitys niille työttömille, joilla erilaiset terveydelliset tai katkonaiseen työuraan liittyvät syyt estävät työllistymistä avoimille työmarkkinoille. (Helne ja Hirvilammi 2021, 141.)

Joonatan: ”Kyllähän tää ympäristö vähän vaikuttaa silleen, että vähän seuraan lähtee mukaan ja mihin laittaa rahansa. Että silleen, se rytmi olis kiva saada takas, ja kuntouttavaan työtoimintaan ja tällöisiä (...) Kuntouttava työtoiminta kuulostaisi niin hyvältä. Pääsis siihen vaan arkeen kiinni ja sit vaik vituttaisikin seittäältä aamalla, ni on se kiva ja jauhaa paskaa.”

Terveys ja päihteidenkäyttö olivat nuorten puheissa vahvasti yhteydessä elintason vajeisiin ja elintason vajeet heijastuivat terveyteen. Kestävän hyvinvoinnin teoriassa Helne ja Hirvilammi (2021) tarkastelevat terveyttä osana *being* -ulottuvuutta (Hirvilammi 2015, 172; Helne ja Hirvilammi 2021). Tässä tutkielmassa paikannan kokonaisvaltaiseen terveyteen liittyvät tekijät Allardtin (1976.) tapaan osaksi *having* -ulottuvuutta. Haastattelut ilmensivät Allardtin näkemystä siitä, että terveys on voimavara, joka vaikuttaa myös ihmisen toimintamahdollisuuksiin (Uusitalo & Laihiala 2022, 135–139).

Nuoret kertovat fyysisestä uupumuksesta, sairauksien hoitamattomuudesta ja vaikeuksista päästä terveystalouden piiriin. Terveyteen liittyviä ongelmia oli lähes kaikilla. Päihdesairausten lisäksi nuorilla oli erilaisia mielenterveyden ongelmia kuten skitsofrenia, sekä neuropsykiatrisia häiriöitä esimerkiksi adhd. Erilaiset tulehdukset ovat yleisiä varsinkin suonensisäisiä huumeita käytettäessä. Eritoten alfa-pvp:n tiedetään aiheuttavan tulehduksia (Tiedettä tiiviisti 2025). Lääkariin hakeutumista vaikeuttivat kuitenkin päihteidenkäyttöön liittyvät stigmat ja vaikka nuori olisi onnistunut saamaan itselleen terveydenhuollosta apua, taloudelliset haasteet taas saattoivat vaikuttaa mahdollisuuteen huolehtia lääkityksestä. Joonatan oli saanut reseptin antibioottiin ja pyrki huolehtimaan skitsofrenialääkityksestään, mutta hänellä ei ollut haastatteluhetkellä taloudellista mahdollisuutta hakea lääkkeitään. Riippuvuus sosiaaliturvasta asetti hänet näin viranomaisten tuen armoille.

Joonatan: ”Ja mä yritän huomenna saada maksusitoumuksen, soitan tonne sos-suun. Mulle on määrätty antibiootteja ja sitten mulla on myös skitsofrenialääkkeitä, pitäisi hakea.”

Outi: ”Joo sulla toimii niinku, että reseptit saat uusittua ja saat maksarit ja muut?”

Joonatan: ”Joo kyllä. Joo mut nyt ei ollut maksaria vaan niihin. Että mä menin eilen hakemaan niitä niin ei ollut.”

Outi: ”Joo, no huomenna soitatte ja selvitätte. Sulla pysyy ne tallessa ja tulee otettua?”

Joonatan: ”Joo kyllä tulee otettua, että mulla oli injektio yhes vaiheessa, mutta mä lopetin sen. Mutta kyllä mä haluan että, pitää huolen siitä että syön. Et jos ei heti aamulla niin sitten päivällä, mutta kumminkin että syö.”

Outi: ”Oot ite huomannut että on parempi ollut?”

Joonatan: ”Joo kyllä on, on tuplasti parempi ja sit ku ei päihteitä varsinkaa, niin siten on vielä parempi olo”

Haastattelemini nuorten asunnottomuus oli kestänyt kuukausista vuosiin, ja monella nuorella asunnottomuusjaksoja oli useita. Nuoret nimesivät haastatteluissa asunnottomuuteensa syyksi valtaosin päihteidenkäytön ja se oli välillisesti tai välittömästi mukana kaikissa kahdeksan nuoren haastattelussa. Päihteiden käyttö taas liittyi mielenterveyteen, väkivaltaan, laitoshistoriaan ja palvelukatkoksiin.

Mielenterveyden sairaudet kuten skitsofrenia ja masennus vaikuttivat usean haastatellun asunnottomuuden taustalla. Nuori oli saattanut asua Asunto ensin -mallin mukaisessa asumisyksikössä ja päihteiden käytön myötä erilaiset konfliktit, häiriökäyttäytyminen sekä väkivalta johtivat asunnon menettämiseen. Joonatan kertoi menettäneensä edellisen Asunto ensin -mallin mukaisen asuntonsa sen vuoksi että murtautui naapuriin perimään velkoja ja pahoinpiteli asukkaan. Sitä edellisen asunnon hän menetti yrittäessään itsemurhaa polttamalla kotinsa.

Päihderiippuvuus on sairaus, josta irrottautuminen ei ole yksinkertaista. Haastatellut nuoret olivat aloittaneet päihteidenkäytön hyvin varhain ja he kertoivat erilaisista kasautuneista traumoista, joihin päihteistä oli haettu helpotusta. Esimerkiksi Peppi kertoi aloittaneensa suonensisäisten huumeiden käytön kolmetoistavuotiaana ja paikansi oman päihteidenkäytön juuri-syyn lapsuudestaan johtuvaksi.

Peppi: "Kun mun äiti hylkäsi mut kun mä olin neljä, sitten mä muutin mun mummille. Sitten mun mummi kuoli, kun mä olin yhdeksän ja mun piti mennä mun äidille. Ja sitten tota kun mä olin kymmenen mulla alkoi murrosikä ja alko tulee kaikkia oireita siitä mun lapsuudesta ja kaikkee. Ja sitten mä aloin niinku just kokeile päihteitä..."

Päihteidenkäyttö vaikutti vahvasti myös nuorten tulevaisuususkoon. Allardt (1976) on todennut että mitä hankalammissa oloissa ihmiset elävät, sitä vaikeampaa heidän voi olla kuvitella, mitä he toivoisivat, jos olosuhteet olisivat paremmat (Allardt 1976, 20; Helne ja Hirvilammi 2021, 216–217). Joskus ihmiset saattavat sopeutua elämäntilanteeseensa luopumalla unelmistaan, jos ne näyttävät liian kaukaisilta. Nuorilla, joita haastattelin, ainakin osalla heistä, oli unelmia ja tulevaisuuden toiveita, mikä antaa toivoa haastateltujen nuorten välillä hyvin kaotettiin tilanteisiin. Kysyessäni Marikilta mitä hän toivoi tulevaisuudelta, oli vastauksena päihteiden käytön lopettaminen.

Marikki: "[Toivon] varmaan sitä, että pystyisi ehkä lopettaa niinku päihteiden käytön. En ees sitä asuntoa niin kovasti tai niinku silleen. Kyllä mä sitäkin toivon, mutta mä en ehkä ole vielä valmis tässä niinku ottaa sitä vastaan, et ehkä kuntoutusta, katkalle"

Joidenkin nuorten kohdalla seuraava haave liittyi opioidikorvaushoidon aloitukseen. Toisilla oli taustalla epäonnistuneita vieroitusyrityksiä, jotka olivat jääneet harmittamaan. Eemeli koki, ettei pystynyt vieroituksessa nukkumaan eikä saanut pyynnöistään huolimatta vahvempia unilääkkeitä, joten hän päätyi lähtemään kesken vieroituksen, jottei käyttäytyisi väkivaltaisesti henkilökuntaa kohtaan. Osa nuorista haaveili raittiudesta, ja osa taas ei ollut valmis lopettamaan päihteidenkäyttöään. Osa taas perusteli päihteidenkäytön olosuhteiden pakolla. Vaikka nuorten puheissa päihteiden käyttö nimettiin usein asunnottomuuden suoraksi syyksi, tarkempi tarkastelu kuitenkin osoittaa, että päihteiden käyttö liittyy laajempaan kasautuvien haavoittuvuuksien kokonaisuuteen. Näin ollen päihteiden käyttö ei ollut yksiselitteinen syy asunnottomuudelle, vaan osa monimutkaista prosessia, jossa yksilölliset ja rakenteelliset tekijät nivoutuivat yhteen.

5.2 ”Ei mul oo ystäviä” -Asunnottomuuden vaikutus nuorten yhteisyyssuhteisiin

Tässä luvussa tarkastelen haastateltavien nuorten sosiaalisten suhteiden merkitystä hyvinvoinnille. Tutkielmani teoreettisen viitekehyksen toinen hyvinvoinnin ulottuvuus (*loving*) perustuu yhteisyyssuhteille ja vuorovaikutukselle. Yhteisyyssuhteet koostuvat ihmissuhteista, kuten perheestä, ystävydestä ja muista suhteista. Kuulumisen tarve on ihmisyyden keskiössä. (Hirvilampi 2015, 69; Allardt 1976, 42–43.) Nuorten puheissa yhteisyyssuhteet olivat jaoteltavissa lapsuuden perheeseen, omiin lapsiin, nykyisiin ja entisiin kavereihin sekä yksinäisyyden kokemuksiin.

Ronja: ”Mä en oo nähny yhtään mun läheisii vuoteen”

Outi: ”Ok joo, johtuuko se just siitä, että että ei ole asuntoa?”

Ronja: ”Ei oo puhelinta ollu vuoteen, eikä asuntoa”

Outi: ”Entäs sitten ystävyssuhteet, niin tuleeko ne niinku tällaisten paikkojen kautta vai onko sulla niinku sun vanhoja ystäviä?”

Ronja: ”Ei mul oo ystäviä”

Asunnottomuus heikensi nuorten sosiaalisia suhteita monin tavoin. Yhteydenpito perheeseen ja läheisiin vaikeutui esimerkiksi häpeän ja elämäntilanteen epävakauden vuoksi. Osa nuorista kuvasi vetäytyvänsä itse perhesuhteistaan, jottei aiheuttaisi huolta tai joutuisi selittämään tilannettaan. Nuoret puhuivat haastatteluissa niin omasta lapsuudenperheestään kuin omista lapsistaan lämpimästi ja ikävöiden.

Joonatan: "Eilen tuli tosi ikävä perhettä ja siskoo. On vaikeaa. En oo pitänyt pitkään aikaan yhtään yhteyttä. Ja joo ja sitten kun ei ole puhelinta niin, niin tää on ollut tosi haastavaa, että mulla taas varastettiin (...) kyllä mä ajattelen, että tänään vois isälle soittaa ja kertoa että kaikki on hyvin. Viimeks soitin sairaalasta sille, se oli vähän huolissaan ja sitten ei taas kuulunu mitään..."

Joonatan toivoi voivansa viettää aikaa isänsä kanssa, mutta se oli haastavaa koska isän naisystävä pelkäsi häntä menneisyyden tapahtumien vuoksi.

Joonatan: "Ois kiva niinku vaikka hengailta sen kanssa vähän Ja olla siellä ja (...) sen naisystävä vähän pelkää mua niin. On ehkä tapahtunut jotain asioita, minkä takia se vähän pelkää, mut ei sillä ole mitään syytä mua pelätä. Et mä oon tosi hyvin käyttäytynyt sen eessä. Ja haluan aina kunnioittaa niitte asuntoja ja niitte omaa rauhaa..."

Eemeli puolestaan kuvasi kuinka hänen äitinsä ja tyttärensä ovat tärkeimpiä asioita hänen elämässään. Eemeli koki itsensä ulkopuoliseksi piireissä, jossa päihteitä käytettiin. Hän harrmitteli, kun ihmiset ajattelivat vaan huumeita ja sitä mistä voisi saada rahaa. Hän kertoi omaavansa maineen, jonka vuoksi hänestä ei pidetty ja toivoi pystyvänsä muuttamaan elämän suuntaan.

Eemeli: "Mulla on tota kaks systeria ja yksi broidi. Mä oon nuorin. Ja sitten mutsi tosiaan asuu (...) edelleen (...) Oon mä siis väleissä, ja siis käyn sitä koiraa ulkoiluttaa tai välillä tolleen, mutta en sillai nyt kauhean kauheemmin enää. (...)mut mutsi on mun kaikkeni. Suoraan sanottua niin. Mulla se on just ne kaks ihmistä [äiti ja tytär] ne on mun kaikki."

Marikki kertoi kuinka tapasi lastaan valvotusti ja toi esiin myös sen kuinka yksinäiseksi koki itsensä myös raittiina. Hänen alle kouluikäinen lapsensa asui Marikin äidin luona, minkä vuoksi myös äidin tapaaminen oli haastavaa.

Marikki: " (...) mutta sitten olin niin yksinäinen ja sitten ei voi omaa äitiä nähdä, kun mun lapsi asuu sen luona... ..ja mä en saa nähdä mun lasta, kun valvotusti niin sitenhän mä en voi nähdä mun äitiäkään."

Asunnottomuus vaikutti merkittävästi nuorten sosiaalisiin suhteisiin ja kokemuksiin kuulumisesta. Nuoret kuvasivat yksinäisyyttä ja ulkopuolisuutta, jotka syvenevät asunnottomuuden pitkittyessä. Sosiaaliset suhteet kaventuivat, ja yhteydenpito perheeseen tai aiempiin ystäviin saattoi katketa. Yhteydenpitoon perheen tai ystävien kanssa vaikutti myös se, että harvalla nuorella oli puhelinta. Kun kantaa jatkuvasti omaisuuttaan mukana tavarat katoavat usein ja niitä varastetaan.

Asunnottomuuteen liittyy kokemuksia leimautumisesta ja häpeästä (ks. myös Farrugia 2011, 761–775). Nuoret kertoivat kokevansa syrjintää ja leimaamista, joka voi vahvistaa ulkopuolisuuden tunnetta entisestään. Asunnottomuus teki heistä näkyviä “väärällä tavalla”, mutta he kokivat olevansa yksilöinä näkymättömiä. Tämä voi johtaa sosiaaliseen vetäytymiseen ja vaikeuttaa uusien ihmissuhteiden muodostamista.

Marikki: ”Kyllä se muuttaa ja asunnottomii katotaan tosi kieroona, mutta sitten se alkaa vähän väkisinkin se kaveripiiri ja nää muuttuu.”

Nuorten ystävyys-suhteet muuttuivat asunnottomuuden myötä, usein sosiaalinen verkosto kaivettiin tai vaihtui samassa tilanteessa oleviin. Kun kaveripiiri koostui rikollisista, koettiin hankalaksi vaihtaa sosiaalista ympäristöä. Vaikka rikollisesta elämästä haluaisi irtautua, on haastavaa hypätä ”lukutoukkapiiriin”, kuten Mio alla olevassa sitaatissa analysoi.

Mio: ”On vaikea löytää semmoista sielun kumppanuutta mitä löytää sitten siitä porukasta, jotka ovat samanlaisia kuin he itse. Ja kun sitten tyypit jotka on samanlaisia kuin itse niin ovat kaikki rikollisia niin se on helvetin hankalaa hypätä sinne lukutoukkapiiriin.”

Varken *Asunnottomat 2025* -raportin mukaan valtaosa Suomen asunnottomista majoittuu tuttavien tai kavereiden luona (Varke 2026). Näin oli toiminut myös usea haastateltavista. Nuoret kuitenkin kokivat, että asunnottomaksi jääminen muutti ystävyys-suhteita ja asunnottomuuden mukana myös kaveripiiri muuttui. Kaveripiirin muuttuessa esille nousivat erilaiset päihdemaailmaan liittyvät lieveilmiöt kuten varastelu. Kavereilla majoittuminen saattoi loppua siihen, että kaverit olivat vieneet, varastaneet tai myyneet nuorten tavarat. Hyötyminen, hyväksikäyttö ja alistaisessa asemassa oleminen tuli ilmi nuorten kertomuksissa (ks. myös Ilmoniemi 2021, 62–64). Usea nuori toi esiin sitä, ettei keneenkään pitä luottaa.

Peppi: ”Mä oon ollut kavereilla. Tosi hyvin on päässyt olemaan, mutta sitten nyt on mennyt aika lailla, suurin osa niistä on vienyt multa tavaroita tai tollel niin sitten ei oikein halua mennä sinne.”

Eemeli: ”Mulla oli ennen vitun kalliit vaatteet tuollaiset sitten vittu kun joutuu saattajan budjaa sun frendeille ja tuolla noin, niin (...) vaatteet jäi sinne, että jotkut (...) myy sun vaatteita ja kaikkea. Kun se on vaan karu fakta, että näissä piireissä sä tuut pettyä aina.”

Lotta: ”Ei kukaan noist oo sun ystäviä”

Joonatan: ”Mä olin frendillä vähän aikaa ja sitten mä lähdin sieltä menemään ja sitten mä nukuin ulkona”

Keskusteluissa nousi esiin se, että jos päihteidenkäytön aikoiisi lopettaa pitäisi kaveripiiri vaihtaa. Joonatan kertoi yrittävänsä pysyä erossa kavereistaan, jotta oma päihteidenkäyttö ei lisääntyisi.

Joonatan: ”Mä oon aika paljon itsekseen nykyään. Siitä syystä, että kun no, jos mä oon mun kavereitten kanssa, ku kaikki on käyttäjiä, sitten se lähtee helposti itsekin siihen sitten. Ni tulee oltua aika paljon itsekseen.”

Ajan kuluessa ystävyysuhteet muuttuivat ja esimerkiksi lastensuojelulaitosten ja paikkakuntien vaihtuessa kaverisuhteet saattoivat jäädä. Lapsuudenystävät olivat saattaneet raitistua tai eivät koskaan päihteitä käyttäneet. Peppi kertoi kaverisuhteiden jääneen lastensuojelupaikkojen vaihtumisen myötä. Yksi ystävä hänellä kuitenkin oli.

Peppi: ”Ite kun oon ollut aina vähän tuolla. Mä kun joudun laitokseen niin mä tavallaan, kaikki vähän niinku katosi vaan ja sen jälkeen mulla ei ollut niihin mitään yhteyksiä oikein. Mulla on mun paras ystävä, ketä on raitistunut pari vuotta sitten, mutta se ei niinku tavallaan halua kuulla musta kun mul menee huonosti (...) enkä mä ollut todellakaan vihainen ja kyllä se aina se laittaa mulle niinku kerran viikkoon, että ootko sä elossa ja sitten se on, on puhunut mulle siitä, että hän pelottaa vaan se, että saa sen soiton joku päivä, että mä en ole enää.”

Haastateltavissa oli myös yksi poikkeus, Rasmus kertoi asuneensa kaverin luona puoli vuotta ennen tukipisteeseen hakeutumista ja ystäväpiirin pysyneen ennallaan.

Outi: ”Entäs sitten ystäviin, niin niin, onko sulla pysynyt niinku samat ystävät vai?”

Rasmus: ”On pysynyt”

Outi: ”Joo että ei ole semmoista, että oot sitten vaan niinku muiden asunnottomien kanssa?”

Rasmus: ”Eiei, kyllä on pysynyt muutkin ystävät”

Ystävät ja perhe voitiin nähdä myös resurssina, jonka menettäminen johtaa asunnottomuuteen. Mio reflektoi alla olevassa sitaatissa menneisyyttään ja pohtii tilanteita missä on katkaissut välinsä kaikkiin kavereihin ja päätyykin asunnottomaksi, vaikka eron vuoksi. Ilman läheisiä jää kovin yksin eron koittaessa ja rahattomana.

Mio: ”Se niinku että sen takia se on vähän itsekeskeistä ajattelua, mutta siellä niinku että läheisten myös niinku että että että sä oot myös niinku tavallaan niinku se on sun tukiverkosto myös taloudellisesti ja niinku silleen paikkasuhteellisesti. Tietysti jos sulta lähtee asunto alta, vaikka mimmin kanssa kimpassa, että tulee äkkiero ja toinen heittää sut pihalle niin että jos sulla ei ole äitiä, isää tai bestistä ni kenelle vittu sä menet. (...) et varmaan tota kautta ihmiset (ei) ajattele läheissuhteita tai että ton takia näillä pitää olla lähisuhteita, mutta se on niinku yks hyvä juttu, että ennen kuin bestiksen kanssa miettii niinku niinku silleen ensimmäiseen pieneen riitaan, minkä

virheen mä oon tehnyt, että kaikkiin kavereihin ensimmäisen pienen riidan tullen, niin nuorena niin katkaisin välit saman tien. Nää haista sinäkin homo vittu, että et ei tää tälleen mee, et sä et mua niinku oo epäkunnioittava, mut kunnes sitten käy sen läpi, että lähipiiri ja kaikki kaverit, teet niille ton tost noin, sulla päihdeongelmaa, sä vedätkin vaikka yhes viikonlopussa rahat, noi, niin minne menet?”

Nuorten puheissa näyttäytyivät entiset ja nykyiset kaverit. Raittiit kaverit, niillä kenellä niitä oli, elivät etäämmällä. Nuoret ymmärsivät myös hyvin sen, jos kaverit tai sukulaiset eivät halunneet majoittaa aktiivisesti päihteitä käyttävää luokseen tai vieraila nuoren luona päihteitä käyttävän kaveripiirin vuoksi. Syyksi tähän nähtiin esimerkiksi tietämättömyys ja päihdekulttuurin väkivaltaisuus.

Peppi: ”Sit sekin, että kun on päihdeongelma ja mun kukaan sukulaiset, ni niillä ei ole päihdeongelmaa. Mun ukilla on ollut alkoholin kanssa, mutta silleen niinku ne ei oikein ymmärrä sitä ja sitten ne pelkää mua ja muutenki mun serkut, silloin kun mä asuin siellä (...), ne ei halunnut ikinä tulla mun luo. Vaikka siis mulla on aina ollut siisti koti eikä mikään niinku luukku, niin sitten ne aina sano, että ei ne uskalla tulla sinne, et ketä siellä on ja mitä siellä on.”

Lotta ja Mio kertoivat siitä, kuinka vanhemmat halusivat pysyä kauempana päihdekuvioista, ja Lotta toi esiin pikkusisaruksen, jonka vuoksi hän ei voinut lapsuudenkodissaan majoilla. Vastaava ilmiö on tullut esiin aiemmissakin tutkimuksissa, kun nuori on täysi-ikäistynyt ja vanhemmat ovat toivoneet lapsen muuttavan pois esimerkiksi holtittoman päihteidenkäytön vuoksi (Josefsson 2007, 92). Lotan äiti oli yrittänyt saada tyttärelleen apua, tuloksetta. Myös Mion asunnottomuus oli alkanut aikanaan sillä, kun vanhemmat heittivät hänet pihalle pojan huumeiden käytön vuoksi.

Lotta: ”Äiti soittaa sinne (...), että tää on, tää tyttö tuli kotiin (...). Auttakaa nyt, en mä voi pitää sitä täällä! (...) mul pikkusisko, se on mua 5 vuotta nuorempi. Mä oon sen takii, mä en oikein voi olla niinku mutsilla. Tai mutsi sen takia varmaan vähän niiku. (...) Yrittää ottaa etäisyyttä ja sil on täys oikeus siihen, se on ihan shokis muutenkin.”

Mio: ”Ensimmäisen kerran mä jäin asunnottomaksi kahdeksantoistavuotiaana, porukat heitti pihalle huumeiden käytön takia. Mul oli pelkästään mun auto. Mä muistan, kun mä yritin nukkua yön keskellä talvea, 20 astetta pakkasta.”

Yksinäisyys nousi monella tavalla esiin nuorten puheissa. Marikki koki yksinäisyyden myös syyksi tämänhetkiseen asunnottomuuteen ja kertoi, kuinka päätyi uudelleen kadulle ja käyttämään päihteitä.

Marikki: ”Sitten sekin, että mullakin oli asunto siellä (...) ja mä kävin siin päivätoiminnassa ja näin, mutta sitten ei ollut niinku ei mul ollu ketään kavereita siellä päivätoiminnassa. Näin niin en mä jaksanut. Sitten mä olin puoli vuotta yksinäinen hirmussa kävin korvaushoidossa ja nyt mä en ole enää hoidossa vaan täällä kadulla.”

Aineistossa yksinäisyys ei tarkoita vain yksin olemista fyysisessä mielessä. Yksinäisyys näyttyi nuorten puheissa kokemuksellisenä ilmiönä. Puutteena merkityksellisistä, luottamuksellisista ja vastavuoroisista ihmissuhteista. Toisaalta osa nuorista kuvasi löytäneensä yhteisöllisyyttä vertaisista, jotka elivät samankaltaisissa tilanteissa. Nämä suhteet voivat tarjota emotionaalista tukea ja käytännön apua, mutta ne eivät aina ole pysyviä tai turvallisia (Vihreäsalo, Leppo & Perälä 2025). Yhteisyyssuhteet rakentuivat usein epävirallisissa ympäristöissä, kuten kadulla tai palveluiden piirissä. Aineistossa näkyy, että esimerkiksi päihdekuntoutuksessa vierailleet ystävät ja siellä syntyneet vertaissuhteet voivat toimia merkittävänä sosiaalisen tuen lähteenä kuten Eemelin kokemus ongella käymisestä kertoo.

Eemeli: ” (...) kuntoutuksessa mulla tuli käymään kattoo (...) mun hyvä ystävä ja meillä oli hauskaa. Me käytiin ongella, heittää virvelii ja tämmöisiä normaaleja asioita. Se oli ihan sika mahtavaa..”

Helneen ja Hirvilammin (2021) mukaan *loving* -ulottuvuuteen luetaan mukaan paitsi ihmisiin myös eläimiin suuntautuva rakkaus ja myötätunto (Helne & Hirvilammi 2021, 50–51). Pepillä oli yli kaiken haaveena oma koira.

Peppi: ”No siis mulla on siis haaveena esimerkiksi oma koira yli kaiken. Mä haluisin saksanpaimenkoiran, ei [mul oo ikinä ollu] mut mä oon aina halunnut.”

Yksinäisyyden kokemuksella oli myös vastakohtansa. Ilman omaa asuntoa, tilapäismajoituksessa, tukipisteessä tai asumisyksiköissä oma tila oli vähäistä ja siitä kärsittiin monella tavalla. Haasteita sosiaalisissa suhteissa tuotti se, että nuorilla ei ollut juuri mahdollisuutta viettää aikaa itsekseen. Koska kyse on matalan kynnyksen tukipisteestä, nuorilla ei ollut mahdollisuutta valita seuraansa, mikä oli omiaan luomaan myös kireää ilmapiiriä.

Mio: ”No ei se asunnottomuus silti helpoo ollu. Siis se, että on pakotettu elämään kumminkin, että silleen niinku yhteisössä (...) Välillä täälläki on ollu semmoisia, että niinku, että kaipais akuuttia psykiatrista hoitoa. Että sen tason juttuja kuulee ja niitä on monta ihmistä samaan aikaan siinä tilassa. Sä yrität nukkuu ja sitten se porukka jauhaa sitä juttua läpi yön, jotain jotain niinku semmoista kieltä missä ei ole mitään vitun järkeä”

5.3 ”Mä teen räppii kans. Niin ja olen aika helvetin lahjakas” -Asunnottomuuden vaikutus nuorten mahdollisuuteen toteuttaa itseään

Hyvinvoinnin kolmas ulottuvuus muodostuu itsensä toteuttamisen sekä merkityksellisen tekemisen muodoista. *Being* -ulottuvuuden keskiössä ovat itsensä toteuttamisen tarpeet, ja *doing* -ulottuvuuteen puolestaan kuuluu arvojen mukainen merkityksellinen tekeminen. (Hel-

ne & Hirvilammi 2021, 49–51; Allardt 1976, 46.) Yhdistän tässä tutkielmassa Allardt'n mukaisesti *being* ja *doing* -ulottuvuudet yhdeksi ja samaksi (Allardt 1976, 46). Itsensä toteuttamisen näkökulmasta asunnottomuus kaventaa nuorten mahdollisuuksia vaikuttaa omaan elämänsä sekä rakentaa tulevaisuutta. Nuoret kuvasivat kokemuksia siitä, ettei elämä ole heidän omilla käsissään, vaan tapahtumat ja olosuhteet ohjaavat arkea. Tulevaisuus näyttäytyi epävarmalta ja vaikeasti hahmotettavalta.

Toimijuuden rajautuminen tulee esiin Joonatanin kertoessa oman musiikin teostaan, joka ei asunnottomana onnistunut. Myös Marikin elämässä oli ollut musiikki mukana pitkään. Nuorten kokemusmaailma näyttää kuitenkin tässäkin suhteessa raadolliselta. Ystävien kuolema tai oma vakava loukkaantuminen pakottivat jättämään mielekkäät harrastukset.

Joonatan: ”Tää musiikki on tullut silleen niinku ehkä niistä, just toi räppääminen vähän silleen niinku elämästä (...) Nyt (asunnottomana) mä en pysty ollenkaan. Mulla oli semmoinen kaveri joka, no se kuoli, ja sitten mun toinen kaveri kuoli ja mulla oli tuottaja ja sitten yks frendi kenen kanssa me räpättiin ja meillä on paljon matskuu.”

Marikki: ”No siis mä soitin ennen pianoa. Kävin 10 vuotta pianotunneil ja näin, mutta mulla on mennyt hermot tästä toisesta kädestä. Ni ei voi sitäkään tehdä niin (...) Mua ammuttiin niskaan, mun mies, niin mä halvaannuin oikealta puolelta”

Asunnottomuus vaikuttaa nuorten kokemuksiin osallisuudesta, merkityksellisyydestä ja toimijuudesta. Nuoret kertovat kohtaamisista viranomaisten ja palvelujärjestelmän kanssa, joissa he eivät koe tulevansa kuulluiksi tai ymmärretyiksi. Tämä voi heikentää luottamusta instituutioihin ja vähentää halukkuutta hakea apua. Eemelin luottoa yhteiskuntaan murentavat poliisien ja järjestysmiesten toimet.

Eemeli: ”Mä voisin sen kertoa sulle vittu mitä poliisit viimeisen vuoden aikana tai järkkärit on tehnyt. Vienyt multa vittu huumeita vittu kytät vei mult justiin 350 käteistä omaan taskuun, pari levyä subua ja loleja, ilmoitti vaan vähäsen määrän kannabista ja noin vei mut sörkkaa. Mä maksoin mun tililtä vittu kaksi ja puolisataa et mä pääsen vittuun saman tien. Koska mulla piti olla 400 rahaa vielä. Mä pääsen sielt, ni mulla on viisikymppiä kirjekuoressa. Sillei et mitä vittuu, mitä mä voin tehdä, en mä voi valittaa mihinkään.”

Aineistossa itsensä toteuttaminen ja toimijuus eivät näy vain institutionaalisesti hyväksytyinä muotoina, kuten koulutuksena tai työnä. Nuorten kertomuksissa *being* -ulottuvuus rakentuu myös vaihtoehtoisten identiteettien ja merkitysjärjestelmien kautta. Rikollinen elämäntapa tai päihdekulttuuri voivat tarjota kokemuksen arvosta, kyvykkyydestä ja kuulumisesta silloin, kun yhteiskunnalliset osallisuuden muodot eivät ole saavutettavissa.

*Mio: ”Tää on yksi elämäntapa, yksi elämäntyyli. Sitä on vaikea käsittää, mutta että asumisyksikössä asuminen, näpistely ja elämä niinku semmosena tavoitteena. Että niinku, että toiset käy lenkillä niin mä käynkin hankkii kuulokkeita ja ne saa sen mie-
lihyvän, euforian, teestä, niin että toinen saa sen polttamalla pilveä tai niinku vetä-
mällä rauhoittavia levyn.”*

Itsensä toteuttamisen vajeet liittyvät myös koulutukseen ja työelämään kiinnittymiseen. Ilman vakaita elinolosuhteita nuorten on vaikea sitoutua pitkäjänteisiin tavoitteisiin. Aineistossa kuitenkin nousee esiin kaipuu *”ihan tavalliseen elämään”*. Siihen että päivissä olisi rytmiä, tekemistä ja mahdollisuus olla hyödyllinen. Asunnottomuus voi katkaista koulutuspolkuja ja estää työelämään kiinnittymistä, mikä syventää kokemusta paikalleen jämähtämisestä. Lotalla oli jäänyt ammattikoulu kesken ja Eemeli toivoi tulevaisuudessa voivansa opiskella.

Lotta: ”Jos mä saisin nyt asunnon, ni mä, ne sanoi että ne ottaa mut takas sinne [kouluun]. Niin kun että, tavallaan milloin vaan jos mä ihan oikein. Mä en suostunut eroamaan, että koska mä, mua pelottaa että mä jään niinku ilman mitään, niinku tekemistä yhtään (...) Jos mä nyt saisin asunnon jostain ni menisin samantien kouluun takas.”

Eemeli: ”Mä haluan jotain mun elämäni, jotain tekemistä. Mutta mä haluan pois PK seudulta sen takia että mä saan, voin aloittaa vähän niinku puhtaalta pöydältä semmoiseen paikkaan missä mä en tunne ketään.”

Nuorten kertomukset osoittavat, että hyvinvoinnin vajeet eivät ilmene yksittäisinä ongelmina, vaan ne kasaantuvat ja vahvistavat toisiaan. Elintason puutteet heijastuvat sosiaalisiin suhteisiin ja toimijuuden kokemuksiin, ja vastaavasti yhteisyyssuhteiden heikkeneminen syventää elintason ja itsensä toteuttamisen vajeita. Allardtin hyvinvointiteorian näkökulmasta nuorten kokemukset havainnollistavat hyvinvoinnin ulottuvuuksien keskinäistä riippuvuutta. Asunnottomuus ei ole vain asumisen puutetta, vaan kokonaisvaltainen tila, joka muovaa nuorten elämää monilla tasoilla samanaikaisesti.

Tässä luvussa on tarkasteltu nuorten kokemuksia asunnottomuuden tuottamista hyvinvoinnin vajeista. Analyysi osoittaa, että asunnottomuus heikentää nuorten hyvinvointia elintason, yhteisyyssuhteiden ja itsensä toteuttamisen ulottuvuuksilla. Nuorten kertomukset tekevät näkyväksi, miten asunnottomuus kytkeytyy rakenteellisiin tekijöihin ja tuottaa pitkäkestoisia seurauksia nuorten elämänseläntään. Elintason puutteet, sosiaalisten suhteiden katkokset ja toimijuuden rajautuminen muodostavat toisiaan vahvistavan kehän. Asunnottomuus on nuorille sekä aiempien vajeiden seuraus että niitä syventävä ehto. Siksi analyysi siirtää huomion yksilöllisistä ”puutteista” rakenteellisiin järjestelyihin, joiden varassa hyvinvointi ylipäätään voi

rakentua. Tämä johdattaa seuraavaan lukuun, jossa tarkastelen, millaisin keinoin nuoret pyrkivät vastaamaan vajeisiin ja millaisia yhteiskunnallisia ratkaisuja asunnottomuuteen ja kokemuksiinsa hyvinvoinnin vajeisiin he itse esittävät.

6 HYVINVOINTIA EDISTÄVÄT HENKILÖKOHTAISET JA RAKENTEELLISET TEKIJÄT

Se, että palvelujärjestelmä on nuorten tulkinnoissa sekava ja epäjohdonmukainen, kävi edellisessä luvussa selväksi. Tässä luvussa siirryn hyvinvoinnin vajeista niihin tapoihin, joilla nuoret pyrkivät turvaamaan arkeaan sekä niihin rakenteellisiin ja yhteiskunnallisiin ratkaisuihin, joita he ehdottivat. Sosiologi Anthony Giddensin (1984) mukaan rakenteet koostuvat säännöistä ja resursseista, jotka ovat järjestyneet yhteiskunnallisten järjestelmien ominaisuuksiksi (Giddens 1984, 112). Arkikielessä rakenteet voivat tarkoittaa esimerkiksi ihmisten käyttäytymistä määrittäviä tekijöitä, yhteiskunnan järjestelmiä, perhettä, koulutusjärjestelmää, yhteiskuntaluokkaa jne. Tutkielmassani rakenteet muodostuvat Giddensin (1984) tavoin sosiologisesti, rakenteet voivat estää tai vahvistaa yksilön toimijuutta (mt.).

Tarkastelen seuraavaksi millaisin keinoin nuoret pyrkivät selviytymään asunnottomuuden tuottamista hyvinvoinnin vajeista sekä millaisia ratkaisuja ja ehdotuksia he esittävät asunnottomuuden ehkäisemiseksi ja vähentämiseksi. Analyysini tuo esiin nuorten toimijuuden tilanteissa, joita usein kuvataan pelkästään ongelmien ja puutteiden kautta. Nuorten kertomukset osoittavat, että asunnottomuudesta huolimatta he tekevät aktiivisesti valintoja ja pyrkivät vaikuttamaan omaan elämäänsä niissä rajoissa, jotka yhteiskunnalliset rakenteet asettavat.

Luku kytkeytyy edeltävään analyysiin asunnottomuuden vaikutuksista hyvinvointiin Allardtin (1976) hyvinvointiteorian ulottuvuuksien kautta. Siinä missä luvussa viisi tarkastelin erityisesti hyvinvoinnin vajeita elintason (*having*), yhteisyyssuhteiden (*loving*) ja itsensä toteuttamisen (*being*) näkökulmista, tässä luvussa huomio siirtyy nuorten toimijuuteen ja selviytymisstrategioihin. Aineistoni osoittaa, että nuorten keinot eivät ole yksilökeskeisiä ratkaisuja vaan liittyvät vahvasti palvelujärjestelmään, sosiaalisiin suhteisiin ja asumisen ehtoihin. Hyvinvointi näyttäytyy siten rakenteellisesti tuotettuna ja rajattuna, ei yksilön ominaisuutena tai valintana.

6.1 ”Mun mielestä ihmiset vois aatella muitakin kuin ittee” -Asunnottomien nuorten esiin nostamat hyvinvointia edistävät keinot

Nuorten puheessa kuuluu ajatus siitä, että asunnottomuus ja siihen liittyvät hyvinvointivajeet ovat yhteiskunnallisia kysymyksiä. Nuorten ratkaisut paikantuvat luottamuksellisiin työntekijäsuhteisiin, joustaviin asumisratkaisuihin sekä arkea jäsentävään tukeen. Samalla aineisto tuo näkyviin nuorten keskinäisen ristiriidan. Toisaalta kaivataan apua, rinnalla kulkevista ja rakenteellista turvaa, toisaalta korostetaan omaa vastuuta, vapautta ja oikeutta elää oman näköistä elämää. Nuoret tunnistavat useita keinoja, jotka tukevat heidän hyvinvointiansa asunnottomuudesta huolimatta. Nuorten kertomuksissa korostuivat erilaiset arjen selviytymisstrategiat, joiden avulla he pyrkivät turvaamaan perustarpeensa ja ylläpitämään jonkinlaista arjen rytmiä. Näihin keinoihin kuuluvat esimerkiksi palvelujen hyödyntäminen ja tilapäisten yöpymisratkaisujen etsiminen.

Aina nuorelle sopivia palveluita ei ollut tarjolla (ks. myös Aaltonen, Berg, & Ikäheimo 2015). Pääteemat näkyivät aineistossa keinona selviytyä mielenterveyden oireilusta, yksinäisyydestä, väkivallasta ja turvattomuudesta, mutta samalla ne toimivat mekanismeina joka vaikeutti avunsaamista.

Lotta: ”Ja sä oot väsynyt, sä oot nälkäinen, kuinka paljon se vaikuttaa mielialaan? Totta kai ihmiset haluaa olla vaan vitun sekaisin, jotta jaksaa sitä. Että tuol kestää tota kylmyyttä ja noita juttuja”

Ilman omaa asuntoa tai vakituista yöpaikkaa tukipiste, jossa nuoria haastattelin, muodostui heille tärkeäksi turvasatamaksi. Harva palvelu pääkaupunkiseudulla on avoinna ympäri vuorokauden ja nuoret arvostivat paikkaa, jossa sai levätä, syödä ja peseytyä. Nuoret etsivät tilapäisiä yöpymisratkaisuja tuttavien ja kavereiden luota ja päihdemaailmaan liittyvät ilmiöt tekivät majailusta usein väliaikaista ja epävarmaa.

Eemeli: ”Mulla oli ennen vitun kalliit vaatteet tuollaiset sitten vittu kun joutuu saattajan budjaa sun frendeille ja tuolla noin, niin vittu vaatteet jäi sinne, että jotkut vittu myy sun vaatteita ja kaikkea. Kun se on vaan karu fakta, että näissä piireissä sä tuut pettyä aina.”

Nuorten kertomuksissa tuli esiin myös toimijuus. Toimijuus ilmeni esimerkiksi kykyä tehdä valintoja ja asettaa rajoja. Nuoret kuvasivat tilanteita, joissa he ovat tietoisesti kieltäytyneet (ks. myös Kallio & Honkatukia 2022) tietyistä palveluista tai asumisratkaisuista, koska ne eivät ole vastanneet heidän tarpeitaan tai ne koettiin epäoikeudenmukaisiksi. Asuminen nousi

keskeisimmäksi hyvinvoinnin edellytykseksi, mutta nuoret suhtautuvat kriittisesti tarjolla oleviin asumisratkaisuihin. Erityisesti suuret päihteitä sallivat asumisyksiköt koettiin ongelmallisiksi.

Marikki: ”Mä en tiedä. Siis niin kun asuntolat on mun mielestä ihan kauheita, koska siellä jokainen, jokaisen oven takana vetää jotain. Niin lähde sinne sitten, että sieltä et pääse selvinpäin ulos.”

Mio: ”Kun asu näissä asumisyksikössä niin mä huomaan kuitenkin, että se on, tai joutuu olemaan niinku tosi paljon tekemisissä niinku ihmisten kanssa ja sitten kun aina ei oikeasti vaan jaksaisi ja sitten kun se on sitä, että jos mä hommaan itteni reilaa, niin sitten sitä, että siinä niinku roikkuu kaikennäköisiä jengiä niinku pummissa niinku kaikennäköisiä ja se on tosi vaikeaa.”

Toimijuus ei kuitenkaan tarkoita täydellistä vapautta tai itsenäisyyttä. Pikemminkin se ilmeni neuvotteluna nuoren omien toiveiden ja järjestelmän tarjoamien vaihtoehtojen välillä. Nuoret joutuivat jatkuvasti punnitsemaan, mitkä ratkaisut ovat heidän tilanteessaan mahdollisia ja millaisia kompromisseja heidän oli tehtävä. Useampi epäonnistunut asuminen rajoitti nuorten puheissa mahdollisuuksia päästä yrittämäänään itselleen mieluisaa asumista. Esimerkiksi Eemeli oli haastatteluhetkellä siirtymässä tilapäiseen asumiseen, jossa voisi näyttää taitonsa asumisestaan.

Eemeli: ”Niinku tietenkä, jos ei ole mahdollista, niinku vissiin munkin kohdalla, että pitää mennä eka tommoseen kerrokseen ja tälleen näyttää, että on niinku valmis pitää sen kämpän ja tälleen ja pitää sen siistinä että tolleen noin.”

Nuorten kertomukset haastavat kuitenkin käsityksen passiivisista tai avuttomista asunnottomista nuorista. Sen sijaan ne osoittavat, että nuoret toimivat aktiivisesti, vaikka heidän toimintamahdollisuutensa ovat rajalliset. Vaikka arjenhallinta, mielenterveys- ja päihdeongelmat ja monenlaiset kriisit kuuluivat nuorten kertomuksissa, pohdittiin rakenteellisen tuen lisäksi haastatteluissa myös yksilöllisiä toimia siihen, miten asunnon saisi pidettyä.

Outi: ”Mitä sä ajattelet että miten sä voit sen [asunnon] pitää?”

Joonatan: ”Käyttäytymällä ja sitten justiin se, että kunnioittaa niitä naapureita ja sitä omaa tonttia, että ei heitä vaik ikkunasta telkkaria, sun muuta.”

Outi: ”No se saattaa helpottaa sitä.”

Tuen tarpeessa korostui myös se, että nuoret toivoivat oppivansa tekemään asioita. Ei niin että työntekijä tekee vaan opettaa myös nuoren itse toimimaan, kuten Marikki ja Lotta kuvaavat. He toivoivat, että nuorille opetettaisiin arjen taitoja ja tuettaisiin oma-aloitteisuuteen.

Marikki: ”Niin kun siitä on saanut sen jälkihuollon. Kaikki on hommattu valmiiksi, niin mä jäin ainakin niin tyhjän pantiksi. (...) Niin kun se jälkihuolto katkesi. Et ei mitään rajaa. (...) Ja sitten kun just se kun vankilassakin jos on, niin niin siellä on se sosiaaliryöntekijä, jonka kanssa sä niinku niitä sitten hoijat niitä. Ei se sulle opeta miten teet asuntohakemuksen vaan se tekee sen sun puolesta ja kysyy sulta”

Peppi: ”Ei saa niinku asioita hoidettua, vaikka olisi mahdollisuuksia, vaikka olisi apuja, niin sitten ei vaan niinku. Jonkun pitäis olla koko ajan potkimassa perseelle. Kun itsekin ollut laitoksessa niin sitten on tottunut siihen, että mut tavallaan kääntään tekemään kaikki, että ei tavallaan ole mitään omaa aloitteisuutta.”

Myös Saari (2015; 144) nostaa esiin heikot arjen taidot, jotka vaikeuttavat asumista ja arjen sujuvuutta. Jos joku muu, kuten sosiaalitoimen ryöntekijä on aina hoitanut nuoren asioita tai lapsuudessa vallinneet olosuhteet eivät sitä ole mahdollistaneet, voivat arjen taidot olla heikot. Kun omien asioiden hoitamista ei koskaan ole edellytetty, voi seurauksena olla se, ettei niihin myöskään kyetä. (Mt. 144.) Laitoksissa tai lapsuuden perheessä vallinneiden haasteiden keskellä elävät nuoret lähtevät paitsi tavallista heikommin varustettuina, usein myös tavallista nuorempina itsenäiseen elämään. Heille ei myöskään ole tarjolla sitä tukea, jota moni ikätoveri nauttii vanhempiensa taholta. (Granfelt 2022.) Nuoret ovat saattaneet jäädä vaille niin lapsuuden suojaa kuin siihen kuuluvaa ohjausta ja kasvatusta (Vihreäsalo ym. 2025).

Eemeli nosti esiin nuorten oman vastuun avun ottamisesta ja painotti kuinka ”*pitää vaan tehdä*”. Marikki taas korostaa sitä, että vaikka hän pystyisi saamaan itse asunnon, jos yrittäisi, eivät kaikki siihen pysty.

Eemeli: ”No niinku silleen, että sä lähdet itse tekee niitte asioiden eteen niinku hoitaa, vittu. Etsii sitä kämppää sun muuta ja tälleen näin (...) kaikki lähtee niinku itsestä, että niinku pitää vaan tehdä. Mut kun mä oon huomannut, että me ihmiset suurin osa, no ok, olen itsekin syyllistynyt siihen, että sitä sitten vaan jää niinku paikalleen rullaa hyvin helposti”

Marikki: ”Ei se ei välttämättä oo oma valinta ja niinku vaikka sanotaan että se pystyisi tekemään jotain mut ei vaan, mä en niinku pysty. Vaikka mäkin sanoin, että mä oon aina saanut asunnon, kun mä oon yrittänyt. No, se on nyt mun tilanne, mut ei kaikki välttämättä saa.”

Suomalaisessa yhteiskunnassa onkin perinteisesti vallinnut vahva omillaan pärjäämisen sekä itsensä elättämisen eetos. Kun nuoren odotetaan kykenevän ottamaan vastuu itseltään, vähentää se institutionaalisen järjestelmän velvollisuuksia huolehtia hänen hyvinvoinnistaan (Kallio 2023, 38). Suomalaiset arvioivat asunnottomuuden aiheutuvan niin yksilön oman vastuun piirissä olevista asioista kuin rakenteellisista tekijöistä. Saaren (2015) mukaan valtaosa asunnottomista on sitä mieltä, että he ovat itse vastuussa asunnottomuudestaan.

Ihmiset näkevät omien valintojen lisäksi kuitenkin ulkoisten vaikutteiden osuuden tilanteessaan. Kyse voikin suomalaisen kulttuurin pärjäämisen eetoksesta, jossa yksilön selviytymisen ja oma vastuu kulkevat rinnakkain. Tämä näkyy myös Nuorisobarometrissä, jossa kolme neljästä vastaajasta yhtyi väitteeseen ”*menestyminen elämässä on itsestä kiinni*”. (Saari 2015, 206–208, Happonen & Kiilakoski 2025.) Vihreäsalo ym. (2025) tuovat esiin yhteiskunnallisen keskustelun rakenteellisesta osallisuudesta sekä solidaarisuudesta. Kun pidetään yllä mielikuvaa siitä, että kaikki ovat voimakkaasti solidaarisuuden sisäpuolella, näyttää siltä, että ne, jotka jäävät yhteiskunnan marginaaleihin olisivat vastuussa marginaalisuudestaan itse.

6.2 ”Ei se ole niin helppoo. Se on helppo tulla sanoo et hoida asias, mut ei se oo, ei se oo näi” -Nuorten ehdotuksia yhteiskunnallisista toimenpiteistä

Nuoret eivät ainoastaan kuvanneet ongelmiaan, vaan esittävät myös konkreettisia näkemyksiä siitä, miten asunnottomuutta ja siihen liittyviä ongelmia tulisi ratkaista. Keskeisimpänä toiveena nousi esiin vakaa ja pysyvä asuminen ilman kohtuuttomia ehtoja.

Nuoret toivoivat joustavia asumismuotoja, joissa päihteidenkäyttö ei automaattisesti sulje pois asumista, mutta jotka samalla tukevat halua vähentää päihteidenkäyttöä. Tämä tuo esiin ristiriidan täysraittiuuden vaatimusten ja todellisten elämäntilanteiden välillä. Nuoret toivoivat kevyttä mutta säännöllistä tukea: ammattilaista, joka kysyy kuulumisia, auttaa hakemusten kanssa ja tukee arjen hallintaa ilman jatkuvaa kontrollia. Tärkeänä he näkivät, ettei ammattilainen ihan joka päivä ”ravaisi”. Arkipäivisin tavoitettavissa olevan tai esimerkiksi kerran kuu-kaudessa kotikäynnin tekevän työntekijän arveli Eemeli riittäväksi. Marikki toivoi työntekijän käyntien lisäksi tekemistä, jotta yksinäisyys ei kasvaisi liian voimakkaaksi ja Peppi toivoi oman asunnon yhteyteen arkipäiviksi ohjaajaa joka oikeasti välittäisi.

Eemeli: ”No siis lähinnä tarttisi sellaista jeesii että vittu tulisi vaikka käymään joku työntekijä siellä silloin tällöin. Tsekkaa hetkii, mä niinku pidän hommat kondiksessa ja tälleen näin. Enpä mä oikeastaan sillei mitään muuta, mutta se olisi niinku ainoa, että kyllä niinku. Mä tiedän sen nyt.”

Marikki: ”Varmaan niinkö jonkun pitäis käydä tai niinku just jotain päivä tekemistä ja tämmöistä ettei tulisi niin yksinäiseksi tälleen ja sitten niinku et saisi hoidettua kaikki Kela asiat ja nää ajallaan.”

Peppi: ”No siis mä haluaisin. Kun mä olin siellä tuetussa asumisessa, niin mä olin aina että mä haluan niinku ihan oman oman. Mut nyt tavallaan mä mietin, että en mä mä en pärjäisi. Mä en saisi hoidettua mun asioita.”

Siirtymävaiheet, kuten laitoksista itsenäistymiseen siirtyminen, nousivat aineistossa kriittisiksi katkokohdiksi. Tässäkin korostuivat yksilöllinen ja inhimillisempi sosiaalityö sekä kohtaaminen ilman leimaamista. Peppi toivoi, että tuki olisi oikea-aikaista ja asumisen jatkuvuus varmistettaisiin hyvissä ajoin yhdessä nuoren kanssa.

Peppi: ”Niin no esim. mä olisin. Jos on jotakin, just tällainen määräaikainen juttu, niin sitten voisi niinku tulla semmoinen tavallaan. Niinku että voisi tarjota vaikka puoli vuotta ennenkin sitä määräaikaa, niinku paikkaa mihin voisi hakea. Kun siinä kuitenkin kestää. Jos ei ole luottotietoja tai tommoista niin kestää tosi kauan saada se [asunto], niin sitten että voisi vähän aikaisemmin eikä ihan viimetinkaan. Kun on just suurimmalla osalla, jotka on tolleen niin on just se ongelma että niitä pitää potkia perseelle että ne saa asioita hoidettua.

Taloudellisten asioiden osalta nuoret korostavat vuokranmaksun turvaamista. He toivoivat tukea ja sitä että joku seuraisi, että vuokra hoituu varmasti. Asumistuen ja toimeentulotuen maksaminen suoraan vuokranantajalle koettiin suojaavana ratkaisuna, mutta samalla tuotiin esiin tarve kokonaisvaltaisemmalle talousohjaukselle, erityisesti siihen, ettei vuokran omavastuuosuus kasaantuisi.

Joonatan: ”Joo suoraan, joo se on parempi niin. Koska jos sieltä tulisi mun tilille niin, toki mä voisi maksaa ne. Mutta jos mä oon päihtynyt tai jotain niin saattaa helposti käydä toisin.”

Ronja: ”Kyl tollaseen taloudelliseen tukeen pitäis olla enemmän jeesii. Sillei jos ei oo taloudellista puolta [hoidossa], niin sit ku vaikka omavastuuosuus kasaantuu.”

Nuorten puheissa toistui toive joustavuudesta. Esiin nousivat erilaiset matalan kynnyksen palvelut, jotka tarjoavat perustarpeita, kuten mahdollisuuden ruokaan ja lepoon. Mahdollisuuksia olla sisällä ja turvassa ympäri vuorokauden on vähän ja näitä nuoret arvostavat. Tilapäismajoitukset, päiväkeskukset ja ruokajakelut hahmottuivat aineistossa hyvinvoinnin etulinjaksi.

Joonatan: ”Mun mielestä ei ole (...) semmoisia paikkoja, että ois 24/7 auki, niin et pystyy oikeasti lepäämään ja olemaan siellä. Mun mielestä niitä on harvemmikseen (...) ettei tarvitse olla kadulla”

Mio: ”Mä veikkaan et niinku ihan käytännön läheisimmät on tällaiset niinku ensisuoja majoitukset ja sitten on noi ilmaiskahvilat elikkä mis saa päivisin ja ruokajakelut, ne on niitä ensikäden niinku etulinjantoinijoita siinä että niinku ihmiset pysyy kunnossa.”

Palveluohjaus ja neuvonta, sekä luottamukselliset työntekijäsuhteet toistuivat nuorten haastatteluissa. Palveluverkostossa aidon kohtaamisen ytimessä on kokemus kuulluksi tulemisesta (ks. myös Malm 2018, 91–93). Kenen tahansa ammattilaisen ei uskottu voivan auttaa

moninaisissa tilanteissa. Toive työntekijöistä, joilla on osaamista, motivaatiota ja aikaa kohdata nuori, ovat toistuneet myös aiemmissa tutkimuksissa (Pekkarinen 2017, 193). Arvostusta saivat työntekijät, jotka tuntevat palvelujärjestelmän, ymmärtävät päihteidenkäyttöä, eivätkä moralisoiden vetäydy tilanteesta.

Marikki: ”Mun mielestä nää matalan kynnyksen paikat on hyviä ja niin, ne yleensä tietää sellaiset sosiaalityöntekijät keneen ottaa yhteyttä. Et omalle sossulle on ihan turha mennä itkeen, se ei ymmärrä mistään mitään (...) mutta sitten justiinsa niinku tuolla matalan kynnyksen (...) niin siellä on sosiaalityöntekijä, joka ymmärtää.”

Palvelujärjestelmän pirstaleisuus näkyi nuorten kertomuksissa siten, että vastuu kokonaisuuden hallinnasta jäi usein nuorelle itselleen. Tämä kuormitti erityisesti niitä nuoria, joilla on samanaikaisesti useita hyvinvoinnin vajeita. Palveluohjaus nähtiin tärkeänä tukena tilanteesta eteenpäin mentäessä ja nuoret nostivat esiin myös sen, etteivät nuoret välttämättä itse tiedä pirstaleisista palveluista ja tähän he toivoivat tukea. Luottamukselliseen työntekijäsuhteeseen nähtiin kuuluvan myös se, ettei työntekijä luovuttaisi heti. Nuoret kokivat erityisen kuormittavana sen, että apu katkeaa, jos he eivät ole valmiita päihdeettömyyteen tai jos heitä ei tavoiteta. Peppi kertoi jälkihuollon heittäneen hänet pois, koska eivät saaneet yhteyttä häneen ja hän käytti päihteitä. Hän peräänkuulutti jotakuta, joka auttaa, kun ei itse tiedä.

Peppi: ”Se että kun ei tiedä itse niistä mitään, niin pitäisi olla joku, joka auttaa- kun mulla oli niinku jälkihuolto ei niitä oikein. Ne on vaan niinku heittänyt mut pois koska ne ei ole saanut mua kiinni. Vaikka mä oon sanonut että mua ei saa kiinni kun multa viedään koko ajan luurit ja tiedätte että mä vedän päihteitä. Ja sitten just se, että ei pitäisi, kun ihmiset yleensä luovuttaa siinä vaiheessa, kun sä sanot, et joo mä vedän huumeita enkä mä halua lopettaa. Niin sitten ne on sillai et sit joudut kadulle”

Nuorten kokemukset palvelujärjestelmästä olivat moninaisia ja ristiriitaisia. Osa nuorista kuvasi palveluja tärkeinä tukiverkkoina, jotka mahdollistivat selviytymisen vaikeissa tilanteissa. Toisaalta palvelujärjestelmään liittyi myös pettymyksiä, byrokratiaa ja kokemuksia kuulluksi tulemattomuudesta. Se, etteivät palvelut kohtaa nuorten tarpeita näkyy vahvasti myös Aaltosen, Bergin ja Ikäheimon (2015) tutkimuksessa.

Nuoret nostivat esiin tarpeen joustavammille ja yksilöllisemmille ratkaisuille, jotka huomioivat heidän elämäntilanteensa kokonaisvaltaisesti. Jenni Kallion (2023) väitöskirjassa nuoret kritisoivat kapeita ja joustamattomia palvelukriteereitä, joihin he eivät mahtuneet tai ”*putosivat niiden väliin*”. Näitä olivat esimerkiksi ikäraajat ja mielenterveys- ja päihdeongelmat (mt. 93). Samankaltaista kritiikkiä toistui tämän tutkielman nuorten kertomuksissa.

Nuorten näkökulmasta oli toivottavaa, että tuen saamista määrittäisi hallinnollisten palvelukriteerien sijaan joustavuus ja inhimillisuus (ks. myös Kallio 2023, 94). Aineistossa korostui vahvasti myös nuorten toive ”*rinnalla kulkijasta*”, joka auttaa konkreettisesti asioiden hoitamisessa ja kokoaisi pirstaleisen palvelujärjestelmän ymmärrettäväksi kokonaisuudeksi.

Yhtenä keinona oman tilanteensa ratkaisemiseen, nuoret nostavat esiin kokemustoimijat. Myös Granfelt (2015) nostaa esiin vertaistuen merkityksen. Kokemustoimijat voivat olla konkreettinen esimerkki siitä, että asunnottomuudesta voi selvitä, ja näyttäytyvät nuorille uskottavina ja samaistuttavina esimerkkeinä. (mt. 75.) Samaa ovat todenneet Aaltosen ym.(2015,70–72) haastatteluihin osallistuneet nuoret, sekä nuorten kanssa työskentelevät ammattilaiset, jotka tosin näkevät asian monitahoisena ja osittain ristiriitaisenaakin. Eemeli pohti, että häntä olisi jo koulukodissa auttanut keskustelu entisten koulukodin nuorten kanssa. Samaa pohti Peppi, joka ajatteli, että oman kokemuksen omaaville on helpompi puhua. Peppi myös toivoi ammattilaisilta asennetta, josta välittyisi aito välittäminen.

Eemeli: ”Siis mun mielestä vittu parhaiten oppii ite sen että se vittu koet ne itse, tiedätsä siellä tälleen näin, kun se et sä luet kirjasta. (...) Vanhoi nuorii! Koska ne ymmärrettäisi niinku itse paljon paremmin.”

Peppi: ”No siis mua on ainakin niinku olisi nuorena auttanu Just joku siis kokemusasiantuntijat olisi tosi kova, koska ne oikeasti tietää mistä ne puhuu ja niille on itekin paljon helpompi puhua. Koska sä tiedät että ne tietää ja sitten just joku vaikka että kun mäkin olin niinku kuitenkin tukiasunnossa siellä oli ne ohjaajat mut ei ne niinku oikein niinku musta nyt huolehtinut tai välittäny ja ne vaan niinku katto, että mulla on ruokaa ja ei niitä niinku kiinnostanut sen enempää. Et niinku tulisi semmoinen olo, että ne oikeasti on siellä mua varten.”

Samalla aineisto muistutti, etteivät kaikki nuoret halua tai koe tarvitsevansa muutosta. Osa nuorista saattaa jäsentää elämäänsä tietoisena valintana ja vastustaa ulkopuolelta määriteltyjä korjaamispyrkimyksiä. Tämä haastaa palvelujärjestelmää tunnistamaan, milloin tuki vastaa nuoren omaa tavoitetta ja milloin se palvelee ensisijaisesti institutionaalisia tarpeita, kuten työelämään tai koulutukseen hakeutumista.

Mio: ”Tässä keskustelussa on kokonaan unohtunu, että siis että ei ole välttämättä mitään ongelmaa mitä korjata, se on nimellisesti asunnottomuus tai asumisyksikössä asuminen. Sosiaaliohjaajan mielest niinku saattaa olla semmoinen, että nyt he kokevat, sosiaaliohjaajat kokevat, että teillä on joku ongelma nyt, niin korjataan. Oikeastaan kun on tarjottu se asumispalvelu ja se ruoka ja se mahdollisuus elää sitä oman näköistä elämää, niin on tehty jo. Niin oikeastaan se porukka mikä siellä elää niin saattaa kelata et OK mun pitää taas mennä sossukokoukseen. Mä pidän nää tyytyväisenä, että mulle annetaan tää maksari tänne asumiseen.”

Toisaalta ihmisen identiteetti rakentuu sekä omien valintojen että toisten antamien määrittelyjen ja ulossulkemisen kautta. Emme voi tietää onko Mion yllä oleva esimerkki lopputulemaa syrjäyttämistä ja ulossulkemisesta vai omanlaisensa hyvän arjen käsitys (Aaltonen, Tolonen & Armila 2025, 200; Kallio & Honkatukia 2022; Giddens 2008). Arjenhallintaan kun vaikuttaa aina myös normatiivinen käsitys siitä, mitä hyvä arki on ja millaista on hyvä ja tavoiteltava elämäntapa (Malm 2018).

Tukea kaipaavat nuoret peräänkuuluttivat aikuisten ja ammattilaisten aitoa läsnäoloa ja kuuntelemista. Kokemus siitä, että tulee kohdatuksi ihmisenä eikä ongelmana, näyttäytyi keskeisenä hyvinvoinnin edellytyksenä, kuten Lotta, haastatelluista nuorin koskettavasti toivoi.

Lotta: ”No että joku ottaisi kopin. Tiiätkö tämmöisessä tilanteessa näkee, kahdeksantoistavuotiaana. Aivan tosi elämä eessä ja kaikki on vielä, tiedätkö sä korjattavissa. Ottais koppia, hoitais ne asiat silleen kuntoon, ku ei nuoret siis kun ei nää niinku aikuisetkaan osaa (...) että joku ottaisi koppia, niinku lähtisi niinku vähän niinku ei nyt väkisin, mutta niinku hoitaa niitä asioita ja saatas niinku kaikille se oma tila. Oma paikkansa, niin se, mä uskon että se on vaan omaa rauhaa, oman tilaa, semmoinen koti. Se on tärkeä ihmisen mielelle.”

Tässä luvussa tarkastelin ensin nuorten toimijuutta ja selviytymiskeinoja asunnottomuuden kontekstissa. Nuorten kertomukset osoittivat, että asunnottomuudesta huolimatta he eivät ole passiivisia toimijoita, vaan pyrkivät aktiivisesti vaikuttamaan omaan elämäänsä ja esittivät perusteltuja näkemyksiä siitä, miten yhteiskunnan tulisi vastata nuorten asunnottomuuteen. Toiseksi kuvasin nuorten käsityksiä siitä, miten asunnottomien nuorten hyvinvointia voitaisiin yhteiskunnassa parantaa ja miten asunnottomuutta voitaisiin ehkäistä.

Yhteenvetona voidaan todeta, että nuorten kuvaamat ratkaisut eivät asetu vain yksilön toiminnan varaan, vaan kohdistuvat asumisen ehtoihin ja palvelujen saavutettavuuteen. Palvelujen saavutettavuus tarkoittaa tässä yhteydessä fyysistä ja informatiivista saavutettavuutta (ks. myös Mäkilä, Jurvanen, Helfer, Huhta & Pitkänen 2022, 23–26). Nuorelle sopivia palveluita ei ollut tarjolla tai niistä ei tiedetty, samaa tuo esiin myös Aaltosen ym.(2015, 88–121) tutkimus.

Hyvinvointi rakentuu mahdollisuudesta turvalliseen asumiseen, luottamuksellisiin suhteisiin ja arkea jäsentävään tukeen. Tästä näkökulmasta Asunto ensin -ajattelu saa nuorten puheissa aineistossa vahvan tuen, mutta nuoret toivovat toteutustapaan enemmän joustavuutta ja yksilöllisyyttä. Seuraavassa luvussa kokoan yhteen tutkimuksen keskeiset havainnot ja tarkastelen niitä suhteessa aiempaan tutkimukseen sekä yhteiskunnalliseen keskusteluun.

7 JOHTOPÄÄTÖKSET JA POHDINTA

Tässä luvussa kokoan vastaukset tutkimuskysymyksiini sekä suhteutan tulokset teoreettiseen viitekehykseen ja aiempaan tutkimukseen. Ensin nostan esiin havainnot asunnottomuuden tuottamista hyvinvoinnin vajeista ja nuorten tuottamista henkilökohtaisista selviytymisen keinoista ja ehdottamistaan yhteiskunnallisista ratkaisuista, minkä jälkeen tarkastelen tutkielman kontribuutiota, rajoituksia ja jatkotutkimuksen suuntia.

Tämän nuorisotutkimuksellisen pro gradu -tutkielman tavoitteena oli nuorten asunnottomuuteen liittyvän uuden tiedon tuottaminen ja tarjoaminen hyödynnettäväksi erityisesti nuorisotutkimuksen kentällä. Nuorilähtöistä tietoa nuorten asunnottomuuden kokemuksista ja sen vaikutuksista hyvinvointiin tuotin kuuntelemalla asunnottomia, aktiivisesti päihteitä käyttäviä nuoria ja heidän kokemuksiaan. Tarkastelin nuorten kokemuksia asunnottomuudesta ja siihen kytkeytyvistä hyvinvoinnin vajeista sekä sitä, millaisin keinoin nuoret pyrkivät itse vastaamaan näihin haasteisiin omassa arjessaan. Lisäksi tarkastelin sitä, millaisia ratkaisuja nuoret itse ehdottivat asunnottomien nuorten hyvinvoinnin edistämiseksi ja asunnottomuuden ehkäisemiseksi. Tutkimuskysymykset kohdistuivat nuorten kokemuksiin asunnottomuuden tuottamista hyvinvoinnin vajeista sekä heidän tapoihinsa ratkoa näihin yhteiskunnallisiin ilmiöihin liittyviä kysymyksiä. Lähestyin ilmiötä Erik Allardtin (1976) hyvinvointiteorian ja Tuula Hellenen ja Tuuli Hirvilammin (2021) kestävän hyvinvoinnin kautta, jäsentäen hyvinvointia elintason, yhteisyyssuhteiden ja itsensä toteuttamisen ulottuvuuksiin.

Johtopäätökset

Tutkimuskysymyksenäni oli selvittää miten asunnottomat nuoret kokevat asunnottomuuden vaikuttavan heidän hyvinvointiinsa. Tutkielmani ensimmäinen johtopäätös on, että *nuorten asunnottomuus on kokonaisvaltainen hyvinvoinnin kriisi, jossa useat elämän osa-alueet heikentyvät samanaikaisesti ja kasautuvasti*. Asunnottomuus ei ole nuorten puheissa vain fyysisen asunnon puuttumista, vaan se on myös kokemusta epävarmuudesta, kuormituksesta, leimautumisesta ja osattomuudesta. Nuorten puheissa hyvinvointi on osin ristiriitaista: yhtäältä he toivovat pysyvyyttä ja turvaa, toisaalta he kokevat olevansa tilanteessa, jossa nämä tavoitteet eivät ole vielä saavutettavissa.

Tutkielmani osoittaa, että asunnottomuuden tuottamat paineet kohdistuvat kaikkiin Allardtin hyvinvoinnin ulottuvuuksiin. Elintason (*having*) näkökulmasta asunnottomuus heikentää nuorten mahdollisuuksia huolehtia perustarpeistaan, kuten turvallisesta nukkumisesta, hygieniasta, omaisuuden säilyttämisestä ja terveydestä. Nuorten arki rakentui selviytymisen ehdoilla, eikä koulutus tai työelämään kiinnittyminen ollut useimmille realistinen vaihtoehto ilman omaa rauhaa ja pysyvyyttä. Tämä havainto on linjassa aiemman tutkimuksen kanssa, jossa asunto nähdään keskeisenä hyvinvoinnin ja elämänhallinnan edellytyksenä (Granfelt 2022; Saari 2015).

Yhteisyyssuhteiden (*loving*) osalta asunnottomuus heikentää nuorten sosiaalisia verkostoja ja vaikeuttaa yhteydenpitoa perheeseen ja ystäviin. Aineistossani korostuivat yksinäisyyden kokemukset, luottamuksen mureneminen sekä häpeä, joka voi johtaa vetäytymiseen ihmissuhteista. Samalla nuoret tunnistivat sosiaalisten suhteiden merkityksen hyvinvoinnille ja kuvasivat kaipuuta pysyviin, vastavuoroisiin ihmissuhteisiin. Nämä havainnot tukevat aiempaa nuorisotutkimusta, jossa osallisuuden ja kuulumisen merkitys nuorten hyvinvoinnille on keskeinen (Kallio & Honkatukia 2022; Honkatukia ym. 2020; 2024; 2025). Vihreäsalo ym. (2025, 107) ovat kirjoittaneet että *alamaailma pitää kiinni ja sulkee sisäänsä*. Tämä näkyi esimerkiksi kertomuksina raa`an väkivallan kohteeksi joutumisesta ja vaikeudesta luoda sosiaalisia suhteita päihdemaailman ulkopuolelta. Itsensä toteuttamisen ja toimijuuden (*being*) näkökulmasta asunnottomuus heikentää nuorten mahdollisuuksia kokea merkityksellisyyttä, arvostusta ja uskoa tulevaan (vrt. Helne & Hirvilampi 2021). Harrastukset, luova toiminta ja ”tavallinen arki” jäivät taka-alalle, kun voimavarat kuluivat päivittäiseen selviytymiseen. Samalla aineistossa näyttäytyi, että oma asunto nähdään keskeisenä käännekohtana, joka mahdollistaisi erilaisen identiteetin ja tulevaisuuden rakentamisen. Nuorten puheissa toistuivat haaveet rauhasta, omasta tilasta ja ”normaalista elämästä” osoittavat, etteivät heidän toiveensa poikkea olennaisesti nuorten tavanomaisista odotuksista (Farrugia 2011, 771–773; Happonen & Kiilakoski 2025, 69–79).

Tutkielman toinen keskeinen johtopäätös, ja vastaus tutkimuskysymykseeni millaisin keinoin nuoret pyrkivät selviytymään asunnottomuuden tuottamista hyvinvoinnin vajeista on se, että *nuoret olivat aktiivisi toimijoita vaikka heidän selviytymiskeinonsa olivat osittain destruktiivisia eli tuhoavia*. Selviytymiskeinot olivat välttämättömiä, jotta sietämätön tilanne koettiin jollain tavalla siedettäväksi. Tällaisia destruktiivisia keinoja olivat muun muassa päihteidenkäyttö ja rikokset. Nuoret kokivat että selviytyäkseen väsyneenä ja kylmissään, ei muuta vaihtoehtoa kuin päihteiden käyttö ollut. Päihteiden avulla nuoret pyrkivät muun muassa turruttamaan traumaansa, paikkaamaan yksinäisyyttä sekä lievittivät ahdistusta. Varastaminen, ruoan,

vaatteiden tai päihteiden, oli yksi keinoista jotka auttoivat nuoria selviytymään. Tilapäisten yöpymisratkaisujen löytyminen tai yösiija tuttavien luona ei ollut ikinä varmaa tai kestäväää, ja saattoi johtaa epämiellyttäviin tilanteisiin. (ks. myös Vihreäsalo 2025). Aineisto toi näkyviin ristiriidan: toisaalta nuoret kaipasivat apua, rinnalla kulkemista ja rakenteellista turvaa, toisaalta korostettiin omaa vastuuta, vapautta ja oikeutta elää oman näköistä elämää. Nuorten kertomuksissa korostuivat erilaiset arjen selviytymisstrategiat, joiden avulla he pyrkivät turvaamaan perustarpeensa ja ylläpitämään jonkinlaista arjen rytmiä. Näihin keinoihin kuuluvat esimerkiksi palvelujen hyödyntäminen ja tilapäisten yöpymisratkaisujen etsiminen. Samalla aineisto toi esiin nuorten aktiivista selviytymistä, toimijuutta ja toivoa, vaikka ne rakentuivat usein hyvin rajallisissa puitteissa.

Tutkielmani kolmas johtopäätös ja vastaus tutkimuskysymykseeni millaisia ratkaisuja nuoret ehdottavat asunnottomuuden vähentämiseksi on, että *nuorten ehdottamat keinot ratkaista asunnottomuuteen liittyviä kysymyksiä ovat vahvasti rakenteellisia*. Arjen selviytyminen rakentui pitkälti matalan kynnyksen palvelujen, kuten hätämajoituksen, tukipisteen ja päiväkeskusten varaan. Niiden merkitys nuorten hyvinvoinnille oli huomattava, mutta ne eivät yksin riitä mahdollistamaan pysyviä muutoksia. Nuorten kokemusten perusteella palvelujärjestelmä näyttäytyi osin katkonaisena ja nuoren vastuuta korostavana (Aaltonen ym. 2015). Tämä asettaa nuoret eriarvoiseen asemaan erityisesti tilanteissa, joissa toimintakyky on heikentynyt päihteidenkäytön tai mielenterveyden haasteiden vuoksi. Luottamukselliset työntekijäsuhteet ja toimiva palveluohjaus nousivat aineistossa keskeisiksi hyvinvointia tukeviksi tekijöiksi. Nuoret korostivat tarvetta tulla kohdatuksi yksilöinä, ilman leimaamista tai nopeaa luovuttamista. Tämä tukee Honkatukia ym. (2020; 2024; 2025) esittämää näkemystä siitä, että mielenterveyttä ja hyvinvointia ei voida ymmärtää pelkästään yksilön ominaisuuksina, vaan suhteessa palvelujärjestelmään ja yhteiskunnallisiin järjestelyihin. Vaikka nuorten puheissa näytäytyi auttamisjärjestelmä, jossa voi olla vaikeaa löytää heidän kanssaan aidosti kasvokkain asettuvaa ihmistä, oli heillä kokemuksia myös vastavuoroisista suhteista. Näissä tilanteissa nuoret tunsivat tulleensa kuulluiksi ja autetuiksi (Aaltonen ym. 2015; Kallio & Honkatukia 2022; ks. myös Helne ja Hirvilampi 2021, 292).

Nuoret esittivät selkeitä yhteiskunnallisia toiveita ja kehittämissuhteita, jotka liittyivät erityisesti *asumisratkaisuihin, siirtymävaiheiden tukeen, taloudelliseen turvaan sekä arjen toimintaan*. He toivoivat *asumismalleja, joissa päihteiden käyttö ei automaattisesti sulje pois asumista, mutta joissa on riittävästi tukea ja jatkuvuutta*. Tutkielman tulokset korostavat *asumisen keskeistä merkitystä nuorten hyvinvoinnille*. Vakaa asuminen on edellytys muiden elä-

mänalueiden, kuten terveyden, sosiaalisten suhteiden ja toimijuuden, vahvistumiselle. Nuorten kertomukset tukevat Asunto ensin -ajattelun peruslähtökohtaa, jonka mukaan asuminen on ihmisen perusoikeus. Mallin mukainen asuminen vastaakin osittain nuorten toiveisiin.

Esimerkiksi Perälä (2018) on päihdeasiamiehenä kuitenkin todennut, että olisi tärkeää pohtia erilaisten asumisen vaihtoehtojen lisäämistä, jotta päihderiippuvuudesta kärsivien ihmisten auttaminen ja tukeminen toteutuisivat nykyistä paremmin. Myös Asunto ensin -mallisissa asumisyksiköissä olisi tärkeää pyrkiä turvaamaan riittävä tuki asukkaille, jotka eivät pysty saavuttamaan päihdeettömien asumispalvelujen ehtoja tai siirtymään itsenäiseen asumiseen, mutta jäävät toisaalta helposti liian vähäisen tuen varaan päihteiden käytön sallivissa, ajoittain jopa kaottisissakin ympäristöissä. (Perälä 2018.) Haastavassa elämäntilanteessa oleville nuorille asunnon saaminen ei näin ollen yksin ratkaise asunnottomuutta pysyvästi. Pitkäaikaisen kodin rakentaminen edellyttää palvelujärjestelmältä yksilöllisiä tarpeita ja haavoittavat kokemukset huomioivaa tukea (ks. myös Ranta & Juhila 2024). Myös Suomalaisen Tiedeakatemian (2025) tuottama tietokooste ehdottaa, että nykyistä tehokkaammin tuettuja asumispalveluita tulisi järjestää ihmisille, jotka käyttävät useita eri päihteitä ja joiden päihdekäyttö jatkuu (Tiedettä tiiviisti 2025).

Nuoret toivoivat haastatteluissa saavansa tukea arjenhallintaan, käytännön asioihin, taloudenpitoon ja toimeentulotukeen liittyviin kysymyksiin. Vastaavaa on todettavissa aiemmissakin tutkimuksissa, ja arkeen liittyvät taidot ovat tärkeä voimavara kaikenlaisista olosuhteista tuleville nuorille. Mielenterveys- ja päihdeongelmiinsa tukea tarvitsevien nuorten tulisivat saada yhteenkuuluvuutta ja toimijuutta vahvistavaa tukea. Yhteiskunnan pitäisi ”*ottaa kopp*”, kun nuoren muu elämäntilanne on liian heikko kannattelemaan häntä eteenpäin (Suurpää, Huhta & Pitkänen 2023). Yleisesti ottaen nuorilla on toive päästä elämässään eteenpäin, ja yhteiskunnan palveluiden tehtävänä on turvata tämä (Aaltonen ym. 2015, 129). Lisäksi nuoret nostivat esiin kokemustoimijuuden ja vertaistuen merkityksen: esimerkit ihmisistä, jotka ovat selviytyneet vastaavista tilanteista, voisivat vahvistaa toivoa ja toimijuutta kuten Granfelt (2015) ja Aaltonen ym.(2015) ovat tutkimuksissaan todenneet.

Nuorten toiveet ja kokemus itselleen sopivasta tuesta on kiinnostavaa myös siitä näkökulmasta, että se haastaa ajatuksen pärjäämisen eetoksesta (Happonen & Kiilakoski 2025; Viireäsalo ym. 2025; Kallio 2023; Kallio & Honkatukia 2022; Saari 2015). Tutkielmaan osallistuneilla nuorilla oli erilaisia tarpeita ja toiveita asumisratkaisujen ja tuen suhteen. Yhteinen ni-

mittäjä oli kuitenkin se, että kaikki toivoivat jonkinlaista tukea asumiseen. Tämä vastaa Niemmen (2025) ja Molholtin (2026) näkemystä jännitteestä nuorten itsenäisyyden sekä vapauden tarpeen ja samanaikaisen korkean tuen tarpeen välillä.

Tutkielmani kontribuutio nuorisotutkimuksen kentälle on vaikeasti tavoitettujen nuorten omien kokemusten esiin tuominen asunnottomuudesta hyvinvoinnin näkökulmasta. Tulokset täydentävät aiempaa tutkimusta, jossa asunnottomuus nähdään sekä yksilöllisten että rakenteellisten tekijöiden yhteisvaikutuksena (Watson & Cuervo 2017; Saari 2015), mutta ne syventävät ymmärrystä siitä, miltä asunnottomuus tuntuu nuorten arjessa ja miten se koetaan hyvinvoinnin ja toimijuuden tasolla. Tutkielman tulokset asettuvat luontevasti osaksi suomalaista nuorisotutkimusta ja täydentävät aiempaa tietoa nuorten hyvinvoinnin haasteista (Honkatukia ym. 2020; Kallio 2023; Kallio & Honkatukia 2022; Ågren & Kallio 2023). Aineistoni osoittaa, että vaikka nuoret saattavat selittää tilannettaan omien valintojensa kautta, heidän kokemuksensa kytkeytyvät laajempiin yhteiskunnallisiin normeihin, kuten pärjäämisen eetokseen ja ihannekansalaisuuden vaatimuksiin. Tämä havainto on linjassa Honkatukia ym. (2020; 2024) esittämien näkemysten kanssa nuorten eriarvoistuvista asemista ja mielenterveyteen vaikuttavista rakenteista. Nuoret ovat tilanteessa, jossa heiltä odotetaan itsenäisyyttä, vastuullisuutta ja tulevaisuuteen suuntautumista, mutta samalla heiltä puuttuvat ne perustavat resurssit, joita näiden odotusten täyttäminen edellyttäisi. (Kallio & Honkatukia 2022; Honkatukia ym. 2020; Ågren & Kallio 2023).

Tutkielman rajoitukset

Kuten kaikessa tutkimuksessa, myös tässä tutkielmassa on rajoituksensa. Aineisto koostuu rajallisesta määrästä haastatteluja, eikä tuloksia voida yleistää koskemaan kaikkia asunnottomia nuoria. Tähän tutkielmaan osallistuneita asunnottomia nuoria yhdistivät päihteiden käyttö ja mielenterveyden haasteet. Nämä nuoret elävät vahvasti yhteiskunnan marginaalissa ja heidän luottamuksensa yhteiskuntaan on heikkoa. Heidän mielipiteistään ei olla juuriakaan kiinnostuneita ja usein heidät halutaan vain ”*pois silmistä*”. Nuorikeskeisen tiedontuotannon näkökulmasta pidän perusteltuna, että tutkimuksissa otetaan huomioon heikommassa ja haavoittuvassa asemassa olevat nuoret ja nostetaan heidän näkemyksensä valokelaan.

Jatkossa olisi äärimmäisen tärkeää tutkia marginaalissa elävien nuorten asunnottomuutta pidemmällä aikajänteellä ja tarkastella, miten elämäntilanteet kehittyvät asumisen vakiintuessa tai vaihtoehtoisesti asunnottomuuden pitkittyessä. Lisäksi jatkotutkimuksessa olisi tärkeää

tarkastella siirtymävaiheita, kuten laitoksista itsenäistymistä ja vankilasta vapautumista, entistä syvällisemmin nuorten hyvinvoinnin ja asunnottomuuden ehkäisyn näkökulmasta. Nuorten kokemusten huomioiminen päätöksenteossa on keskeistä, mikäli tavoitteena on ehkäistä asunnottomuutta ja vahvistaa nuorten hyvinvointia pitkäjänteisesti.

Tutkielma osoittaa, että asunnottomien nuorten esittämät toiveet eivät ole kohtuuttomia tai poikkeavia. He toivoivat omaa rauhaa, turvallisuutta, kuulluksi tulemistä, ymmärrystä ja mahdollisuutta rakentaa itselleen merkityksellistä arkea. Jos nuorten hyvinvointia halutaan vahvistaa kestävästi, on välttämätöntä pysähtyä heidän kokemustensa äärelle ja tarkastella kriittisesti niitä yhteiskunnallisia rakenteita, jotka mahdollistavat tai estävät hyvinvoinnin rakentamista.

8 LOPUKSI: ”MILTÄ SE TUNTUU, KUN EI OLE KOTIA?”

Päätän tutkielmani nuorten omiin ääniin. Ne muistuttavat, että asuminen ei ole palkinto raittiudesta tai yhteiskunnan odotusten mukaan elämisestä, vaan hyvinvoinnin edellytys ja että kuuluminen, arvostus ja mahdollisuus vaikuttaa rakentuvat vasta, kun arjen perusedellytykset ovat turvassa.

Joonatan: ”Kyl tää on ollu yhtä helvettiä, että en mä haluu enää ikinä menettää mun asuntoa ja nyt niinku oikeasti rupeaa arvostamaan sitä. Jos asunnon sais. niin kyllä mä sinne haluaa niinku jäädä. Ja niiku kunnioittaa.”

Marikki: ”Tosi niinku vie voimat ja semmoinen masentaa niinku semmoinen elämä tuntuu paskalta.”

Peppi: ”No se (asunnottomuus) on kasvattanut mua ihmisenä aika paljon”

Ronja: ”Ei, ei sitä jaksa oikein enää ees välittää.”

Mio: ”Ei se oo helppoo, se asunnottomuus. Kyllä mä koen että siis, et mä itse haluan ainakin omaa asunnon missä olisi oma TV ja voisi nukkua hiljaisuudessa.”

Lotta: ”Ihan perseestähän tää on. Aivan saatanan rankkaa. Välil tuntuu niin pahalle, et on nii loppu et. Siis mä oon miettinyt että hyppään ihan just sillalta alas. Kaikki menee päin vittua ja kaikkea sattuu ja tapahtuu. Ja niinku mitään pahaa et tee, etkä yritäkään tehdä.”

Nuorten kertomuksissa asunnottomuus on uupumusta, kylmää, häpeää ja jatkuvaa menettämistä. Samalla heidän puheessaan kuului toivoa, tavallisen elämän rytmiä, kaipuuta omaan rauhaan, koirahaaveita, musiikkia, mahdollisuutta olla hyödyllinen. Näiden äänten kautta tämä tutkielma tekee näkyväksi, että asunnottomuus ei ole yksilön epäonnistuminen vaan yhteiskunnallisten järjestelyjen tulosta. Kun perusedellytykset kuten koti, turva ja luottamus ovat olemassa, nuorten hyvinvointi voi vahvistua kaikilla ulottuvuuksilla. Siksi ratkaisujen on oltava rakenteellisia: asumista ei ansaita, se mahdollistetaan.

LÄHTEET

- Aaltonen, S., Berg, P. & Ikäheimo, S. (2015). *Nuoret luukulla: Kolme näkökulmaa syrjäytymiseen ja nuorten asemaan palvelujärjestelmässä*. Nuorisotutkimusverkoston/Nuorisotutkimusseuran julkaisuja 160. Helsinki: Nuorisotutkimusseura
- Aaltonen, S., Tolonen, T. & Armila, P. (2025). *Johdanto: Nuoruudesta ja nuorisotutkimuksesta* Teoksessa Tolonen, T., Aaltonen, S., Armila, P. (toim.) *Nuoruutta tutkimassa. Sosiologisen nuorisotutkimuksen käsitteitä ja keskusteluja*. Nuorisotutkimusseura 2025. Vastapaino. Tampere.
- Aaltonen, S., Tolonen, T. & Armila, P. (2025). *Kuuluminen ja kansalaisuus* Teoksessa Tolonen, T., Aaltonen, S., Armila, P. (toim.) *Nuoruutta tutkimassa. Sosiologisen nuorisotutkimuksen käsitteitä ja keskusteluja*. Nuorisotutkimusseura 2025. Vastapaino. Tampere.
- Aapola, S. & Kaarninen, M. (2003). *Näkökulmia suomalaisen nuoruuden ja nuorison historiaan*. Teoksessa: S. Aapola & M. Kaarninen (toim.) *Nuoruuden vuosisata. Suomalaisen nuorison historia*. Suomalaisen Kirjallisuuden Seura.
- Allardt, E. (1976). *Hyvinvoinnin ulottuvuuksia*. Juva: WSOY.
- Alppivuori, K. (2018). *Koontia asunnottomuutta käsittelevistä tutkimuksista, artikkeleista ja toimenpideohjelmista – julkaisujen sisältöä ja tuloksia*. Espoo. <https://helda.helsinki.fi/server/api/core/bitstreams/605aef9d-7989-49dc-af11-6fe0736ba23f/content>
- Armila, P. (2025). *Toimijuus*. Teoksessa: Tolonen, T., Aaltonen, S., Armila, P. (toim.) *Nuoruutta tutkimassa. Sosiologisen nuorisotutkimuksen käsitteitä ja keskusteluja*. Nuorisotutkimusseura 2025. Vastapaino. Tampere
- Berngruber, A. (2017). *Leaving the parental home as a transition marker to adulthood*. Teoksessa: Furlong, A. (toim.) *Routledge Handbook of Youth and Young Adulthood*. London & New York: Routledge
- Blackman, S. J. (2004). *Chilling Out. The cultural politics of substance consumption, youth and drug policy*. McGraw-Hill Education
- Blackman, S. J. (2007). "Hidden Ethnography": *Crossing Emotional Borders in Qualitative Accounts of Young People's Lives*. *Sociology*, 41(4), 699–716.
- Bonakdar, A., Gaetz, S., Banchani, E., Schwan, K., Kidd, S., O'Grady, B. (2023). *Child protection services and youth experiencing homelessness: Findings of the 2019*

- national youth homelessness survey in Canada*. *Children and Youth Services Review* 153 (2023)
- Côté, J. (2014). *Youth Studies: Fundamental Issues and Debates*. Basingstoke: Palgrave Macmillan
- Eddidin, J. P., Ganim, Z., Hunter, S. J., & Karnik, N. S. (2012). *The Mental and Physical Health of Homeless Youth: A Literature Review*. *Child Psychiatry & Human Development*, 43, 354–375
- Furlong, A. (2012). *Youth Studies: An Introduction*. Abingdon. Oxon: Routledge.
- Farrugia, D. (2011). *Youth homelessness and individualised subjectivity*, *Journal of Youth Studies*, 14(7), 2011. <https://doi.org/10.1080/13676261.2011.605438>
- Gaetz, S. (2014). *A Safe and Decent Place to Live: Towards a Housing First Framework for Youth*. Toronto: The Homeless Hub Press.
- Giddens, A. (1984). *The Constitution of Society: Outline of the Theory of Structuration*. University of California Press.
- Giddens, A. (2008). *Modernity and Self-Identity. Self and Society in the Late Modern Age*. Polity Press, Cambridge.
- Granfelt, R. (2015). *Asumissosiaalinen työ: Kotiin ja rikollisuudesta irti? Y-Säätiö*
- Granfelt, R. (2016). *Vankilasta desistanssipolun kautta kotiin*. Teoksessa Juhila, K., & Kröger, T. (toim.). (2016). *Siirtymät ja valinnat asumispoluilla*. Jyväskylä: Jyväskylän yliopisto.
- Granfelt, R. (2022). *Asumissosiaalinen työ marginalisaation vastaisena psykososiaalisena ja suhdeperustaisena työnä*. Teoksessa A. Jokinen, S. Raitakari & J. Ranta (toim.), *Sosiaalityö yhteiskunnan marginaaleissa* (s. 233–268). Tampere: Vastapaino.
- Granfelt, R. (2024). *Koti yhteiskunnan marginaaleissa – Naisten kokemuksia kodittomuudesta ja kodista*. Teoksessa K. Maununaho, J. Kulmala & O. Jolanki (toim.), *Koti elämäkulussa*. Jyväskylä: Jyväskylän yliopisto.
- Gretschel, A., & Myllyniemi, S. (2020). *Kuulummeko yhteiskuntaan? Työn ja koulutuksen ulkopuolella olevien nuorten käsityksiä tulevaisuudesta, demokratiasta ja julkisista palveluista*. Kunnallisalan kehittämissäätiö.
- Happonen, K. & Kiilakoski, T. (toim.) (2025). *Nuoruuden kolme vuosikymmentä. Nuorisobarometri 2024*. Valtion nuorisoneuvosto, Nuorisotutkimusseura, Opetus- ja kulttuuriministeriö
- Helfer, A., & Kaskela, T. (2025). *Miten käsitellä vaikeita elämäntilanteita ja rakentaa toivoa tämän päivän nuorisotutkimuksessa?* Esitys Nuorisotutkimuspäivillä 14.11.2025.
- Helne, T., & Hirvilammi, T. (2021). *Puristuksissa? Nuoret ja kestävä hyvinvoinnin ehdot*. Kelan tutkimus.

- Hirvilampi, T. (2015). *Kestävän hyvinvoinnin jäljillä. Ekologisten kysymysten integroiminen hyvinvointitutkimukseen*. Helsinki: Kela, Sosiaali- ja terveysturvan tutkimuksia 136, 2015.
- Helsingin kaupunki. (2022). *Toimenpideohjelma asunnottomuuden poistamiseksi 2023–2025*. Helsingin kaupunki. Sosiaali-, terveys- ja pelastustoimi.
- Hirsjärvi, S., & Hurme, H. (2011). *Tutkimushaastattelu: Teemahaastattelun teoria ja käytäntö*. Helsinki: Gaudeamus.
- Honkasalo, V. (2018). *Etnografinen ote*. Teoksessa T. Kiillakoski & P. Honkatukia (toim.), *Miten tutkia nuoria ja nuorisotyötä*. Tampere: Vastapaino.
- Honkatukia, P. (2018). *Haastattelu nuorisotutkimuksen menetelmänä*. Teoksessa T. Kiillakoski & P. Honkatukia (toim.), *Miten tutkia nuoria ja nuorisotyötä*. Tampere: Vastapaino.
- Honkatukia, P., Kallio, J., Vasileva, N., Ågren, S. (2024). *Under pressure tutkimushankkeen materiaalit*. Tampereen yliopisto. Under Pressure – Nuorten mielenterveyskriisin yhteiskunnallisten ratkaisujen jäljillä. <https://www.tuni.fi/fi/tutkimus/under-pressure-nuorten-mielenterveyskriisin-yhteiskunnallisten-ratkaisujen-jaljilla>
- Honkatukia, P., & Kallio, J., & Ågren, S. (2025). *Nuorten mielenterveyskriisillä on yhteiskunnallinen tausta*. Lääkärilehti. <https://www.laakarilehti.fi/e44740>
- Honkatukia, P., & Kallio, J., & Lähde, M., & Mölkänen, J. (2020). *Omana itsenä osa yhteiskuntaa – Itsenäistyvät nuoret aikuiset kansalaisina*. ALL-YOUTH-tutkimushanke.
- Honkatukia, P., Kiillakoski, T., & Suurpää, L. (2018). *Aineistosta analyysiin*. Teoksessa T. Kiillakoski & P. Honkatukia (toim.) *Miten tutkia nuoria ja nuorisotyötä*. Tampere: Vastapaino.
- Honkatukia, P., & Peltola, M. (2025). *Nuorisotutkimuksen hankala tieto – ketä se haastaa ja miksi sitä tarvitaan?* Tiede & Edistys, 50(3), 4–11. <https://doi.org/10.51809/te.176429>
- Ilmoniemi, M (2021). *"Kaks rinnakkaista todellisuutta, joista toinen on näkymätön" Ihmisarvon eriarvoisuus, luokka ja huono-osaisuus*. Pro gradu -tutkielma. Tampereen yliopisto
- Josefsson, A. (2007). *Nuoret toisten nurkissa*. Teoksessa Nousiainen, K. (toim.), *Asunnottomuuskirja Näkökulmia asunnottomien palvelujen kehittämiseen*. SOCCAn ja Heikki Waris –instituutin julkaisusarja nro 13
- Juhila, K. (2018). *Aika, paikka ja sosiaalityö*. Vastapaino.
- Juhila, K., & Kröger, T. (toim.). (2016). *Siirtymät ja valinnat asumispoluilla*. Jyväskylän yliopisto.
- Juhila, K., Karjalainen, R., Virokallio, V. (2025). *Sakkovankeus, asunnottomuus ja erityisen tuen tarve: Yhteisen asiakaskategorian rakentaminen. Rikosseuraamuslaitoksen ja aikuissosiaalityön kohtaamisissa*. Teoksessa Ritala-Koskinen, A. & Räsänen, J. &

- Salo, A. (toim.) (2025). *Sosiaalityö ja sote-integraatio*. Tampere: Tampere University Press, 127–150.
- Juhila, K., Raitakari, S., & Ranta, J. (2022). *Housing First: Combatting Long-Term Homelessness in Finland*. Teoksessa C. de la Porte, G. B. Eydal, J. Kauko, D. Nohrstedt, P. 't Hart, & B. S. Tranøy (toim.), *Successful Public Policy in the Nordic Countries: Cases, Lessons, Challenges* (Sivut 495-513). Oxford University Press. <https://doi.org/10.1093/oso/9780192856296.003.0024>
- Kaakinen, J. (2023). *Kotiin: Selvitysraportti tarvittavista toimenpiteistä asunnottomuuden poistamiseksi vuoteen 2027 mennessä*. Valtioneuvosto.
- Kainulainen, H., & Honkatukia, P. (2021). *Tutkijan eettinen vastuu sensitiivisessä tutkimushaastattelussa*. Teoksessa K. Nieminen & N. Lähteenmäki (toim.), *Empiirinen oikeustutkimus*. Helsinki: Gaudeamus.
- Kallio, J. (2023) *Eletty, opittu, kamppailtu. Itsenäistyvien nuorten kansalaisuuden rakentuminen institutionaalisessa järjestelmässä*. Tampereen yliopiston väitöskirjat 883
- Kallio, J. & Honkatukia, P. (2022). "Everyday Resistance in Making Oneself Visible: Young Adults' Negotiations with Institutional Social Control in Youth Services". *International Journal of Child, Youth and Family Studies* 13:1, 98–123
- Kallio, J. & Ågren S. (2025). *Aika ja ajallisuus nuorisotutkimuksessa – hankalaa tietoa vai välineitä itseymmärrykseen?* *Tiede & Edistys*, 50(3), 14–31. <https://doi.org/10.51809/te.155902>
- Kaskela, T., Helfer, A., Tourunen, J., & Pitkänen, T. (2026). *Reaching hard-to-reach young people: Methodological and ethical considerations in data collection*. *Nordisk tidskrift ungdomsforskningille*, 6(2), 1–19. <https://doi.org/10.18261/ntu.6.2.6>
- Kaskela, T & Helfer, A (2025). *Päihteiden ja väkivallan yhteydet huumeita aktiivisesti käyttävien nuorten elämässä*. Esitys 13.11.2025 Nuorisotutkimuspäivät 2025
- Kaukko, M., Korkiamäki, R., & Kuusisto, A.-K. (2019). *Normatiivisesta etiikasta elettyyn kohtaamiseen*. Teoksessa N. Rutanen & K. Vehkalahti (toim.), *Tutkimuseettisestä sääntelystä elettyyn kohtaamiseen*. Nuorisotutkimusseura.
- Kidd, S.A., Gaetz, S, O`Grady, B. (2017). *The 2015 National Canadian Homeless Youth Survey: Mental Health and Addiction Findings*. April 2017 *Canadian journal of psychiatry*. *Revue canadienne de psychiatrie* 62(2):706743717702076
- Kiilakoski, T., & Honkatukia, P. (toim.). (2018). *Miten tutkia nuoria ja nuorisotyötä*. Tampere: Vastapaino.
- Laki toimeentulosta (1412/1997) <https://www.finlex.fi/fi/lainsaadanto/1997/1412>

- Laukkanen, T., Pekkarinen, E. & Vilmilä, F. (2018). *Nuorisotutkimuksen etiikka*. Teoksessa: Kiilakoski, T. & Honkatukia, P. (toim.) *Miten tutkia nuoria ja nuorisotyötä*. Tampere: Vastapaino.
- Lastensuojelulaki (417/2007) <https://www.finlex.fi/fi/lainsaadanto/2007/417>
- Malm, K., (2018) *Itsenäistynvä nuori, vahvistuva toimija: Tukea täysi-ikäisyyden kynnyksellä*. Nuorisotutkimusverkosto / Nuorisotutkimusseura. <https://doi.org/10.57049/nts.279>
- MARGI-tutkimusryhmä (2024) Tampereen yliopisto. MARGI-tutkimusryhmä | Tampereen korkeakoulu yhteisö
- Muukkonen, M. (2018). *Tutkimusongelma tutkimuksen apuvälineenä*. Teoksessa T. Kiilakoski & P. Honkatukia (toim.) *Miten tutkia nuoria ja nuorisotyötä*. Tampere: Vastapaino.
- Molholt, A (2026). *Exploring Homelessness Among Young Care Leavers HACL*. Exploring Homelessness Among Young Care Leavers (HACL) - VIVE
- Mäkilä, A., Jurvanen, S. Helfer, A., Huhta, H. & Pitkänen, T. (2022). *Polkuja päihdepalveluihin: Selvitys päihdepalvelujen saatavuudesta ensimmäisellä hakukerralla*. Nuorisotutkimusseuran/Nuorisotutkimusverkoston verkkojulkaisuja 170 <https://doi.org/10.57049/nts.1171>
- Niemi, Veera (2025). *Asunnottomuus ja kodittomuus sijaishuollon aikana ja sen jälkeen*. Turun yliopisto. Esitys 14.11.2025 Nuorisotutkimuspäivät 2025
- Nuorisolaki (1285/2016) <https://www.finlex.fi/fi/lainsaadanto/2016/1285>
- Onnettomuustutkintakeskus (2024). *Nuorten tapaturmaiset huumekuolemat vuonna 2023* T2023-S1 Nuorten huumekuolemat (turvallisuustutkinta.fi)
- Padgett, D.K., Henwood, B.F. & Tsemberis, S.J. (2015). *Housing First: Ending Homelessness, Transforming Systems, and Changing Lives*. <https://doi.org/10.1093/acprof:oso/9780199989805.001.0001>
- Pekkarinen, E. (2018). *"Eettiset erityiskysymykset haastattelututkimuksessa"* teoksessa. Kiilakoski, T. & Honkatukia, P. (toim.) *Miten tutkia nuoria ja nuorisotyötä*. Nuorisotutkimusseura. 2018.
- Pekkarinen, E. (2017). *"Mä oon ollu tässä asiakirja muiden joukossa"*. *Koulukodeista aikuistuneiden kokemuksia lastensuojelusta*. Teoksessa Aaltonen, S. & Kivijärvi, A. (toim.) *Nuoret aikuiset hyvinvointipalveluiden käyttäjinä ja kohteina*. Nuorisotutkimusverkosto.
- Pleace, N. (2021). *Asunto ensin -opas*. Housing First Europe Hub / Y-Säätiö. <https://housingfirsteurope.eu/wp-content/uploads/2025/09/FINNISH-Housing-First-Guide.pdf>

- Perälä, R. (2018). *ASUNTO ENSIN? ASUNTO VAIN? Päihde- ja mielenterveysongelmista kärsivien asukkaiden palvelutarpeet tuetun asumisen asumisyksiköissä*. Ehkäisevä päihdetyö EHYT ry 2018
- Perälä, R., & Jurvansuu, S. (2016). *Politiikasta käytännöksi. Asunto ensin politiikan arkea asumisyksiköiden työntekijöiden kertomana*. Yhteiskuntapolitiikka, 81(5), 565–574. <https://urn.fi/URN:NBN:fi-fe201702141579>
- Ranta, J., & Juhila, K. (2024). *Puuttuva ja vaurioitunut kodin tuntu: Kohti merkityksellisiä kotipaikkoja aikuisten asumispoluilla*. Teoksessa K. Maununaho, J. Kulmala & O. Jolanki (toim.), *Koti elämäkulussa*. Jyväskylä: Jyväskylän yliopisto.
- Ranta, J., & Raitakari, S., & Juhila, K. (2017). *Vastuuneuvottelut huumeidenkäyttäjien asunnottomuuden toiminnallisissa loukuissa*. Yhteiskuntapolitiikka, 82(2).
- Ranta, J., & Perälä, R. (2022). *Haittojen vähentäminen ja Asunto ensin -malli huumeita käyttävien asumisen tuessa*. Teoksessa S. Raitakari ym. (toim.), *Koti, hyvinvointityö ja haavoittuvuus*. Tampere University Press.
- Ruonanvaara, H. (2014). *Instituutiot ja rakenteet* Teoksessa: Erola, J. & Räsänen, P. (toim.) *Johdatus sosiologian perusteisiin*. Gaudeamus
- Rutanen, N., & Vehkalahti, K. (2019). *Tutkimuseettisestä sääntelystä elettyyn kohtaamiseen. Lasten ja nuorten tutkimuksen etiikka II*. Nuorisotutkimusverkosto/Nuorisotutkimusseura, Verkkojulkaisuja 163.
- Saari, J. (2015). *Huono-osaisuus*. Helsinki: Gaudeamus.
- Saari, J. (toim.) (2011). *Hyvinvointi. Suomalaisen yhteiskunnan perusta*. Helsinki: Gaudeamus.
- Suomalainen tiedeakatemia (2025). *Tiedettä tiiviisti: Miten vastata alfa-PVP:n eli ”peukun” aiheuttamiin haasteisiin?* Tutkimuspohjaisia suosituksia huumeongelman hoitoon. <https://acadsci.fi/tiedeakatemian-julkaisut/tietokoosteet/miten-vastata-alfa-pvpn-eli-peukun-aiheuttamiin-haasteisiin-tutkimuspohjaisia-suosituksia-huumeongelman-hoitoon/>
- Suurpää, L., Huhta, H., Pitkänen, T. (2023). *Läheis- ja yhteiskuntasuhteet mielenterveys- ja päihdeongelmiin apua hakeneiden nuorten resilienssin vahvistajina*. Teoksessa Kivijärvi A. (toim.) *Läpi kriisien. Nuorisobarometri 2022*. Helsinki: Valtion nuorisoneuvosto, opetus- ja kulttuuriministeriö, Nuorisotutkimusseura.
- Tolonen, T. (2025). *Syrjäytyminen ja marginaalisuus*. Teoksessa Tolonen, T., Aaltonen, S., Armila, P. (toim.) *Nuoruutta tutkimassa. Sosiologisen nuorisotutkimuksen käsitteitä ja keskusteluja*. Nuorisotutkimusseura 2025. Vastapaino. Tampere
- Tuomi, J., & Sarajärvi, A. (2018). *Laadullinen tutkimus ja sisällönanalyysi*. Jyväskylä: Tammi.

- TENK. (2023). *Hyvä tieteellinen käytäntö ja sen loukkausepäilyjen käsitteleminen Suomessa*.
https://tenk.fi/sites/default/files/2023-03/HTK-ohje_2023.pdf
- TENK (2019). *Ihmiseen kohdistuvan tutkimuksen eettiset periaatteet ja ihmistieteiden eettinen ennakoarvointi Suomessa*. Tutkimuseettisen neuvottelukunnan julkaisuja 3/2019
- Ulos epätoivosta (2025). *Ulos epätoivosta – ratkaisuja nuorten huumekuolemien, itsemurhien ja vakavan väkivallan vähentämiseksi*. Strategisen tutkimuksen neuvosto.
- Uusitalo H. & Laihiala T. (2022). *Suomalaisten hyvinvointi 1972 ja 2017* Teoksessa Uusitalo, H., Simpura, J., & Saari, J. (toim.). (2022). *Hyvinvoinnin muutos ja pysyvyys: Allardt – hyvinvointi Suomessa 1972 ja 2017*. Helsinki: Into.
- Varke (2026). *Asunnottomat 2025*. Ympäristöministeriö. Asunnottomat 2025
- Valtion nuorisoneuvosto. (2023). *Katsaus nuorten hyvinvointiin 2023*. Valtion nuorisoneuvoston julkaisuja, numero 70.
- Vihreäsalo, K. (2023). *Läpinäkyvät lapset ja nuoret – Palvelujärjestelmän syrjäyttävät käytännöt*. Teoksessa J. L. Matikka & T. Hipp (toim.), *Traumainformoitu työote*. PS-kustannus.
- Vihreäsalo, K. (2025). *Becoming Invisible – The ‘Been’ Child and Belonging in the Stories of Marginalised Young People*. *Barn*, 43(1), 1–16. <https://doi.org/10.23865/barn.v43.6367>
- Vihreäsalo, K., Leppo, A., & Perälä, R. (2025). *Toimeentulo, velka, vastikkeellisuus: Huumeita käyttävien asunnottomien nuorten siteet yhteiskuntaan ja sen marginaaleihin*. *Sociologia*, 62(2). <https://journal.fi/sociologia/article/view/162944>
- Watson, J. & Cuervo, H. (2017). *Youth homelessness: A social justice approach*. *Journal of Sociology* 53(10):144078331770520 DOI:10.1177/1440783317705204
- Wrede-Jäntti, M. (2019). *Tutkijan suhde nuoreen tutkittavaan kasvokkain toteutetussa laadullisessa pitkäaikaistutkimuksessa*. Teoksessa Rutanen, N & Vehkalahti, K. (toim.) 2019. *Tutkimuseettisestä sääntelystä elettyyn kohtaamiseen*. Lasten ja nuorten tutkimuksen etiikka II. Nuorisotutkimusverkosto/Nuorisotutkimusseura, Verkkojulkaisuja 163.
- Y-Säätiö. (n.d.). *Asunnottomuus*. <https://ysaatio.fi/asunto-ensin/asunnottomuus-kodittomuus>
- Ågren, S., & Kallio, J. (2023). *Young adults’ perceptions of citizenship outside and beyond labour market citizenship*. Teoksessa Honkatukia, P. & Rättilä, T. (toim.) *Young People as Agents of Sustainable Society*. Lontoo: Routledge

LIITTEET

Liite 1: Teemahaastattelun runko

Asunnottomuus hyvinvointivajeena

- Mistä asunnottomuus johtuu?
 - (Sun kohdalla tai yleisesti, onko se kestänyt pitkää, mikä johti siihen yms.)

- Millä tavoin asunnottomuuden kokemukset voivat vaikuttaa nuorten hyvinvointiin?
 - Having, elintaso, tulot, asunto, työ, koulu, terveys.
 - Loving, perhe ja ystävät, yhteisö.
 - Being, itsensä toteuttaminen, vapaa-aika, harrasteet

- Miten asunnottomuus näkyy/Näkykö?
- Aiheuttaako asunnottomuus syrjintään?
 - Millaisissa tilanteissa syrjintää ilmenee?
 - Kuka/ketkä kohtelevat syrjivällä tavalla?
 - Syrjivätkö ihmiset, syrjiikö yhteiskunta? Miksi?

- Miltä kokemus asunnottomuudesta tuntuu?

- Mitä ajattelet, että voisi tehdä, kun joutuu asunnottomaksi?
- Kenelle tilanteesta voi kertoa, kuka ymmärtää? Keneltä voi saada tukea, onko se riittävää?

- Minkälaisia palveluita tai ammattilaisia nuoret tarvitsisivat saadakseen apua asunnon saamiseen/sen pitämiseen?

- Mitä toivot aikuisilta, ammattilaisilta, yhteiskunnalta tai päättäjiltä liittyen nuorten asunnottomuuteen?

- Mitä kaikkien tulisi tietää nuorten asunnottomuudesta?

Liite 2: UNDER PRESSURE – Taustatietolomake

Ikäsi _____

- Sukupuoli**
- poika/mies
 - tyttö/nainen
 - muu
 - en halua sanoa

- Koulutus**
- peruskoulu
 - ylioppilastutkinto
 - ammatillinen koulutus (perus-, ammatti- tai erikoisammattitutkinto)
 - ammattikorkeakoulu- tai yliopistotutkinto
 - joku muu, mikä _____
 - en osaa sanoa

Ammatti _____

- Asumismuoto**
- Lapsuuden koti
 - Yksin
 - Puolison tai oman perheen kanssa
 - Ystävän kanssa tai yhteisöllisesti ("kimppakämpä")
 - Muu, mikä _____
 - Asunnoton

Vanhempasi syntymämaa

Vanhempi 1: äiti/isä/muu (alleiviivaa sopiva) syntymämaa _____

Vanhempi 2: äiti/isä/muu (alleiviivaa sopiva) syntymämaa _____

- Vanhempi 1 koulutus**
- peruskoulu
 - ylioppilastutkinto
 - ammatillinen koulutus (perus-, ammatti- tai erikoisammattitutkinto)
 - ammattikorkeakoulu- tai yliopistotutkinto
 - joku muu, mikä _____
 - en osaa sanoa

Vanhempi 1 ammatti _____

- Vanhempi 2 koulutus**
- peruskoulu
 - ylioppilastutkinto
 - ammatillinen koulutus (perus-, ammatti- tai erikoisammattitutkinto)
 - ammattikorkeakoulu- tai yliopistotutkinto
 - joku muu, mikä _____
 - en osaa sanoa

Vanhempi 2 ammatti _____

Kuulutko johonkin vähemmistöön?

- Kyllä. Jos haluat, voit määritellä mihin vähemmistöön _____
- En

Haluatko lähettää terveisiä tutkijoille? Sana on vapaa!

Liite 3: Tutkimukseen osallistuvien suostumuslomake

Ensimmäisellä tapaamiskerralla tutkija ja tutkimukseen osallistuva nuori käyvät yhdessä läpi tutkimusta koskevan informoinnin, minkä jälkeen tutkija päivää ja allekirjoittaa alla olevan lomakkeen. Lomake skannataan ja arkistoidaan tutkimusta varten luotuun suojattuun kansioon verkkopalvelimelle. Paperiversiot tuhotaan.

Under Pressure -tutkimushanke

Olen pyytänyt nuorta osallistumaan yllä mainittuun tieteelliseen tutkimukseen ja olemme käyneet yhdessä läpi tutkimusta koskevan kirjallisen informaation. Tutkimukseen osallistuvalla on ollut mahdollisuus esittää siitä tutkijalle kysymyksiä ja olen kertonut, että kysymyksiä voi esittää myös myöhemmin.

Tutkimukseen osallistuva nuori on kertonut ymmärtävänsä, että osallistuminen on vapaaehtoista ja että siitä on oikeus kieltäytyä ja perua suostumus milloin tahansa syytä ilmoittamatta. Tutkimukseen osallistuva ymmärtää, että tiedot käsitellään luottamuksellisesti. Tutkimukseen osallistuva nuori suostuu siihen, että tutkimuksessa tuotetut, nuorilta kerätyt ja anonymisoidut aineistot arkistoidaan Tietoarkistoon jatkokäyttöä varten.

paikka ja päivämäärä

Suostumuksen vastaanottaja:

tutkijan allekirjoitus

nimen selvennys

Liite 4: Tiedote tutkimukseen osallistuvalla

Pyydämme kunnioittavasti sinua osallistumaan tutkimukseen:

Under Pressure

Tutkimuksessa tarkastellaan nuoriin kohdistuvien odotusten ja yhteiskunnan rakenteiden merkityksiä nuorten hyvinvointiin ja mielenterveyteen. Kun olet perehtynyt tähän tiedotteeseen, sinulla on mahdollisuus esittää kysymyksiä tutkimuksesta. Tämän jälkeen sinulta pyydetään suostumus tutkimukseen osallistumisesta.

Tutkimuksen tarkoitus

Olen kiinnostunut kuulemaan sinun ajatuksiasi siitä, millä tavalla nuoriin yhteiskunnassa kohdistuvat odotukset vaikuttavat nuorten elämään. Millaisia odotuksia tai paineita itse olet kokenut, jotka liittyvät esimerkiksi omaan kotiin, opiskeluun ja työelämään, sosiaalisiin suhteisiin tai muihin asioihin? Mitä ne ovat vaikuttaneet omaan hyvinvointiisi, tai ajatteletko että niillä on merkitystä laajemmin nuorten elämään suomalaisessa yhteiskunnassa. Olemme kiinnostuneita juuri sinun kokemuksistasi ja ajatuksistasi.

Tutkimuksen kulku

Toteutan tutkimusta yksilohaastatteluin, joissa haastatellaan noin 18–29-vuotiaita nuoria ja nuoria aikuisia. Tutkimus toteutuu osana opintojani Tampereen yliopiston Yhteiskuntatieteellisessä tiedekunnassa.

Haastattelu on vapaamuotoinen teemahaastattelu, joissa pysähdytään pohtimaan sinun elämääsi ja hyvinvointiin liittyviä kysymyksiä nuoren ja tutkijan kesken. Voit itse päättää mistä asioista ja minkä verran haluat kertoa.

*Haastateltavan luvalla **keskustelut nauhoitetaan**, jotta tutkija voi keskittyä nuoren kertomukseen ja yhteiseen keskusteluun.* Haastattelu kestää korkeintaan tunnin.

Haastatteluun ei tarvitse valmistautua etukäteen.

Haastattelu tehdään **nimettömästi** ja tuloksista kerrotaan kaikkien nuorten yksityisyyttä varjellen. Tutkimukseen osallistumisesta ei makseta palkkiota.

Vapaaehtoisuus

Osallistuminen tutkimukseen on vapaaehtoista ja voit lopettaa osallistumisen, milloin vain kertomalla siitä tutkijoille. Jos keskeytät tai peruutat osallistumisesi tutkimukseen, varaamme oikeuden käyttää siihen mennessä tuotettua aineistoa tutkimuksessa. Tutkimuksesta kieltäytymisestä, sen keskeyttämisestä tai osallistumisen peruuttamisesta ei ole sinulle mitään seuraamuksia. Muistathan myös, että tutkija vastaa mielellään kysymyksiisi tutkimusta koskien.

Tutkimuksessa kerättävät tiedot

Sinusta kerättyjä tietoja käsitellään luottamuksellisesti EU:n tietosuoja-asetuksen ja Suomen tietosuojalain edellyttämällä tavalla. Tietoja ei siirretä EU-/ETA-alueen ulkopuolelle. Tutkimuksen aineistoa tunnistettavine henkilötietoineen käsittelevät ainoastaan Under Pressure-hankkeen tutkijat, jotka ovat vaitiolovelvollisia tutkimuksen aikana tietoonsa saamista tiedoista. Tutkijat eivät saa nähtäväkseen eivätkä kerää tutkimusta varten sinusta mitään muita tietoja.

Tarvittaessa tutkija poistaa tai muuttaa haastatteluaineistossa esiin tulevat tunnistetiedot, kuten ihmisten tai paikkojen nimet. Tutkimukseen osallistuvat eivät ole suoraan tunnistettavissa tutkimuksesta kirjoitettavissa julkaisuista.

Liitteenä olevasta Tietosuojailmoituksesta löydät lisätietoa oikeuksistasi tutkittavana sekä tutkimuksessa kerättävien tietojen käsittelemisestä ja säilyttämisestä.

Tutkimuksen hyödyt

Tutkimus on meille tutkijoille mahdollisuus oppia sinulta ja saada tärkeää tietoa nuorten elämään ja hyvinvointiin vaikuttavista asioista. Tutkimuksen avulla pyrimme vaikuttamaan siihen, että nuorten ja nuorten aikuisten omat näkemykset hyvinvointiin vaikuttavista tekijöistä otettaisiin paremmin huomioon yhteiskunnassa ja sen eri järjestelmissä, kuten yhteiskunnan palveluissa.

Yhteystiedot

Outi Partti

Nuorisotyön ja -tutkimuksen maisteriopiskelija

Yhteiskuntatutkimus, Tampereen yliopisto, outi.partti@tuni.fi

Under Pressure -tutkimushanke: <https://projects.tuni.fi/underpressure/>

Päivi Honkatukia, tutkimuksen vastuullinen johtaja

Yhteiskuntatieteiden tiedekunta, Tampereen yliopisto, paivi.honkatukia@tuni.fi

Olisi mukava tehdä yhteistyötä kanssasi!

Liite: Tietosuojailmoitus

Liite 5: Palautetta tutkijalle

Haastatteluun osallistuminen oli mielestäni

Haastattelun aihe oli mielestäni

Haastattelussa oli mielestäni turvallista keskustella

Terveiseni tutkijoille

Terveiseni päättäjille
